

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**“ÇOCUKLARA ARKADAŞ” DERGİSİNDEKİ HİKÂYELERİN
DEĞERLER BOYUTUYLA ANALİZİ VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ALGILARI**

Yüksek Lisans Tezi

YAKUP OGUR

**AMASYA
Mart-2022**

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**“ÇOCUKLARA ARKADAŞ” DERGİSİNDEKİ HİKÂYELERİN
DEĞERLER BOYUTUYLA ANALİZİ VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ALGILARI**

**Hazırlayan
YAKUP OGUR**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM**

AMASYA-2022

TEZ ONAY SAYFASI

Yakup OGUR tarafından hazırlanan “Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Hikâyelerin Değerler Boyutuyla Analizi ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Algıları” başlıklı bu çalışma, 10.02.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile başarılı kabul edilmiştir.

Jüri

Danışman: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

Üye: Doç. Dr. Murat Bayram YILAR

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Rumiye ARSLAN

İmza

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. ____ / ____ / ____

Doç. Dr. Nevzat AYDIN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum./...../2022

İmza
Yakup OGUR

ÖZET

“ÇOCUKLARA ARKADAŞ” DERGİSİNDEKİ HİKÂYELERİN DEĞERLER BOYUTUYLA ANALİZİ VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALGILARI

Yakup OGUR

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Mart/2022

Danışman: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

Bu araştırmanın amacı, 19. yüzyılda 1881-1882 yılları arasında on iki sayı olarak yayınlanmış olan Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin değerler boyutuyla analiz edilip ilkökul çocuklarının değer algılarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmada, öncelikle hikâyeler transkript edilip analiz edilmiştir. Daha sonra ilkökul 4. Sınıfta okuyan çocuklara okutularak değerlere ilişkin bilgileri ortaya konmuştur.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın birinci aşamasında, “Çocuklara Arkadaş” dergisindeki hikâyeler, doküman incelemesi tekniğiyle incelenmiştir. İkinci aşamada nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme (mülakat) tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin, “Çocuklara Arkadaş” dergisindeki hikâyelere yönelik görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yüz yüze yapılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Mehmet Akif Ersoy İlkokulu 4.sınıfta okuyan 10 öğrenci oluşturmaktadır. Ulaşım kolaylığı açısından bu okul tercih edilmiştir. Öğrenciler rastgele seçilmiştir. Amaçlı örneklem yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Bunun sebebi, öğrenci seviyelerinin birbirine yakın olmasıdır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş daha sonra yazıya geçirilmiştir.

Araştırmanın bulgular kısmını, Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin analizi ve görüşme verileri oluşturmaktadır. Dergide yer alan 24 adet hikâyenin transkripsiyonu yapıldıktan sonra sadeleştirilmiş ve hikâyelerin her biri değerler açısından analiz edilmiştir. Daha sonra araştırmaya konu olan hikâyelerdeki değerler ve bu değerlerin dağılımları tablo halinde düzenlenmiştir. Hikâyelerde değerlerden 71 kez bahsedildiği belirlenmiştir. En çok dürüstlük, doğruluk ve sorumluluk değerlerinin geçtiği tespit edilmiştir. Yine en az adalet ve bağımsızlık değerleri işlenmiştir. Hikâyeler okutulmadan evvel öğrencilerin değerlerle ilgili öngörüşlerini ve algılarını tespit etmek amacıyla görüşme formu uygulanmıştır.

Uygulama sonucunda öğrencilerde değerlere yönelik farkındalığın çok az olduğu ve bilinç düzeyinin yetersiz olduğu görülmüştür. Hikâyeler okunduktan sonra yapılan görüşme

sonunda ise öğrencilerin değerlere yönelik anlam düzeyinin ve farkındalığının arttığı tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen 12 adet derginin çocuklara kazandırılmak istenen değerler bakımından zengin olduğu belirlenmiş olup bu amaçla okutulmasının faydalı olacağı tavsiye edilebilir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, değerler eğitimi alanında eski eserlerden yararlanılabileceği ve bu eserlerdeki; masalların, hikâyelerin, şiirlerin okullarda materyal olarak kullanılabileceği yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, çocuklara arkadaş dergisi, hikâyelerle değerler eğitimi.

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE STORIES IN THE MAGAZINE "FRIEND TO CHILDREN" IN TERMS OF VALUES AND THE PERCEPTIONS OF THE 4TH GRADE STUDENTS

Yakup OGUR

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Elementary Education, M.A., March/2022

Supervisor: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

The purpose of this study is to analyze the value perceptions of primary school children by analyzing the stories in the historical magazine "Friend to Children", which was published as twelve issues between 1881-1882 in the 19th century. In the research, first of all, the stories were transcribed and analyzed. Afterwards, they were taught to children in the 4th grade of primary school and their knowledge about values was revealed.

In the research, the document analysis technique used in the qualitative research method was used. In the first stage of the research, the stories in the magazine "Children's Friend" were examined with the document analysis technique. In the second stage of the research, the interview technique, which is one of the qualitative research methods, was used. In this context, the students' views on the stories in the magazine "Friend to Children" were tried to be revealed through face-to-face interviews through a semi-structured interview form.

The participants of the research are 10 students at 4th grade of Mehmet Akif Ersoy Primary School in the 2020-2021 academic years. Students were randomly selected. Easily accessible case sampling, which is one of the purposeful sampling methods, was preferred to identify participants. This is because student levels are close to each other. The interviews were recorded with a voice recorder and then transcribed.

The findings part of the research consists of the analysis of the stories in the Journal of Friend to Children and the interview data. After the transcription of the 24 stories in the magazine, they were simplified and each of the stories was analyzed in terms of values. Then, the values in the stories that are the subject of the research and the distribution of these values are arranged in a table. It was determined that the values were mentioned 71 times in the stories. It has been determined that the values of honesty, accuracy and responsibility are mostly passed. Again, the values of justice and independence were treated at least. Before the stories were read, an interview form was applied to determine the

students' predictions and perceptions about values. As a result of the application, it was seen that the awareness of the values was very low and the level of consciousness was insufficient in the students. At the end of the interview held after the stories were read, it was determined that the students' level of meaning and awareness of values increased. It has been determined that the 12 journals examined in the research are rich in terms of values to be taught to children, and it can be recommended that it would be beneficial to read them for this purpose.

According to the findings obtained from the study, it is possible to benefit from ancient works in the field of values education and in these works; suggestions have been made that tales, stories and poems can be used as an education material in schools.

Keywords: Value, values education, friend to children magazine, values education with stories.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu var olduğu günden beri devamlı bir mücadele içerisinde olmuştur. Öyle ki bu mücadele bazen hayatına mal olmuş, bazen de hayatı daha huzurlu bir şekilde idame ettirebilmiştir. Bunun sağlanabilmesi için en önemli gereksinimlerden biri bu süreçte çoğunluk tarafından kabul gören birey ve toplumun hayatını anlamlı kılan, düzenleyen bazı değerlerin edinilmesi ve davranışa dönüştürülmesidir. Değerler öteden beri hep olmuşlardır. Nitekim tarih boyunca toplumlar değerleri benimsemiş, geliştirmiş ve gelecekteki nesillere aktarmıştır. Günümüz dünyasında gittikçe çığ gibi büyüyen bütün güzelliklerin sadece tüketilmek için var olduğu algısı ise birçok şeyin sıradanlaşmasına ve değerlerin yozlaşmasına neden olmuştur. Bunun yarattığı toplumsal sorunlar ise başta eğitimciler olmak üzere pek çok kişi ve kurumu çözüm yolları aramaya yönlendirmiştir. Çözüm aşamasında değerlerin kazandırılması amacıyla eğitimin bilgilendirme işlevi önem kazanmaktadır. Değer edindirme sayesinde bireye; kendi değerlerinin farkında olan daha sonra etrafına, insanlara, çevreye, mazisine, bilime ve sanata değer veren çocukların yetişmesi sağlanacaktır.

Nitelikli çocuk dergileri farklı konularda olduğu gibi değerler eğitiminde de çocukların eğitimine katkı sağlayan önemli edebi ürünlerdir. Türkiye’de çocuk dergiciliğinin başlangıcı Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine kadar iner. Bu dönem çocuk dergileri açısından önemli kaynakların ortaya çıktığı bir dönemdir. 1881-1882 yıllarında yayınlanan ve çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin değerler eğitimi açısından incelenmesi çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Araştırmada Osmanlı Türkçesi ile yayınlanan Çocuklara Arkadaş dergisinde geçen hikâyelerin transkripsiyonu yapıldıktan sonra sadeleştirilmiş ve dergide yer alan değerler analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında grubun değerlerle ilgili öngörüşleri alınmış, ardından öğrencilere hikâyeler okutulmuş ve değer kazanımlarına ilişkin son durum tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çocuklara Arkadaş dergisinin tam koleksiyonu, Ankara’daki Milli Kütüphanede ve İstanbul Belediye Kütüphanesinde yer almakta olup, dijital erişim imkânı da bulunmaktadır.

Araştırmanın her noktasında her türlü desteği esirgemeyen, bana çabalamayı, öğrenmenin esrarını ve bilime istek duymamı sağlayan, yapıcı eleştiri ve görüşleriyle bana yön veren, bu çalışmanın vücut bulmasını sağlayan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM’a teşekkür ederim.

Bu süreçte her an yanımda olan ve bana destek olmakta sabırlı davranarak sonuca ulaşmamı sağlayan eşim Fatime Zehra OGUR’a şükranlarımı sunarım.

Son olarak, bu günlere gelmemde her türlü fedakârlığı, sevgiyi, desteği esirgemeyen babam Maruf OGUR ve annem İslim OGUR'a teşekkür eder ve tezimi onların aziz hatıralarına ithaf ederim.

Yakup OGUR

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii

I.BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2 Problem Cümlesi.....	5
1.2.1 Alt Problemler.....	5
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6. Araştırmanın Varsayımları	7

II.BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Değer Kavramı.....	8
2.2. Değerlerin Önemi.....	9
2.3. Değerlerin Özellikleri	10
2.4. Değer Eğitimi	13
2.4.1. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	14
2.4.2. Değerler Eğitiminde Okulun ve Öğretmenin Rolü	16
2.4.3. Değerler Eğitiminde Toplumsal Bağlamda Medya ve Çevrenin Rolü	17
2.5. Değer Öğretimi.....	18
2.6. Değerlerin Sınıflandırılması.....	19
2.7. Değerler Eğitimi Yaklaşımları	23
2.7.1. Değeri Telkin Etme/Aşılama	24
2.7.2. Değeri Açıklama/Belirginleştirme.....	24
2.7.3. Değer Analizi Gerçekleştirme	25
2.7.4. Ahlaki Muhakeme Yapmaya Yöneltilme/Yönlendirme	25
2.8. Çocuk Kimdir?.....	26

2.8.1. Çocuk Edebiyatı	27
2.8.2. Değerler Eğitiminde Çocuk Edebiyatının Yeri	29
2.8.3. Değerler Eğitiminde Çocuk Hikâyelerinin Önemi	30
2.8.4. Çocuk Dergileriyle İlgili Yapılmış Araştırmalar	31
2.8.4.1. Dünyadaki Çocuk Dergiciliğinin Tarihçesi	31
2.8.4.2. Türkiye'deki Çocuk Dergiciliğinin Tarihçesi	32
2.8.4.3. Çocuklara Arkadaş Dergisinin Genel Özellikleri	35
2.8.4.4. Çocuklara Arkadaş Dergisinin Çıkış Amacı	37
2.8.4.5. Çocuklara Arkadaş Dergisinin Yazar Kadrosu	37
2.8.4.6. Çocuklara Arkadaş Dergisinde Hikâye	37
2.9. İlgili Araştırmalar	40
III.BÖLÜM	
3. YÖNTEM	46
3.1. Araştırma Modeli/Deseni	46
3.2. Çalışma Grubu	48
3.3. Veri Toplama Süreci	49
3.4. Veri Toplama Araçları	49
3.4.1. Görüşme Soruları Formu	50
3.5. Verilerin Analizi	50
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	51
IV. BÖLÜM	
4. BULGULAR	53
4.1. Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Değerlere İlişkin Elde Edilen Bulgular	53
4.2. Hikâyeler Okunmadan Önce Öğrencilerin Değerlere İlişkin Öngörüşleri ve Algılarına Ait Bulgular	86
4.3. Hikâyeler Okunduktan Sonraki Görüşme Sonucunda Değerlere İlişkin Elde Edilen Bulgular	94
V. BÖLÜM	
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	103
5.1. SONUÇ	103
5.1.1. Yapılan Görüşmeler Sonucunda Öğrencilerin Değer Algılarına İlişkin Sonuçlar	104
5.2. TARTIŞMA	106
5.3. ÖNERİLER	109
KAYNAKÇA	111
EKLER	121

EK(1) ÇALIŞMA İZNİ ENSTİTÜ DİLEKÇESİ	122
EK(2) ANKET, GÖRÜŞME İZNİ	123
EK(3) AİLE İZİN BELGESİ	124
EK(4) GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	125
EK(5) ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU	126
EK(6) ÇOCUKLARA ARKADAŞ DERGİSİ 1. SAYISINDAKİ HİKÂYELER VE DERGİNİN OSMANLICA 1. SAYISI.....	127
EK(7) ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	147

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Rokeach'ın (1973) Değer Sınıflaması	20
Tablo 2. Schwartz'ın (1999) Değer Sınıflaması.....	21
Tablo 3. Güngör'ün (1993:95) işlediği değer ifadeleri	22
Tablo 4. Osmanlıca Çocuk Dergileri:	34
Tablo 5. Dergideki Hikâyelerin Dağılımı.....	37
Tablo 6. Görüşme Yapılan Öğrenci Profili:.....	48
Tablo 7. Dergi 1, Hikâye 1'de Tespit Edilen Değerler ("İyilik yapan iyilik bulur")	54
Tablo 8. Dergi 1, Hikâye 2' de tespit edilen değerler ("Bahar Mevsimi").....	55
Tablo 9. Dergi 1, Hikâye 3'de tespit edilen değerler ("Yalandan Dönen Çocuk").....	56
Tablo 10. Dergi 1, Hikâye 4'de Tespit Edilen Değerler ("Ona Şüphe Yok Diyen Papağan")..	56
Tablo 11. Dergi 2, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Yaptığı Davranıştan Utanan Genç")	58
Tablo 12. Dergi 2, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("Aferin Bu Çocuğa")	59
Tablo 13. Dergi 2, Hikâye 3' de Tespit Edilen Değerler ("Ders Çıkarın Çocuk")	59
Tablo 14. Dergi 2, Hikâye 4' de Tespit Edilen Değerler ("Yalandan Kaçan Çocuk")	60
Tablo 15. Dergi 3, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Zeki'nin Küçük Atının Kaçması") ...	62
Tablo 16. Dergi 3, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("Meğer Senin Efendin Hırsız İmiş")	63
Tablo 17. Dergi 3, Hikâye 3' de Tespit Edilen Değerler ("Kötü Söz, Kötü Para, Sahibinindir")	64
Tablo 18. Dergi 3, Hikâye 4' de Tespit Edilen Değerler ("Okulu İstemeyen Çocuğa Ders")..	66
Tablo 19. Dergi 4, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Hilesinden Pişman Olup Allah'tan Af İsteyen Çocuk")	67
Tablo 20. Dergi 4, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("İnsanların İstediklerini Değil Doğru Olanı Yapmak")	69
Tablo. 21 Dergi 5, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Kardeşlerin Bizlere Düşündürdükleri").....	70
Tablo 22. Dergi 5, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("Maymunların Külâh Oyunu")	72
Tablo 23. Dergi 5, Hikâye 3' de Tespit Edilen Değerler ("Tavşan ve Kaplumbağa Arasındaki Yarış")	73
Tablo 24. Dergi 7, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Çalışkanlığın Küçük Kardeşlere Verdiği Ders")	74
Tablo 25. Dergi 7, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("Boş Yere Ağlayan Çocuğun Pişmanlığı")	75
Tablo 26. Dergi 8, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Bilginin Değeri")	77

Tablo 27. Dergi 9, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Adalet Herkesin İhtiyacı")	78
Tablo 28. Dergi 10, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Doğruluktan Şaşmayan Çocuk")	79
Tablo 29. Dergi 11, Hikâye 1' de Tespit Edilen Değerler ("Söz Dinlememenin Vahim Sonu")	81
Tablo 31. Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Hikâyelerde Geçen Değerlerin Dağılımı	82
Tablo 32. Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Hikâyelerde Geçen Değerlerin Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı:	85
Tablo 33. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	87
Tablo 34. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	87
Tablo 35. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	88
Tablo 36. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	89
Tablo 37. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	90
Tablo 38. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	91
Tablo 39. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	92
Tablo 40. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	93
Tablo 41. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	93
Tablo 42. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	95
Tablo 43. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	96
Tablo 44. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	97
Tablo 45. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	98
Tablo 46. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	99
Tablo 47. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	100
Tablo 48. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	101
Tablo 49. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı	102

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerde geçen değerlerin oransal(yüzdelik) dağılım grafiği:.....86

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

akt. : Aktaran

ed. : Editör

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

ss.: Sayfa Sayısı

Çev.: Çeviren

I.BÖLÜM

1. GİRİŞ

Değer, insanlık tarihi boyunca, toplumların ortak belleğinde yer edinmiş, gerek evrensel, gerek yerel bağlamda duysal boyutta oluşan ve davranışsal boyutta etkilere sahip olan bir kavramdır. İnsanlığın ortak resmi olarak da adlandırabileceğimiz değer ifadesi, toplum düzenini ve işleyişini sağlam bir zemine oturtmak için, her ulusun kendi kimliğinin ve benliğinin devamını sağlamak hedefiyle büyük bir çaba sarf ederek süregelen kılınmak istenilen en önemli ve daimi gündem maddesi olmuştur.

İnsanlar dünyaya bazı özelliklerle gelir. Bu özellikler içerisinde davranışları yönlendiren birçok manevi değer vardır ve insanlarda bilinçli olarak bunları ortaya çıkarmak, sergilemek için bu değerlere değinilir (Özensel, 2003:228). Yaptığımız bazı davranışların bir tercih sonucu olduğunu ifade etmek gerekir. Önümüze çıkan iki tercihten birini seçerken diğerinden vazgeçeriz. Davranışı değerli kılan, onurlu kılan onun insanlığın, toplumun ve bireyin yararı, refahı ve huzuru için evrensel ve milli boyutta kabul görmüş değerlerle temellenmiş olmasıdır. Bu noktada değerlerin önemi belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Değer aktarımındaki gaye, bireyin ve toplumun huzuru, güvenliği ve bu hislerle geleceğe emin adımlarla ilerlemektir. Bireyin ve toplumun değerlerden yoksunluğu, kargaşanın sebebi ve ilerlemenin önündeki engeldir. Bu bağlamda değer eğitiminin işe koşulması insana bir rehber niteliğinde kılavuzluk ederek makul bir alan açmaktadır (Kınacı, 2018:12).

Sık sık haklı bir serzenişte bulunan eğitimciler ve sosyal bilimcilerden, çocuklara, gençlere, geleceğimize; “*Sorumluk, temizlik, çalışkanlık, büyüklere hürmet, çevreye duyarlık ve hayvan sevgisi, vb.*” gibi değerleri nasıl edindireceğimizi, bunları içselleştirip davranış haline nasıl getireceğimizi, yine benliklerinin bir parçası haline getirme konusunda onlara nasıl yardımcı olacağımızı anlatan ifadeleri duyarız. Değerler hemen hemen tüm toplumlarda formal ve informal yollarla aktarılır. Formal öğretimin merkezi okulların yanı sıra bireyin davranışlarının şekillenmesinde aile, çevre ve medya da etkilidir. Bununla beraber bu ihtiyaca cevap verebilecek en etkili iklim ise okul ortamıdır. Okul, tesadüflere yer vermeden, genel kabul görmüş kontrol ve denetimleri yapılan sistemli bir davranış edindirme sürecinin merkezidir. Nitekim insanlık tarihi boyunca okul kurumu sağlıklı, bilinçli nesiller yetiştirmenin en temel vasıtası olmuştur. Devletler, toplumlar okul kurumları aracılığıyla kimliklerini, kültürlerini, geleceğe taşımışlar bu kurumlarda, dönemin şartlarına göre genel-geçer evrensel

değerler bireylere aktarılmaya çalışılmıştır. Değerlerin aktarımında bilişsel eğitimin yanısıra duyuşsal boyut da ön plana çıkmaktadır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran onun duygularının farkında olması ve bunu kullanmasıdır. Hissiyatını harekete geçiren milletler birçok alanda başarılarla imza atmışlar ve tarihe geçmişlerdir. Bilimsel buluşlar yani bilişsel anlamdaki çalışmaları anlamlı kılan, buluşların insanlık yararına oluşudur. Bunun da temelinde yine duyuşsal boyutun temelinde yükselen değerler vardır. Dolayısıyla okul kurumu bilimin taşıyıcısı olarak değil, aynı zamanda bunların insanlığın faydasına sunulmasında, toplumsal huzurun, refahın, barışın sağlanmasında da büyük rol oynamaktadır. Bu rolü etkili kılacak olan ise okullarda değerler eğitime gereken önemin verilmesi ve programlarda kapsamlı biçimde yer almasıdır.

Bireyin duyuşsal yönlerden yetersiz bırakılması halinde, onun ileriki yaşamında ciddi olumsuzluklar yaşaması kaçınılmazdır. Alpöge (2011), tarafından yapılan araştırma bu fikri desteklemektedir. Araştırmada ulusal ve uluslararası anlamda belirlenmiş değerlerin, çocuklara küçük yaşlarda verilmesine vurgu yapılmakta, böylece kendine ve çevresine güvenli bakabilen, problemlerin çözümünde yetenekli, mutlu olan ve bunu etrafına yansıtan, sorumluluk bilinci taşıyan etkin bireyler olabilmelerinin ihtimalden uzak olmayacağı ifade edilmektedir.

Son yıllarda dünya çapında değer konusuna atfedilen önem artmış ve bu konu üzerinde çokça düşünölmeye, konuşölmeye, tartışılmaya başlanmıştır. Bu konu veli, öğrenci, öğretmen ve diğer tüm paydaşların işbirliği içinde üzerinde durması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Değerler eğitiminin, gelecek için bir projeksiyon olması gerekmektedir. Çünkü, ABD başta olmak üzere, birçok ölkede değerler erozyona uğramakta bu aşınma toplumsal sorunları tetiklemektedir. Bu sonuçların dikkate alınarak çözümler arama gereği doğmuştur (Twenge, 2018:7).

Çağdaş eğitim sürecinde öğrenciler için, bilginin ezberletilmesini değil onu işletmeyi öğrenen, kendini bilen, kabiliyetlerinin şuurunda, problem çözmeye azimli, düşünme ve sorgulama yapabilme yetkinliği üst düzey olmaya aday, duygu ve düşöncelerini açıklamaktan geri durmayan, sevgi, hoşgörü ve insani değerleri edinmiş bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenen noktalardır (Altıntaş, 2002:15). Bu hedefler değerlerle doğrudan ilişkilidir.

Değer kavramı, Türk Eğitim tarihinde 2004'te kullanılmaya başlanmış olsa da değerler eğitimi, bu tarihe kadar ahlak, edep, adâb-ı muaşeret gibi kavramlar adı altında da çeşitli derslerin müfredatları kapsamında verilmeye çalışılmıştır. Bununla beraber, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında ilk orta ve lise düzeyinde eğitim kademelerinde değerler eğitime ders müfredatlarında yer verilmiştir (Cihan, 2014:433). Yeni proje ve çalışmalarla, ders programları içerisinde değerler eğitime doğrudan yer verilmesi amaçlanmıştır (Uygun, 2013).

Değerleri sonraki nesillere iletmede, telkin ya da nasihat etme yöntemi davranış değişikliği sağlamada yeterince etkili değildir. Değerlerin bireyde etkili şekilde davranışa dönüştürülebilmesi ve içselleştirilmesi için dikkat edilmesi gereken temel hususlar şöyle ifade edilebilir; çocuğun aileden veya öğretmenden işittiği değerleri pekiştirecek alan bulması için kendisine fırsatların oluşturulması gerekir. Yakın çevresinde kendisine model olacak kişilerde bu davranışları görmesi de çok önemlidir. Değerlerin kazandırılmasında birçok farklı yöntem kullanılarak öğrencilerin değerler hakkında bilinçlenmesi hedeflenmektedir.

Değerler eğitime ilişkin düzenlenen programlarla (Dilmaç, 1999:25), uygulanacak yöntem ve tekniklere ilişkin yenilikler ortaya konulmaktadır. Oyunlaştırma (Bozkurt, 2017) ya da hikâyeler okutarak (Xu ve diğerleri, 2013) değer kazandırılmaya çalışılması bu yöntemler arasındadır.

Kumbasar (2011) değerlerin iletilmesinde etkili bir başka unsurun edebi metinler olduğunu ifade ederken, Özbay ve Karakuş Tayşi (2011) yaptıkları araştırmada değerler eğitiminde edebi metinlere diğer türler içerisinde ayrı bir önem atfetmişlerdir. Edebi metinler, sanatsal gelişimin yanında duyuşsal ve düşünsel gelişim yönünden de çocukların eğitiminde önemli rol oynamaktadır.

Bu araştırmada ele alınan “Çocuklara Arkadaş Dergisi” içeriğinde yer alan edebi türlerden hikâyelerin değerler eğitimi açısından analizi edilmesi amaçlanmıştır. Hikâyelerin değerler eğitime katkısı düşünüldüğünde bu hikâyelerin de değerler eğitimi açısından çocuklara katkı sağlayacak edebi bir tür ve materyal olarak kullanılabileceği anlaşılmaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsanların bir araya gelerek toplumu meydana getirdiği düşünüldüğünde bir milletin kültürünü anlamak için yine o milletin kimliğinde var olan değerleri yakın planda değerlendirmenin gereği anlaşılmaktadır (Özensel, 2003:220). Toplumsal bağlamda değerlerin o bölgenin gelişmişlik düzeyiyle de alakalı olduğunu belirten Arslanoğlu, bu konuya şöyle yaklaşmaktadır: “Gerek Japonya’nın gerekse Almanya’nın dünyanın kalkınmış ülkeleri arasında yer almalarında bu toplumların kültürel değerlerinin rolü bulunmaktadır. Çünkü bu ulusların halkları, toplumlarının dünyanın en güçlü ulusları olmaları konusunda güçlü bir inanca sahiptirler” (Arslanoğlu, 2005).

Değer, bireyin yaşamında önemseydiği ve tercihlerini ve hayat felsefesini doğrudan etkileyen düşünce ya da meyillerdir (De Bono, 2007:11). Küçük yaşlardan itibaren çocukta değerlerin şekillendiğini ve ailesinin özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Bu bağlamda değer eğitimi gerçek manada kişiye kazandırma ilk önce ailede temelleri atılıp yakın çevre, okul ve toplumda devam ettirilmektedir. Ailede ve toplumda daha çok model olma, sözlü onay, davranış onaylama veya davranış hakkında eksiklikleri ifade etme şeklindeki değişik usuller

işlev görmektedir (Akbaş, 2015:252). Değerler, eğitim yoluyla kazandırılması gereken bir kurallar manzumesidir. Değerleri içselleştirememiş insanların evvela ailelerine, yakınlarında bulunan diğer insanlara ya da tanımadıkları insanlara yönelik nahoş davranışları, şiddet ve baskı içeren her türlü olumsuz fiiller yapabileceği görülmektedir. Buradan hareketle değerlerin kazandırılmasının hayati bir önem taşıdığı apaçıktır (Doğanay, 2011:241).

Birçok sosyal-beşeri bilimci değerın insanın davranış ve düşünce yapısını çözme ve bakış açısı kazandırma boyutuyla ele almaktadır. Bu nedenle bu kavram sosyal bilimcilerin dikkatlerini üzerine çekmiş kavramlardan biri haline gelmiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Toplumun çoğunluğu tarafından kabul görmüş insani duyguları, düşünceleri ve davranışsal hedefleri kapsayan değerlerin küçük yaşlardan itibaren zaman kaybedilmeden verilmesi toplumsal huzur ve düzen için çok önemlidir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı amaç, yöntem ve düzey açısından çocuklara küçük yaşlardan itibaren hem somut hem de soyut yaşantıları kapsayacak şekilde fayda sağlayan bir yazım alanıdır. Bireyin karakterinin şekillenmesi ve benliğini kazanması çocukluk çağından itibaren başlar. Bu nedenle çocuk edebiyatçıları eseri kaleme alırken; içerik kısmını, çocukların imge dünyasına yön verecek şekilde sunmaya, metinde kullandıkları her kelimenin, cümlelerin hatta resmin çocuğun hayatını ve karakterini şekillendirmede rol oynayabileceğini göz önünde bulundurmalarıdır.

Çocukların eğitime adım attığı ilk yıllar inanç ve tutumlarının önemli bir ölçekte belirlediği ve artık belli bir yöne doğru evrildiği ilk yıllardır. Genel olarak on üç yaşına gelindiğinde artık bazı değerlerin çocukta ciddi bir şekilde yer edindiği ve değiştirilmesinin çok da imkânı bulunmadığı ifade edilmektedir. Bu sebeple eğitimin ilk dönemleri, çocuğun kendi değerlerinin olgunlaştırılması için çok önemli bir devredir. Bu devrede çocukların duygularına yönelen hikâyeler; çocuğun kendini ve evreni anlamlandırmasına, ruhsal motivasyonunu sağlamasına, kendini rahat bir şekilde tanıtabilmesine, kendisi ve çevresi için saygının önemini kazanmasına olanak tanır. Buradan hareketle; *“Çocuk kendisine anlatılanları dinleyerek veya okuyarak hem kendisini hem de ‘insan denilen meçhul varlığı’ tanıma fırsatı bulur. Korku, kıskançlık, öfke nefret, hırs gibi duygularda ölçüsüzlüğün verdiği zararları fark eder, duyguları kontrol altına almak gerektiğini öğrenir”* (Sınar, 2006).

Genelde insanlar birinin kendilerine doğrudan öğüt vermesinden haz etmez ve öğüt boşa gidebilir. Hikâye, masal, roman gibi edebi metinlerde geçen değerler, öğüt verme açısından değerler eğitimi için güçlü ve çok boyutlu bir katkı sağlar (Kumbasar, 2011).

Araştırmamıza konu olan Çocuklara Arkadaş Dergisi Mehmed Şemseddin tarafından 1881-1882 yılları arasında on iki sayı olarak yayınlanmıştır. Dergide çok farklı konulara değinmekle beraber yazar daha çok hikâyelerle çocuklara yönelik ahlaki, terbiyevi, bilgilendirici, edebi yönü ağır basan değerleri işlemiştir. Bu açıdan araştırmamızın temelini oluşturan değerlerin çocuklara aktarımı ve işlenişi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda dergide geçen hikâyelerdeki değerler tespit edilmiştir. Günümüz çocuklarının bunları

okumadan önceki ve okuduktan sonraki değer kazanımları seviyeleri hakkında fikirleri ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu çalışma ile geçmişteki bir edebi eserden günümüz çocuklarının değer yorumları ayrıca önem arz etmektedir. Çünkü değer edindirme süreci tarih boyu devam eden bir süreçtir. Buradan hareketle değer kazandırma çalışmalarında eski edebi ürünlerden de faydalanılabileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin değerler eğitimi açısından önemi nedir?

1.2.1 Alt Problemler

1. Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerde geçen değerlere, hangi sıklıkta yer verilmiştir?
2. 4. Sınıf öğrencilerinin değer algıları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Toplumu çocuk eğitimiyle birlikte daha ileri noktalara taşıma hedefinin zihinlerde canlı tutulması bakımından çocuk dergilerinin araştırılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuklara yönelik dergiler, içerik olarak birkaç edebi türü barındırabilmektedir. Bu içeriklerden en önemlisi de araştırmamıza konu olan hikâyelerdir. Özenle hazırlanmış çocuk dergilerinin, çocuklara önemli faydalar sunabilecek içerikte olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın birinci aşamasında Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin transkript edilip hikâyelerdeki değerlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle hangi değerlere yer verildiğini ve bu değerlerin hangi sıklıkta geçtiğini belirlemektir. Araştırmanın ikinci aşamasında da hikâyelerin çocuklara okutulması ve buradan hareketle hikâyelerden öğrencilerin değer algılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocuklara Arkadaş dergisinin üzerinde sadece bir metin-inceleme çalışmasının olduğu ve değerler eğitimi açısından daha önce herhangi bir araştırmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada dergideki bir edebi tür olan hikâyelerin değerler eğitimi boyutuyla incelenmesi amaçlanmıştır. Bilindiği gibi hikâyeler, zihinsel becerilerin ve dil becerilerinin kazandırılmasında önemli bir katkıya sahiptir. Değerlerin verilişinde önemli materyaller arasında kullanılan hikâyeler, geçmişte çocuklar için kaleme alınmış dergilerde de yer almış ve bu vasıtayla değerler kazandırılmaya çalışılmıştır.

Değerler eğitiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği ile ilgili tartışmaların devam ettiği günümüzde, çocuk edebiyatı üzerine çalışma yapan çoğu araştırmacı, çocuklara yönelik edebi eserlerin etkili öğretim araçları arasında olduğu yönünde görüş ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda çocuk eserlerinde aranılan özellikler açısından bir sorun mevzu bahis olabilmektedir. Ancak eser doğrudan değer edinimi vermek için mi kaleme alınmalı ya da içerisinde uygun davranışların teşvik edildiği edebi açıdan nitelikli eserler mi tercih edilmelidir? I. Uluslararası Avrasya Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Yayıncılığı Sempozyumunun sonuç bildirisindeki 54. Maddesinde yer alan çocuk yayınlarında bulunması gereken hususlarla ilgili aşağıda verilen ifadeler bu sorunun çözümünde katkı sağlayacak türdendir;

“Çocuklar için hazırlanacak yayınlar, mahalli ve milli kültürümüzü öğretmenlerin yanı sıra evrensel kültür birikimine ilişkin güzellikleri aktaracak erdem, insan sevgisi, dürüstlük, doğruluk, iyilik, acıma, barış, yardımlaşma anlayışı, tabiat ve çevre sevgisi, yaşama sevinci vb. gibi insani değerlerin çocuğun belleğinde ve imgeleminde yerleşmesini sağlayacak yetkinlikte ve nitelikte olmalıdır. Böylelikle söz konusu yayınların Türk kimliği taşıdığının bilincine ulaşan çocuğun aynı zamanda dünya vatandaşı olduğunun bilincine de ulaşmasını sağlamalıdır” (Çalışkan ve Gürel, 2014).

Bu açıdan bakıldığında, değerler eğitiminde nitelikli olarak hazırlanmış ve öğrencileri düşünmeye sevk eden edebi ürünlerin kullanılmasının önemli ölçüde faydalı olacağı söylenebilir. Çocuğun merak duygusunun işlenmesi açısından sürükleyicilik bağlamında bir olay, ya da kurgu onu içinde bulunduğu zamandan çıkararak ve kahramanla özdeşleştirerek değer kazanımında büyük bir kolaylık sağlayabilmektedir. Nitekim çocuklara gerek okul öncesi gerekse okul çağında edebi metinler aracılığıyla değer edindirmek daha pratik olacaktır. Çocuklar, okudukları masal veya hikâyelerle değerleri daha kolay anlayabilir ve içselleştirebilirler.

Tarihimiz şerefleyle yâd edilebilecek farklı eserlerle geniş bir bilgi birikimine sahiptir. Buna rağmen bu özellikler unutulmaya yüz tutmuş, kütüphanelerdeki arka sıralara terk edilmiştir. Milli hatıramızdaki bu eserlerin kıymetini yitirmeye yüz tutması kültür bağlamındaki değer biçimlerimizin sonraki nesillere devredilmesini ve toplumu bir arada tutan değerlerimizi kaybetmemize sebep olmaktadır. Değerlerimizi anlamak ve onlara hayat vermek için edebi türler içerisinde özellikle hikâyelerin gün ışığına çıkarılması gerekmektedir. İlkokul evresi çocuğun eğitim hayatında en kalıcı öğrenmelerinin gerçekleştiği ve özellikle karakterinin şekillendiği yaşlar olması hasebiyle çok önemli bir evredir. Bu sebeple değerlerin kazandırılmasında ilkokul döneminde mutlaka üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir.

Çocuğun okuyacağı kitaplarda dikkat edilmesi gereken unsurlar bulunmaktadır. Dergide geçen olay örgüsü ve çocuğa sunulan örnekler çocuğun, “doğruyu anlama ve ona

uygun yaşama" güdüsünü destekleyici şekilde olmalıdır. Doğruluk değeri; anlam dünyasında ve ruhunda boşlukları giderecek şekilde oturtamayan bir çocuk, büyüdüğünde birçok yaşam sahasında bireysel ve toplumsal sıkıntılarla yüzleşmek zorunda kalacaktır. Buradan hareketle muhatabı çocuk olan eserlerin ve türlerin seçiminde belirlenmesinde yetişkinlerin çok dikkat etmesi gerekmektedir.

Osmanlıca yazılan birçok eski dergi bulunmaktadır. Bunlar, farklı yönlerden ele alınıp incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmamızı önemli kılan ise Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyeler üzerine değer ve değer edindirme amacıyla herhangi bir çalışmaya rastlanılamamış olmasıdır.

Dergideki hikâyelerin değerlerle olan ilişkisinin tespit edilip analizinin yapıldığı bu araştırmanın, geçmişle günümüz arasında değerlerin iletilmesi bağlamında kültürel bir harmoniyi ortaya çıkarması ve değer eğitimi üzerinde çalışan araştırmalara da katkı sağlaması düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma,

1. Ankara Milli Kütüphanesinde ve İstanbul Belediye Kütüphanesinde bulunan 1881-1882 tarihlerinde yayın hayatında olan ve 12 sayısı bulunan Çocuklara Arkadaş dergisinin içerisinde yer alan edebi türlerden sadece yirmi dört hikâye ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın örneklemi, Şanlıurfa Eyyübiye ilçesine bağlı olan Mehmet Akif Ersoy ilkokulundaki 4. Sınıfta okuyan 10 öğrenci ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın yürütüldüğü zaman aralığı 2 hafta ile sınırlıdır.
4. Veri toplamak amacıyla elde edilen araçlarla sınırlıdır.
5. Araştırma dergideki Osmanlıca çevirisi yapılan hikâyelerle sınırlıdır.
6. Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerdeki olay, kahraman ve kurgu yalnız değer bakımından incelenmiştir.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

a) Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme sorularının araştırma grubunun, değerlere yönelik görüşlerini yansıtacak nitelikte olduğu varsayılmıştır.

b) Katılımcının görüşme esnasında sorulara samimi ve doğru cevap verdikleri varsayılmıştır.

c) Değerlerin ilkokul çocuklarına edebi eserler aracılığıyla kazandırılabilceği varsayılmıştır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer Kavramı

“Değer” kavramı sadece bir alanda değil, farklı disiplin alanlarıyla birlikte olan ve her disiplinle ilişki içinde olan bir kavramdır. Her disiplin alanı kendine düşen şekilde değerleri belirtmekte ve vermektedir. Bu özelliğinden dolayı, bu ifade her disiplin alanında farklı biçimlerde tanımlanmakta olduğunu görmekteyiz. “Sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı ise ilk kez Znaniecki aracılığıyla kullanılmış ve Latince ‘kıymetli olmak’ veya ‘güçlü olmak’ anlamlarına gelen ‘valere’ kökünden türetilmiştir” (Bilgin, 1995:83).

Değerlerin genel anlamda birer tercih olduğunu ve bunları belirlerken insanların o şeye karşı verdiği tepki olarak da değerlendirebiliriz. “Değer nedir? Değer ifadesi bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, o halde değer bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Özellikle ahlaki davranışlarda değer, bir kimsenin değişik istek ve arzuları, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüttür” (Güngör, 1993:27).

Cafo ve Somuncuoğlu (2000) değeri, bir iş yapmadan önce birçok seçenek arasından birini seçmek için kıstas olma özelliği gösteren genel anlamda kabul görmüş bir araç olarak tanımlar.

Değer kelimesinin, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlüğündeki karşılığı, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak belirtilmiştir (TDK, 2010:483). Çoban (2016), değer kavramını, “İnsanın şuurlu bir şekilde ölçü olarak kabul ettiği, içselleştirdiği, zıttı davranışlarda suçluluk ve utanma duygusu hissettirecek bir algı biçimidir” biçiminde ifade etmiştir. Maxwell (2018), değeri, “ anlamlı, gelişen yahut iyi yaşanan bir insan hayatı, uygun bir öz saygı ve başkalarına davranış şekli hakkında bir bireye veya toplumun algısına bilgi sağlayan ilkeler, standartlar ve temel inançlar bütünü” şeklinde tanımlamıştır.

Alan yazında, değer kavramıyla ilgili tanımlar ve üzerinde durulan hususlar genel olarak analiz edildiğinde, değerlerin şahıslar ve toplumlar için önemli, kültüre yerleşmiş, hayata rehberlik eden, insanların önem verdiği ve onlara kılavuzluk eden, devamlılığı olan ilke, prensip ya da inançlar şeklinde kavramsallaştırıldığı anlaşılmaktadır. Biri için çok önemli olan bir şey, diğeri için anlamlı olmayabilir. İnsanların değer vererek ulaşmaya çalıştıkları, sahip olmayı şiddetle istedikleri maddi değerler (mal, mülk, servet, sıhhat, vb.) olduğu gibi

mutlu olma, huzurlu olma, vatanseverlik ve özgürlük gibi bütünüyle manevi değerler de olabilir (Bolay, 2007; Tahiroğlu, 2011; Tepe, 2002).

Kılıç (2002)'a göre değerler; insanın kendisiyle alakalı inançlarını kapsar. Değerler duyuşsal basamaktaki kendi kendini kontrol edebilme yetisini kapsayan, seçili hedeflere yönelik rehberlik sağlayıcı planlı davranışları, tepkileri ve istekli yapılan hareketleri yönlendiren hususiyetlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) sosyal bilgiler dersinin öğretim programında ise “Değerlerimiz; öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.” biçiminde ifade edilmiştir (MEB, 2018:4).

Sosyal bilimler alanında değer kavramıyla alakalı araştırma yapanlardan biride Rokeach'tır. Rokeach'a göre değer, insanın hayat felsefesine göre seçtiği eylemler şeklinde ifade edilmiştir. Bununla birlikte, Rokeach değerlerin aralarında aynı zamanda değerler hiyerarşisinin olduğu ve birinin diğerinin devamı niteliğinde olduğuna işaret etmiştir (Dilmaç ve Bircan, 2019:9).

Değer alanında önemli araştırmalar yapan Slalom Schwartz ise değer kavramını, ‘sosyal bir aktör’, olarak ifade edip, toplum içinde davranışlara rehberlik eden prensipler diye tanımlamıştır. Özetle değerler, sosyal hayatta ilişkileri düzenleyen davranışlara yön veren eylemlerdir (Albayrak, 2015).

Yine çeşitli değer tanımlarına baktığımızda Feather, “Ben değeri istenir veya istenmez davranma biçimleri veya genel hedeflerin istenilişi veya başka türlü oluşu hakkındaki inançlar olarak görüyorum” diyerek farklı bir tanımlama getirmiştir. Yine bu konuda Williams, “Değerler, bir kültürün üyelerinin neyin iyi veya kötü, neyin istenen veya istenmeyen, neyin güzel veya çirkin olduğunu belirlediği ve paylaştığı standartlardır” şeklinde ifade etmiştir (Bacanlı, 2017:35).

Bunun yanında, değerlerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor anlamlarından dolayı da neye değer verilip neye değer verilmeyeceği; psikolojik, sosyal, kültürel, fiziksel durum ve nedenlerle de bağlantılıdır (Akbaş, 2004; Yapıcı ve Zengin, 2003).

2.2. Değerlerin Önemi

Son zamanlarda, birçok ülkede yaşanan ve Türk toplumuna da etki eden en büyük problemlerin başında, insani ilişkilerin değişimi başat rol oynamaktadır (Güngör, 2000:21). Örnek vermek gerekirse, günümüzde şiddetin baş göstermesi, aile mefhumunun zedelenmesi, sıradan suçların çoğalması, toplumsal anlamda psikolojik ve fiziki vakıalar,

özellikle de genç nüfusun değerlere uyma noktasında zafiyet göstererek yozlaşması başlı başına büyük problemler arasındadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2014:16).

Lickona (1993) da karakter eğitiminin gerekliliğini ve önemini ifade ederken güncel ahlaki zedelenmeyi şu başlıklarla özetlemektedir:

1. Gençlerin şiddete yönelimlerinde, yalan söylemek, hileli davranış sergileme ve hırsızlık gibi doğru olmayan eylemlerindeki artış,
2. Düzene, sisteme itaatsizlik,
3. Eğitimin ilk kademesinden son kademesine değin taassubun artması,
4. Akranlarına zorba ve şiddet eğilimli olma,
5. İş hayatındaki tembelleşme,
6. Cinsel gelişim bozukluğu,
7. Yalnızlaşmanın artması ile vatani görevleri uygulamada aksaklıkların baş göstermesi,
8. Kendine zararlı davranışları yapmakta artış,
9. Ahlaki bilgidен yoksunluk.

Yaşar, Gültekin ve Gürdoğan-Bayır (2013) tarafından yapılan bir araştırmada ise küreselleşme ile birlikte değerlerin etkilerine özellikle de olumsuz etkilerine değinilmiştir.

Merter ve Şekerci (2015) tarafından sınıf öğretmenleriyle yapılan diğer bir araştırmada toplumsal hayatta değer yitimi gerçekleşen haller tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada, adaletli olma, eleştiriye açık olma ve empati değerlerinin sosyal hayatta hemen hemen yok olduğu ve bunun en önemli sebeplerinden biri olan evrenselleşmenin medeniyetimiz üzerindeki olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

İnsanlar medya araçlarıyla ve özellikle de internet aracılığıyla daha önce hiç olmadığı kadar başka kültürlerin değer kazanımlarıyla buluşmakta, düşünce ve kültürel anlamda değişim her geçen gün artmaktadır (Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton, 2009).

Türkiye’de de hem teknolojik hem de toplumsal ve kültürel bağlamda değişimin ivme kazandığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu değişim kapsamında çok dikkat çeken ve gündelik yaşamı doğrudan etkileyen teknolojik bağlamdan öte insani iletişimdeki değişimdir (Güngör, 2010:81). Türkiye’de insani ilişkilerde gerçekleşen farklılaşmalara dayalı olarak birçok olumsuz olay vuku bulmakta ve bu olaylar medyanın tüm unsurlarıyla haberlere konu olmaktadır (Akdemir vd., 2016).

2.3. Değerlerin Özellikleri

Sosyo-kültürel unsurlarla insanın ilişkili olduğu her şey değer kavramıyla ilintilidir. Çünkü değerler bir düzen içerisinde devam ettirilir ve kültürle iç içe bir seçimi/tercihi anlatırlar. Kişi, toplumun kabul ettiği değerlerin içinde doğar ve bunlarla büyür, toplum önem verdiği değerleri çocuğa yükler. Değerler, insanı tasvip edilen davranışlar ve beklentiler

amacıyla yönlendirirler. Zaman içerisinde, toplumlara göre değişen değerler, farklı değerlendirme süreçleri meydana getirmektedir. İnsanlar yapıtlarına, eserlerine, hatta oluşturdukları değer yargılarına göre değer biçerler (Kuçuradi, 2006:7).

Schwartz ve Bilsky değerlere ait şu özellikleri ifade etmektedir:

1. Değerler, inançlardır. Ancak, bütünüyle nesnel ve duygulardan soyutlanmış fikri bağlam barındırmazlar; etkinlik düzeyine geldiklerinde duygularla birliktelik sağlarlar.
2. Değerler, kişilerin hedefleriyle -eşitlik gibi- ve bu hedeflere ulaşma noktasında etkili olan davranış tarzlarıyla –hakbilme, yardımseverlik, vs- bağlantılıdır.
3. Değerler, bağımsız davranış ve durumların üstündedirler. Örnek olarak, itaat etme değeri, iş yerlerinde veya okullarda, aile ile, arkadaşlarla veyahut tanınmayan kişilerle girilen ilişkilerimizin hepsinde geçerli olmaktadır.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların belirlenmesini veya değişimine yön vererek belirli kurallar olarak faaliyet görürler.
5. Değerler, yüklendikleri öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralamayla değer önceliklerini oluşturan bir düzen sağlanır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Buna benzer şekilde, Fichter (2006) değerlerin özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir:

1. *“İnsanların geneli değerler üzerinde fikir birliği ettiği için ve sadece bir kişinin kararına bağlı olmadığından, değerler aktarılırlar,*
2. *İnsanlar değerleri, bütün milletin saadetine temini için ve sosyal gerekliliklerin giderilmesi amacıyla yönelik gördükleri için; ciddiye alırlar,*
3. *İnsanlar değerler için özveride bulunur, hatta kimi zamanlarda değerleri için kendilerinden vazgeçerler, bu suretle de değerler coşkularla bir arada bulunur,*
4. *İnsanlar arasında uzlaşma durumlarının gerektiği değerler, kavramsal açıdan diğer değerli unsurlardan ayrılabilirliklerinden, değerler soyutlanırlar.”*

İnsan genel olarak birlikte yaşadığı toplumla ortak değerleri olan toplumsal bir varlık olduğundan, toplumda kabul gören ortak değerlerden etkilenmekte ve bu değerlerin bir sonraki nesle aktarılmasında önemli görev üstlenmektedir.

Kişi ne zaman ki toplumun değerlerini içselleştirip kendine bu seviyede bir rol biçerse o zaman değer ediniminin gerçekleştiğini ifade edebiliriz. Ancak kişi eğer korkuyla o değeri edinmişse, korku etmeni ortadan kalktığı anda değere uygun davranma da ortadan kalkacaktır (Cüceloğlu, 1999; Tezcan, 1987).

Değer ve kültür kavramının birbiriyle ilişkili iki kavram oldukları söz konusudur. Çünkü değerler kültürün yapıtaşlarını meydana getirir ve kültür de kapsamında bir değerler düzenini içerir (Hofstede, 1984). Bundan ötürü toplumun sahiplendiği kültür, bir değer sistemini ve hiyerarşisini oluşturur (Güngör, 1998:99). Bu bağlamda kültürün nesilden nesle geçerek günümüze değin ulaşmış geleneklerin ve geleneksel değerlerin yadsınamaz bir rolü vardır. Çünkü geçmişten günümüze toplumsal sistemlerde ve çocuk eğitiminde geleneksel ve ahlaki

değerler önemli bir yerdedir (Tezcan, 2018). Zihinsel yapılarımızla değerler arasındaki etkileşim birlikte değerlendirildiğinde, kültürden etkilenmek ve bu durumların da davranışlarımızı etkilemesi kaçınılmazdır (Hofstede, 1984; Özgüven, 2012).

Değerlerin sosyolojik ve toplumsal özellikleri şu biçimde ifade edilebilir:

1. Bir grubun ya da toplumun üyelerinin ekseri tarafından paylaşılmış ve üzerinde ittifak edilmişlerdir. Herhangi bir kişinin fikrine bağlı değildir.
2. Değerlerin insanların mutlu bir şekilde bir arada yaşayıp huzurlarının temini için bir araç oldukları kabul edilir. Bu açıdan toplum bireyleri tarafından uygulanılmaya çalışılırlar.
3. Toplumsal değerlere uyan üyeler, yüksek değerler için fedakârlık göstermeye, kavgaya ve hatta ölmeye de razıdırlar. Çünkü değerlerin duyguları içerdiği görüşü hâkimdir.
4. Değerler insanların çoğu tarafından onaylandığı için ve anlamaya dayandıklarından soyut bir şekilde insanın anlam dünyasında yer bulmuş kavramlardır (Tezcan, 1987:115).

Değerler toplum ve kültür ilişkisinden ziyade psikolojik yönü itibarıyla şahsidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2012:120). Psikolojik bakımdan değerle alakalı olan kavramlarsa *tutum*, *davranış* ve *norm* kapsamında değerlendirilebilir. Zira norm denilen ifade, kaynağını değerlerden alıp ve değerlere göre şekillenirler (Şişman, 2007:4). Değerler ise normlardan farklı olarak, daha kapsamlıdır. Normlar bazı durumlarda olması gerekeni belirtirken, değerler normların uygulanabilirliği için bir ölçüt fonksiyonu görürler (Bacanlı, 2017:38).

Gibbs (1965) normlar için aşağıdaki üç temel özelliğin daha çok vurgulandığını ifade etmektedir:

1. Davranışa dayalı ortak bir fikir birliği ve değerlendirme,
2. Davranışla alakalı ortak bir ülkü,
3. Davranışın, çeşidine göre uygulanacak yaptırım gücü olan, ortak bir tepki.

Edebiyat ve değerlerin ilişkisini anlamak bakımından öncelik olarak eğitim ve edebiyat ilişkisine bakmak gerekmektedir. Eğitimin önemli hedeflerinden biri de insanı eğitip yetiştirmektir. Bu yetiştirmeyi geçmişin birikimiyle sosyal ve milli değerleriyle tanıtarak içselleştirip, günümüz gerçeklerini belirterek geleceğe yönelik değerleri edindirme şeklinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Edebiyat kelimesinin kaynağını oluşturan “edep” kelimesi diğer bir ifadeyle, “terbiye, eğitim” manasını taşımaktadır. Bu sebeple, edebiyat ve değerler arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bütün bu kavramlar insanın olduğu her yerde olan kavramlar olarak edebi eserlerin çoğunluğunun insanı birçok açıdan eğitip, değer edindirme kastıyla kaleme alındığı söylenebilir. Edebiyatın sadece estetik ve sanat amaçlarını gütmesini düşünenler, “sanat için sanat” tarzını iddia etmekle birlikte insana tesir eden, değişime ve gelişime açık bu olanaktan eğitim için faydalı olduğu düşüncesini de

savunmaktadırlar (Kavcar, 2017:2). Bununla birlikte eğitimlik bakımından değerdendirdiğimizde çocuk edebiyatı ürünlerinin bu açıdan daha çok dikkat çektiği anlaşılmaktadır. Çocuk edebiyatı, bu amaç kapsamında, çocukların davranışlarını geliştirmesi bağlamında olumlu bir algı oluşturmayı, milli ve evrensel değerlerin farkındalığı için bilinç oluşturmayı amaçlamaktadır (Karatay, 2007).

Değerlerin önemi milletler için insanlığın varoluşundan bu yana devam edegelmıştır. Sosyal bir varlık olan insan bir arada yaşamını sürdürebilmek için belli başlı kurallara ihtiyaç duyar. Bu kurallar da değerli olabilmeli ki yaşanmaya ve yaşatılmaya değer olsun. İnsanoğlunun gelecek kuşaklara bırakacağı bu değer mirasını aktarmak için, belli kıstaslara gerek duyulacaktır. Bu kıstaslar insanın diğer varlıklardan ayrılıp davranışlarında iyiyi, güzeli ve olması gereken neyse onu motive etmesinde rehber olan ölçütler olarak kullanılmaktadır.

Geçmişten geleceğe insana ait mazinin bulunduğu tarih dersinin hedeflerinden biri de insanlığa ait geçirilen süreç, olay ve tecrübelerini gelecek nesillere aktararak bu kademelerde insanların eylem ve uygulamalarında inanç ve değerlerin hangisinin etkili olduğunu fark etmeye çalışmaktır.

Tarih disiplininin kişilere özellikle milli, iktisadi, siyasi ve insani değerlerin edinilmesinde büyük bir katkısı bulunmaktadır (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2016:275).

İnsana ve topluma ait değerler açısından diğer bir önemli kaynak ise dindir (Hökelekli, 2011; Tezcan, 2018). Din, insanlığa ait öteden beri rehberlik eden ve insanlığın çoğunluğu tarafından kabul edilen, yaratılıştan gelen inanma duygusunun ikame edildiği ve bu duygu ihtiyacının karşılandığının göstergesidir (Peker, 1990; Sağlam, 2019). Dini değerler uygarlığın varoluşundan bu yana insanın hareketlerine yön veren, toplumsal manada fertleri bir araya getiren ve sosyal hayatın tüm noktalarında söz sahibi olmuştur. Toplum düzenini sağlama adına gerek dinler gerekse bu alanda insanlığa rehber olma ve toplumsal faydayı esas kılma noktasında birçok öğreti etkili olmuştur.

Dinin de gayesinin değerlerin yaşatılıp aktarılması olduğu için, dini öğretilerin hâkim kılındığı bütün alanlarda değerlerin dinle birlikte değerlendirildiği ve birlikte okunduğu görülmektedir. Bu kapsamda dini açıdan da düzgün bir karakter oluşturmaya yardımcı olabilmek için değer eğitimi büyük öneme sahiptir (Hökelekli, 2011).

2.4. Değer Eğitimi

Değerlerin eğitim noktasındaki işlevi daha çok okul, aile ve öğretmen bağlamında düşünüldüğü için ileride gelecek müstakil başlıklar altında genişçe bu konu üzerinde durulacaktır. Değerler kişiye kazandırdığı özellikler bakımından analiz edilecek olursa, davranışı yönlendiren, karar vermeye yarayan, inançların ve fiillerin değerlendirilme noktasındaki referans alınan ilke, ideal, standart veya hayat felsefesi olduğu ortaya

çıkmaktadır (Halstead, 2018). Değerler kişilerin övünç duyduğu inanç, tutum veya duygulardır (Raths vd., 1966). Seçili davranışların şahsi ve toplum bazlı tercih edilebilirliğini belirten ve de süreklilik arz eden inançlardır (Rokeach, 1973). Değerler, bazı durumları başka durumlara oranla seçmeye matuf olan yönelimlerdir (Hofstede, 2001). Değerler aracılığıyla eğitim, insan kişiliğini geliştirerek fiillerini olumlu bir şekilde sunmasına yardımcı olmaktadır (Hökelekli, 2011).

Eğitim bireyde davranış değişikliğini sağlayıp bireylerin gelişimlerini elde etmelerini sağlamanın yanında, insanın kendini geliştirmesine olanak sağlar. Aileden başlayıp okulda devam eden süreçte alınan eğitimler, bireyin yaşamında büyük bir yer tutmaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012:26). Değerler eğitimi ise, doğrudan ya da dolaylı etkiler sayesinde öğrencilerin anlam dünyalarında değer kavramını geliştiren, beceri edindiren ve edindikleri beceriler neticesinde toplumla uyum içinde olmayı sağlayan, okul eksenli aktivitelerdir (Şahin, 2013).

Bireyler ailede ebeveynleri örnek alarak aldıkları eğitimi, okul çağına geldiklerinde devam ettikleri örgün eğitim süreci ile idame ettirirler. Anne babanın bireye örnek olmasının yanısıra öğretmenlerin de model olması, öğrencilerin örgün eğitim sürecinde yer almaları gereğinin koşulları arasındadır. Eğitim bir yandan yeni nesle toplumun değerlerinin kazandırılması için sorumluluğu alırken, diğer yandan değerlerin biçimlendirilmesi görevini de yürütürler. Birey aileyle, okulla ve çeşitli şekillerde değerleri öğrenmesinin yanında kendisinde var olan değerleri de bulmaya çalışmaktadır. Değerler eğitimi süreci bireyin içinde var olan değerleri fark etmesi ve o değerleri kazanıp içselleştirme sürecidir (Yaman, 2012: 39 akt. Baştürk, 2015).

Bütüncül anlayışla analiz edecek olursak, değerler eğitiminin insan yaşamına yön vererek, kişinin gündelik yaşamında her türlü tercihinde, eylem ve kararlarında insana rehberlik eden inanç mekanizmalarıdır denilebilir. Değerle alakalı yapılan çalışmalara ve yayınlanan eserlere dikkat edildiğinde, hususiyetle “sorumluluk, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü, saygı, güdüleme, güven, bağlılık, özerklik, hırs, doğruluk, cesaret, saygı, kendine güven, hoşgörü, yardımseverlik, dürüstlük, sevgi, başarı” gibi değerlerin ön planda olduğu görülür (Kasapoğlu, 2013).

2.4.1. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Toplumlara var eden en temel yapı ailedir. Bir toplum aileye önem verdiği kadar var olur ve gelecek nesillere mirasını bu kurumda var eder. Aileler de çocuklarını yetiştirmek ve her konuda birikimlerini aktarmak emelindedirler. Değerler olgusu da bu anlamda çok önemli bir vazife görmektedir. Yalçın ve Şengül (2004)’ bu anlamda anne ve babadan yerli ve evrensel değerleri öğrenen çocukların daha iyi huylu ve ahlaklı bir insan olmak için daha şanslı

olduğunu ifade etmiştir. Çünkü ailenin bilinçli bir şekilde edindiği kavramlar, kişide toplumsal norm ya da davranışla alakalı değer duygusunu iletir. İnsanın doğup büyüdüğü kültür dünyasında bulunan örf ve adetler de etkili olduğu halde genel olarak ilk seçimlerin ya da kanaatlerin oluştuğu yerdir aile. Bu nedenle aileler, değerlerin bilincinde olmalı ve değerleri sosyal hayatta yaşayarak iyi bir model olmaya özen göstermelidirler.

Her aile çocuğunun iyi yetişmesini gerekli donanımlara sahip olmasını ister. Değerlerin toplumda önemli bir güç olduğunu bilir, çocuğuna değerlere göre şekil vermeye çalışır. Ama aileler hangi değerlerin verilmesi ve değerlerin nasıl öğretilmesi konusunda ortak fikir sahibi değildir. Ayrıca değişen dünya ile popüler kültür değerlerinin saldırısı artmakta aileler neyin doğru; neyin yanlış olduğu konusunda karar verememektedir. Bu ortamda yetişen çocuk da popüler kültürün saldırılarından etkilenmekte, farklı anlayışlara sürüklenmektedir. Gençlerde sorumluluk, sevgi, saygı gibi değerlerin azalması bu durumu özetlemektedir (Çakıcı, 2010: 22).

Aile, atılan değer tohumlarının bireyin yetişkinliğinde iyi bir vatandaş olmasında, irade sahibi ve sorumluluk bilinci olan kişiler olarak gelişmesinde doğrudan doğruya etkili olduğu düşünülen önemli toplumsal bir kurumdur (Ulusoy ve Dilmaç, 2012).

Hayatımızın düzenli bir şekilde devamının sağlanması için vücudun uyumu ne kadar hayatiyse, toplum için de ailenin topluma uyumu, toplumun devamlılığı için o denli önemlidir (Özkan, 2006).

Bireyin hayatı boyunca değerlerin şekillenmesinde başlıca etkenler rol oynar. Anne-baba, okul, öğretmen, akran grupları ve medya bunların başında gelmektedir. Bunların dışında ailenin ekonomik düzeyi de etkilidir (Adler, 2005). Çoban (2012) yaptığı araştırmada, çocuğun küçük yaşta iş hayatına atılmak zorunda kalışının, çocuğun suça ve problem oluşturan davranışlara yönelmesinin temel faktörlerinden biri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

İnsanlara değerleri kazandırmak ailenin, okulun ve toplumun temel görevleri arasında bulunmaktadır (Ekşi, 2003). Kişisel olarak bakıldığında, toplumsallaşma süreci ilk zamanlarda ailede başlayıp ailenin değerlerine göre şekillenir ve kişi ait olduğu toplumun değerlerini, davranış normlarını ve diyaloglarını önceliklerini ailede öğrenir (Köylü, 2016:115). Değerlerin oluşmasında ailelerin değerleri sosyal değerlere oranla bireyde daha kalıcıdır (Kağıtçıbaşı, 2000:110). Sosyolojik kimliği meydana getiren kurumların hepsinin öznel değerleri bulunmakla beraber toplumun yapıtaşlarını oluşturan aile, bu kurumlardaki değerlerin içselleştirilmesi, yaygınlaşması ve yaşatılmasında büyük roller taşır (Özensel, 2003). Anne-babalar çocuğa ahlaki eğitimi kazandıran ilk öğretmenlerdir (Lickona, 1993). Çocuk doğduğundan itibaren anne-babasıyla oluşturduğu güvenli ilişki sayesinde değerleri edinir (Saban, 2002:105).

2.4.2. Değerler Eğitiminde Okulun ve Öğretmenin Rolü

Diğer bir değer kazandırma kurumu okuldur. Okulların çocukların eğitiminde tartışılmaz bir unsur olduğu ve en önemli vazifesinin, çocuklara programdaki açık ve gizli hedefleri öğretirken özellikle değer kazandırmak olduğu unutulmamalıdır. Okulun aynı zamanda öğrencinin ahlaki seviyesini yükselttiği, karakter ve benlik imajlarını olumlu anlamda tesir ettiği söylenebilir (Akbaş, 2007; Aydın ve Akyol Gürler, 2020:46). Berkowitz ve Bier (2005), “Okullarda hâlihazırdaki yüksek limitli standartlaştırılmış testler ortamında, kaliteli eğitim tam anlamıyla dayak yiyor. Eğitim, testte çıkması beklenen her neyse düşünmeksizin onu ezberlemeye doğru gidiyor. Okullar adeta yetişkinlerin ve öğrencilerin kendilerini sıkışmış hissettikleri düdüklü tencere oluyor” ifadesiyle günümüz okullarının vaziyetlerine dikkatleri yoğunlaştırmıştır. Değerleri kazandırmada değişen düşüncelerin eksen kaymasıyla okulların işlerinin çok zorlaştığı görülmektedir.

Bunun yanında toplumun benimsediği bütün hedefler okul çatısı altında insanlara kazandırılır ve bu vesileyle geleceğe yatırım yapar (Dewey, 2010:60). Okul, aslında çok yönüyle değerler üzerine endekslenmiş bir eğitim yuvasıdır ve çocuğun ailesinden öğrendiği bütün değerleri müfredattaki değerlerle yeniden biçimlendirerek birey için bir yakınsak gelişim alanı meydana getirir (Turan ve Aktan, 2008). Fakat öğrenme yalnız okulda gerçekleşen bir işlem değil, hayat boyu süren bir süreç olarak değerlendirilmelidir (Şimşek, 1997:103). Öğrenmeye fayda sağlayan bir diğer nokta ise, okul olgusunun çevresel faktörlerini oluşturan örtük program hedefleridir. Örtük program; duygu durumlarını, değer ifadelerini, tutum ve alışkanlıkları edindirmede etkilidir (Yüksel, 2002).

Ryan ve Bohlin (1999)’e göre, okulu anlamak için, içinde bulunulan şehre ve toplum hayatına bakmakta fayda vardır, çünkü toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarını gidermede bazı değerlere ihtiyacın olduğu görülecektir. Burada değerler eğitiminin sağladığı faydalar vurgulanmaktadır.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken de değerlerin kazandırılmasında yöntemlerin ve tekniklerin çeşitliliğidir (Doğanay, 2011). Değerler eğitiminin hedefine ulaşabilmesi için okullar, değerlerin içeriği, kapsamı hakkında bilgiye sahip olmalı ve şu hususlara dikkat etmelidir: “Çoğulcu bir toplumda okulların öğretebilecekleri ve öğretmeleri gereken nesnel ve evrensel değerler vardır. Okullar öğrencileri bu değerlerle yalnızca karşılaştırmamalıdır. Bu değerleri anlamalarına, içselleştirmelerine ve onlara göre davranmalarına yardımcı olmalıdır. ” Okul ve aile işbirliği sürecinde okulların değerler eğitimi kapsamındaki çalışmalarına uzak duran ailelerin varlığına rağmen, değerler eğitiminin bilincinde olan, bu uğurdaki çalışmaları sürdüren okullar için şöyle söylenebilir, çocukların gelecekte iyi birer vatandaş olmaları için var güçleriyle çalışmaya istekli birçok aile bulunmaktadır (Lickona, 1992:89).

Değer edindirmede özellikle iki değer çok hassastır, bunlar; güven ve adalettir. Öğretmen ve öğrenciler arasındaki bu güven ilişkisi diri tutulmalıdır. Bununla birlikte öğrencilere küçüklüklerinden itibaren hissettikleri adalet değerine uygun davranışlar sergilenmelidir.

Eğitimci eğer bir değeri öğrenciye kazandırma ülküsünü taşıyorsa bunu evvela kendisi yaşamalıdır. Yine, öğretmenlerin okuldaki iletişim biçimleri, çocuklara yönelik tutumları, sınıftaki sosyal iklimin gidişatını yönünü tayin etmektedir.

Çocukların çevrelerinden edindikleri tecrübeler genel manada öğretmenlerin onlara yaklaşım biçimleriyle, iletişim ve etkileşim sonunda ortaya konulan bütün davranış örüntülerinden meydana gelmektedir. Öğretmenin sınıfta devamlı uyma, ceza ve ödül tekniklerini aktif olarak işlemesi o sınıftaki çocukların istenilir seviyede bağımsız ahlaki ilerleyişlerine engel olur. Çünkü bu tarz bir eğitim atmosferinde öğrencilerin zihinlerinde “Nasıl bir insan olmak istiyorum?” düşüncesi değil, sadece kendisinden istenilen bir insan modelini vermeye çalışmak olacaktır (Saban, 2002). Özellikle öğretmenin bu konuda hayati görevleri vardır. Değerlerin okulda hayat bulup çevreye öğrenciler tarafından taşınması için kişiliklerinin oturması gerekmektedir. Bu da öğrencilere karşı takınılan tavırlarda ve tutumlarda gizlidir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2020:29)

2.4.3. Değerler Eğitiminde Toplumsal Bağlamda Medya ve Çevrenin Rolü

Toplumsal hayatta insanlar değer yargılarına göre düşünüp davranışlarını ona göre biçimlendirirler (Aktepe, 2016). Sosyal hayat, hayatımızın bütün ilke ve şartlarını etkilediği gibi düşünce yapımızın da gelişimine yön vermektedir. İnsan doğuştan itibaren iç dünyasıyla dış dünya arasında bir denge kurmak üzerinde yürümektedir. Bu anlamda ahlaki gelişme, insanın toplumun tüm değerlerine sorgusuz sualsiz bir şekilde ayak uydurma değil, değişmekte olan hayat şartları, çevresel faktörler, kültürel yapılar ve toplumla uyumlu olabilmek için kendine özgü değerler sistemini yapılandırma sürecidir (Senemoğlu, 2009; Sevinç, 2007:230). Bundan ötürü bütün toplumsal çevreler kendine has kültürel değerleri oluşturur.

İnsanların değer dünyaları, çevrelerindeki değer yapılarıyla çevrelenmiş bir yaşamsal düzene sahiptir (Sağlam, 2017:69). Çocuğun çevresini meydana getiren unsurlardan biri olan akran sınıfı; benzer sosyal sınıf, cinsiyet, yaş gibi hususiyetleri konu alan ve çocuğun yaşıtı, kendisinden bir küçük ve bir büyük yaştaki çocukları ifade etmektedir. Çocuklar akran sınıflarında hem sosyalleşmeyi hem de kurallara uymayı daha uygulanabilir kılmaya çalışmaktadır.

Çocuğu olumsuzluklardan kurtarmak için olumsuz dili kullanmaktan özellikle kaçınılmalıdır, doğrudan olumluyu çağrıştıran karakter dili kullanılmalıdır (Yaşaroğlu, 2017).

Bir toplumda hedef ve değerler birbiriyle çok yakın ilişki içindedir. Çünkü bir toplum ulaşmak istediği ülkünün kıstaslarına göre değerleri seçer ve buna dayalı olarak bir değerler sistematigi oluşturur (Güngör, 1998).

Diğer yandan, sosyal hayatın iletişimsel yönünü esas alan ve o bağlamda, toplumsal bir yapı olan medya günümüzde küresel bir güç seviyesini yakalamıştır. Bu gücün tahrip ettiği ilk alan ise çocuklar ve ergenlerdir (Saban, 2002:108).

İnternet olanaklarının artması ve bilgiye her an ulaşma isteği dolayısıyla beraberinde bazı olumsuzlukları da getirmiştir. İmkânların artmasıyla insanları adeta onsuz yapamaz bir şekle getirmiştir (Sargın, 2013)

Değerler üzerinde en etkili olan medya organlarından; gazete, radyo, televizyon ve internet üzerinde analiz yapılarak değerlendirme yapılabilir. Medyada yer verilen şiddet kapsamlı programlar ise birçok eğitimcinin de üzerinde durduğu ve ifade ettiği şekliyle öğrencilerde öfke gibi davranışların artmasına neden olmaktadır (Güney, 2013). Medya ile ilgili alan yazında bulunan “reyting” ifadesi medyanın takipçilerin veya okuyucularının zihinlerindeki vermeye dayalı yayın yapmaya zorlamaktadır. Turan ve Arslan (2016) yaptıkları çalışmada öğrencilerin internet aracılığıyla sosyal medya ilişkilerinin olumsuzluklarının git gide arttığını dile getirmişlerdir.

2.5. Değer Öğretimi

İnsan doğduğu andan itibaren fark etmese de değerlerle dolaylı yoldan eğitimle de alışveriş halindedirler. Günümüz değer eğitimi değerlendirildiğimizde, Bacanlı (2017:37), bu konuda somut bir eksende yürümeyi ve öğretilen usul-tarz kazandırarak hedef tercihinin çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Eğitim programcılarının “açık müfredat” şeklinde eğitime verdikleri programda, değerler eğitiminin aşağıdaki özelliklerle birlikte ele alınması gerektiği tavsiye edilmektedir:

1. “Değerler somut hedefler ve davranışlar şeklinde ifade edilmelidir.
2. Değerler zıtlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Öğrenciler bir değere sahip olduklarında o değere sahip olmayanların ne olabileceğini bilmelidir.
3. Değerler nesneleriyle ele alınmalıdır.
4. Değerin olumlu veya olumsuz değerlik taşıyabileceği hesaba katılmalıdır.”

Bir diğer ifadeyle değerler tamamen olumlu kavramlarla anlatılmazlar. Bazen de olumsuz kavramlarla vurgulanırlar.

Değerler eğitiminin belli bir yaş sınırıyla sınırlandırılmasında önemli olan etken kritik dönemdir. Bu kritik dönem yaş aralığı olarak bireyin kişiliğinin şekillenmesinde ve temellerinin oluşması açısından önemlidir (Doğanay, 2011).

Birey; sahip olduğu değerlerle toplumsal hayatını düzenler, etrafındaki insanlarla varlık gösterip, ait olduğu toplumdaki veya diğer bireysel davranışları analiz edebilir ya da tahminde bulunabilir (Dökmen, 2000:116).

Değerlerin kişiye kazandırılması ve davranışa aksettirilmesi şeklinde ifade edilen değerler eğitiminin insanın değerleri fark ederek diğer davranışları öğrenmesi açısından pek bir fark görülmemektedir. Bilişsel sistemin işlevsel hale gelmesiyle ve devinimsel açıdan biriken olgular; deneyimler, gözlemler, taklitler, zihinsel veya eylemsel öğrenmeler veya problem çözme biçiminde edinilmektedir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2014:16).

Değer ediniminde gözleyerek ve etkileşime geçerek öğrenme hassas olup, değerlerin davranışa dönüştürülebilmesi için davranışın değerle iç-içe olması değeri daha çok içselleştirecektir. Powney vd. (1995) değer edindirmede ve davranışa yansıtma öğrenmenin üç türünden bahsetmektedir:

1. Biliş veya bilgi ve anlayış
2. Duygu, his ve tutumlar
3. Davranış ya da beceri

2.6. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler birbirinden kesin ve net bir biçimde ayrılmazlar, çünkü bir değer değişik değer sınıflarıyla alakası olabilmektedir. Ancak araştırmacıların geçmişten günümüze kadar elde ettikleri değer gruplandırmalarını araştırmak değerlerin belirginleşmesini kolaylaştıracaktır. Değer gruplandırması fikri Alexander Schand (1914) ve Eduard Spranger (1928)'in yaptıkları çalışmalarla ortaya konulmuştur (Bacanlı, 2017). Spranger (1928) değerleri “bilimsel (kuramsal), ekonomik, estetik, sosyal (toplumsal), politik ve dini” değerler şeklinde altı temel gruba ayırmıştır. Bu değer gruplandırmaları daha sonra yapılacak birçok çalışmaya da yol göstermiştir. Bu temel değer sınıflandırmasının özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Bilimsel (kuramsal) değerler: Gerçekliğin, bilginin, muhakeme ve eleştirel düşüncenin içeriğine önem verir. Bilimsel değerleri içselleştiren kişi deneysel bilgiye, eleştiriye, akılcı ve entelektüel bilgiye önem verir.
2. Ekonomik değerler: Faydalı ve uygulanabilir olana kıymet verir. Ekonomik değerlere hayatta gereken önemin verilmesi gerektiğini belirtir.
3. Estetik değerler: Simetriyi, düzeni ve formu önemser. Kişi, hayatı olaylara ait bir eksen olarak görür. Sanatın toplum açısından bir gereklilik olduğunu düşünür.
4. Sosyal (toplumsal) değerler: İnsanları sevmek, onlara yardımcı olma ve sadece kendine değerli bulmama esastır. En büyük değer insan sevgisidir. Sevgi, insanlara bir değer atfeder, nazik ve sempattir. İçinde bencillik yoktur.

5. Politik değerler: Gücü temsil eder içerisinde etki ve şöhret bulunur. Merkezinde güç vardır.
6. Dini değerler: Kâinatı bir bütün şeklinde değerlendirir ve her şeye bir gaye uğrunda faaliyet gösterme şeklinde değer verir. Bütün bir insanlığın, canlı ne varsa dini değerlerle mutluluk ve saadete erişeceğini savunur (Akbaş, 2004).

Rokeach (1973) değeri, “yaşama rehberlik eden standartlar” olarak tanımlamıştır. Değerleri bu yüzden ölçülebilir şekle getirmiş ve kendi adıyla geliştirdiği “Rokeach Değerler Anketi” adında bir ölçeği kullanarak değerlerin ölçülebileceği bilgisini bilime kazandırılmasını sağlamıştır. Rokeach (1973) değerlerin, “amaç” değerler ve “araç” değerler diye iki şekilde gruplandırmıştır (Bacanlı, 2017:46). Asli/amaç değerlerin genel anlamda dünya ve hayatla alakalı, vasıta/araç değerlerse genel olarak kişilik hususiyetleri diye ifade edilmiştir. Fakat bu iki grubun birini diğerinden ayırmak neredeyse çokça zor sayılabilmektedir (Bacanlı, 19993:32).

Tablo 1. Rokeach’ın (1973) Değer Sınıflaması

Asli/Hedef Değerler	Vasıta/Araç Değerler
Rahat bir hayat	Heyecan verici bir hayat
Bir şeyler başarma	Geniş görüşlü olma
Yetenekli olmak	Barış içinde bir dünya
Güzel bir dünya	Cesur olma
Eşitlik	Affedici olma
Aile güvenliği	Yardımsever olma
Özgürlük	Dürüst olma
Mutluluk	Hayal gücü kuvvetli olma
İç huzur	Bağımsız olma
Seviyeli aşk	Mantıklı olma
Ulusal güvenlik	Zeki olma
Zevk, haz	Sevgi dolu olma
Kurtuluş	İtaatkâr olma
Kendine saygı	Kibar olma
Sosyal itibar	Sorumlu olma
Gerçek dostluk	Özdenetimli olma
Bilgelik	Hırslı olma

Schwartz'da Rokeach'ın (1973) değer hiyerarşisini biraz daha öteye taşıyarak adını verdiği "Schwartz Değer Envanteri" başlıklı bir ölçek oluşturmuştur.

Schwartz'ın (1999) ölçeğindeki 10 temel değeri ve her değer grubuna ait olan alt-değerleri ifade etmektedir ve bütün bu değerleri tek tek ya da birlikte aşağıdaki üç evrensel ihtiyacın doğurduğunu belirtmiştir:

1. Kişilerin biyolojik şekildeki temel ihtiyaçları,
2. Kişiler arasındaki başarılı beşeri ilişki ihtiyaçları,
3. Hem toplum hem de grup devamlılığı açısından sosyal ihtiyaçlar.

Tablo 2. Schwartz'ın (1999) Değer Sınıflaması

Değer Sınıfı	Değer Sınıfını İfade Eden Alt Değerler
Güç	Sosyal güç ve etiket, insanların ve kaynakların üstünde kontrol ya da denetim (toplumsal güç, otoriter güç, para, kamusal alana hükmetme).
Başarı	Toplumsal normlara göre yetkinlik gösterip şahsi başarı (başarı, yetenek, hırs, muktedir olma).
Hazcılık	Yaşamdan tat alma (zevk alma, kendine düşkünlük).
Uyarılma	Yaşamın heyecanı, yenileşme ve heyecanlı bir arayış (cesur, çeşitli bir heyecan duyulan bir tarz).
Öz yönelim	Düşüncelerinde ve fiillerinde özgürlük, keşfedicilik (yaratıcılık, bağımsızlık, meraklılık, kendi tarzını seçme).
Evrenselcilik	İnsanlığın genel refahı için çalışma, takdir etme, hoşgörülülük (geniş fikirli olma, bilgece davranma, sosyal adalet, barış içinde bir dünya hayali).
Yardımseverlik	İnsanlara iyilik, yardımlaşma ve esenlik duyma (faydalı, dürüst, affedici, sorumluluk duyma).
Gelenek	Kültürün parçası ve kültürü var eden tüm birikime saygı duyma, rıza gösterme, dindarlık, gelenekçilik, ılımlılık).
Uyum	İnsanları üzen veya onlara zarar verebilecek ve beklentileri veya yok sayma olan fiilleri, yönelimleri ve dürtüleri sınırlandırmak.
Güvenlik	Toplumda, ilişki ve benlik güvenliği, uyum, düzen (ailenin korunması, Güvenlik, temizlik, iyiliği bilme).

Güngör (1993) de değerler psikolojisiyle alakalı yaptığı çalışmasında Spranger (1928), Allport vd.'nin (1960) sanatsal, ilmi, ekonomik, politik, sosyal, dini olarak gruplandırıdığını belirtmiştir. Bununla birlikte Rokeach'ın (1973) amaç ve araç değerleri bulunduğu değer gruplandırmalarına bir de ahlaki değerler düzeyini eklediğini ve her değeri belirten iki değer anlamını işleyip bir çalışma formu hazırladığını ifade etmiştir. Bu çalışma formunun estetiğe, ahlaka, ilme, iktisada, dine, siyasete ve toplumsal değerlere ait 14 değeri belirten anlamı bulunmaktadır. Çalışmaya katılanlardan kendilerine en vazgeçilmez gördükleri değerlerden en az kıymet verdikleri değerlere doğru yapacakları sıralama sorulmuştur. Güngör (1993) bu şekilde bir tablonun olmasını kişinin önemsendiği değerleri önceliklerine göre sıralaması açısından önemli ve gruplandırmanın estetiği, ahlaki, ilmi, iktisadi, dini, siyasal ve sosyal değerler şeklinde değerlendirilmesinin de araştırmacı açısından kolay olması noktasından lüzumlu görülmüştür.

Tablo 3. Güngör'ün (1993:95) işlediği değer ifadeleri

-
1. Her şeyin bir ölçü ve ahenkte olması
 2. Diğer dünyaya hazırlık
 3. Yalanı dünyadan dışlama
 4. Günahsızlık
 5. İktisadi hürriyet
 6. Hayatta konfor
 7. Gerçekliğe uyma
 8. Vicdani rahatlık
 9. Cehaletten uzak bir yaşam
 10. Dünyanın güzelleşmesi
 11. Eşitliğe değer verme
 12. Hakiki dostluğa değer verme
 13. Özgürlük için yaşama
 14. İnsanlarla yardımlaşma
-

Diğer bir değer sınıflandırmasında da Ülken (2016) değerleri üç kısımda incelemiştir: içkin değerler, aşkın değerler ve normatif değerler. "İçkin değerler; bilinç verileri yani teknik, sanat ve bilgi değerleridir. Aşkın değerler; duyu verileri yani sözlere sadık kalınması, vefalılık ayrıca dini ve ahlaki değerlerdir. Normatif değerler; aslında değer değil, bütün verilerin ölçüleri ve değişim örnekleridir. İktisadi değerler, hukuki değerler, lisani değerler, vb."

Hofstede (1980) değeri bir şeyi diğer şeylere tercih etme diye ifade etmiştir. Değerlerin kişisel ve toplumsal özelliklere sahip olduğunu ve kültürel bağlamda değerlendirildiğini söyleyen Hofstede herkesin zihinsel programa sahip olduğunu ve bu bilişsel programlarla

tercihte bulunduğunu ifade etmiştir. Bu varsayımında bağlamın büyük öneminin olduğunu söyleyen Fichter (2006) da yaptığı değerler gruplandırmasında toplumsal kişilik, toplumsallık ve kültür alanında çalışmıştır. Fichter, değerlerin hangi durumda sınıflandırılma üzerinde durulursa durulsun, değerlerin tümüyle iç içe olduğunu belirtmektedir.

Fichter'in (2006) değer gruplamasının belirgin hususları şunlardır:

1. Değerler zorluk basamaklarına göre gruplandırılabilirler. Bir tarafta insanın bilinçli bir şekilde kendisinin onayladığı, kabullendiği motivasyon noktasında kuvvetli ve kişilerin kabullenmeye farkındalıklı olarak zorunluluk duyduğu değerler barındırır. Örnek vermek gerekirse: vatan sevgisidir. Diğer taraftaysa daha alt değerler, güçlü inançları sayesinde değil, alışkanlıklardan ötürü uyulan değerler bulunur. Örnek olarak: adab-ı muaşeret kuralları. Böylelikle değerlerin toplumsal şahsiyeti etkileme basamaklarına göre düzenlenmiş sayılırlar.
2. Sosyal değerler devamlılık arz eden ortak konular düzleminde de işlevsellik kazanabilirler. İşlerin halledilmesinde, kişilerin ve grupların ortasındaki işbirliğinde bir kısım değerler daha aktif olup, olumlu yönünü barındırır. Bu değerler; toplumun devamlılığını, sosyal saadet için neyin gerektiğine ve neyin kıymetli olduğuna değinirler. Olumsuz yönden ise sosyal olmayan değerler barındırır ve değer çatışması bölgesi oluştururlar. Toplum bağlamında olumsuz ve farklı olan bu değerler, hem şahsi hem de grup bazında yüksek değerler şeklinde ifade edilebilir.
3. Değerlerin en anlamlı gruplaması kurumsal anlamlarına dayalı gruplandırılmasıdır. Bir kültüre ait sosyal değerlerin düzenli değerlendirilmesi her temel kurumun bir değerler dizgesinin varlığına değinir. Örneğin: aile kurumunda uyulması gereken değerler, siyasi ve ekonomik gruplarda uyulacak değerler.

2.7. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Toplumbilimciler insan davranışlarının açıklanmasında değerlerin ana bir omurga teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Bu açıdan, eğitim aracılığıyla hayatı okuma, düzgün bir karakter için edinilen bilgiye, beceriye, tutuma ve değerlere sahip olunarak ve bunları içselleştirerek sahip olunabileceği bunun sonucunda sosyolojik dengelere de olumlu etki edeceği düşünülmektedir (Akbaş, 2004). Değerin değişik tanımları olduğu gibi, değerlerin kazandırılması amacıyla seçilen yaklaşımlar içerisinden amaç ve yöntem bakımından farklılıklar olduğu muhakkaktır (Ekşi, 2003).

Whitney (1986), değerler ve ahlak eğitiminin aktarılmasında üzerinde durmamız gereken strateji ve yaklaşımları ortaya koymuştur. Bunlar;

1. "Değerlerin doğrudan öğretimi(telkin etme/aşılama) yaklaşımı,
2. Değerleri açıklama/belirginleştirme yaklaşımı,

3. Ahlaki muhakeme(ahlaki gelişim) yapmaya yöneltme/yönlendirme yaklaşımı
4. Değer analizi gerçekleştirme yaklaşımı”

Bu bölümde, bu yaklaşımlar incelenecektir. Bu yaklaşımların dışında bazı yaklaşımlar da bulunmaktadır.

2.7.1. Değeri Telkin Etme/Aşılama

Telkin etme yaklaşımı, eğitim tarihimiz açısından en çok kullanılan, kurguya dayanan hikâyeler ve hayat tecrübeleri kullanılarak değer edindirmeyi sağlayıp bu şekilde bireylerin kendi ahlaki yükümlülükleri üzerinde fikir yürütmelerini amaçlar (Akbaş, 2004; Doğanay, 2011).

Değer aşılama, en başta ailelerin etkili oldukları ve çocukları öğütlerle biçimlendirerek, kendi kültür ve medeniyetlerine dayalı olarak kendi hassasiyetlerini aktarmayı, çocukların davranışlarını düzenlemede rol oynadıkları bilinmektedir.

Yine Çakıcı (2010)’a göre, değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımının okul bağlamında öğretmen merkezli olduğu ve tümdengelimci bir yöntemle sunulduğu ifade edilmektedir. Tümdengelimci olması nedeniyle değerlerle ilgili önce bilgi sunulur, ardından; gösteri, düz anlatım, tartışma gibi tekniklerle değerın kazanıma dönüşmesi sağlanır.

Doğanay (2006) ise telkin yaklaşımının belirli bir sırayla işleneceğini belirtir ve şu sıralamayı önerir;

- 1.Kazandırılacak değerlerin belirlenmesi
- 2.Değerin verileceği zamanın belirlenmesi
- 3.Programlanan etkinlikler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılması.

Değer aşılama yaklaşımında, seçilen değerler belirlenip planlı etkinlikler vesilesiyle öğrencilere bu değerleri kazandırmak amaçlanmıştır (Bacanlı, 2017; Doğanay, 2011; Huitt, 2004).

2.7.2. Değeri Açıklama/Belirginleştirme

Değer açıklama yaklaşımının amacı, öğrencilerin değer analizlerinde takip edecekleri adımları uygulamasıdır.

Yine bu bağlamda, öğrencilerin hem kendi hem de çevresindekilerin değerlerinin bilincinde olup mantık çerçevesinde duygularını kullanmalarına olanak sağlamaktır.

Değer açıklama yaklaşımı, bazı değerlerin doğrudan verilmesi yerine, değerlerin açıklaması yapıp seçme iradesinin bağımsız bir şekilde kişinin kendi hür iradesiyle yaptığı tercihtir (Bacanlı, 2017; Doğanay, 2011). Bu yaklaşımın ana ekseninde çocuğa hangi değerın verileceğinden çok, çocuğun kendi değerler sistemini yine kendisinin oluşturması temeli

yatmaktadır. Bu yaklaşımda değerler öğretilirken etkisinin azalmaması için zorunluluk şeklinde olmadan ikna yöntemiyle, birkaç basamaktan oluşan bir sürecin takip edilmesi gerekmektedir. Bu aşamaların ilk üçü “seçme”, sonraki ikisi “ödüllendirme” ve son ikisi de “hareket” anlamını ifade etmektedir (Akbaş, 2004).

Değer belirginleştirme yaklaşımı ile öğrencilerin özlerindeki değerlerini hissetmelerine ve bilinçlenmelerine, değer içeriğini net bir biçimde iletişim sayesinde, akılcı düşünce ve duygularının bilincinde olarak ifade etmelerine olanak tanınır. Bu amaçla drama, kurgusal ve gerçek hayattan değer içerikli olaylar, öz benlik algısını artırıcı etkinlikler, sınıf dışı çalışmalar ve küçük gruplu tartışmalar da işlenebilir (Huitt, 2004).

2.7.3. Değer Analizi Gerçekleştirme

Bu yaklaşımdaki temel amaç, bir davranışı gerçekleştirirken kişinin değerlerle ilgili sağlıklı ve doğru karar vermesi için doğru düşünce ve mantıksal düzlemde davranış gerçekleştirmelerini sağlamaktır. Bu yaklaşımda amaç, işe duygu katmadan bilişsel süreçleri aktif ederek süreci devam ettirmektir (Doğanay, 2006:272).

Bu yaklaşım; dikkatli olmayı, düşünmeyi ve fark ettirmeyi de kapsamaktadır. Örnek olaylar şeklinde öğrenciler, olayı irdeler ve bunun sonucunda değişik sonuçları sergiler. Değer analizi yöntemiyle değer öğretiminin amaçları şöyle verilebilir:

- “1. Öğrencilere, bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek,
2. Öğrencilerin, söz konusu değer nesnesi hakkında en akılcı yargıya ulaşmalarına yardım etmek,
3. Öğrencilere, en akılcı yargıya ulaşmayı öğretmek,
4. Öğrencilere, bazı değer nesneleri hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek (Bacanlı, 1999:82).

2.7.4. Ahlaki Muhakeme Yapmaya Yönelme/Yönlendirme

Kohlberg’in temellerini çizdiği bu yaklaşımda esas olarak Kohlberg, Piaget’in yaptıklarını ilerletip ve genişleterek “*Bilişsel Ahlak Gelişimi Kuramı*”nı ortaya koymuştur. Kohlberg’e göre, ahlakın; doğru-yanlış, iyi-kötü kavramlarının kişiye karar verme noktasında içsel yargılamada bulunmayı, bu karar neticesinde de fiiliyatta bulunmayı kapsayan bilişsel bir olgudur (Ekşi, 2006). Ahlaki muhakeme yaklaşımında, ikilem oluşturularak hikâyeler sayesinde kişilerin ahlaki düzlemde bulunması hedeflenir. Bu yaklaşımda temel olarak ahlaki ikilemlere yer verilmiştir. Değer analizi, çok sayıda konu ve olgunun ayrıntılı bir şekilde ele alınması durumlarını içerir ve muhakeme etmeyi geliştirir (Frankeal, 1976; Chaitanya, 2017).

Ahlaki muhakeme yaklaşımı, kişinin gelişme evreleri üç düzey ile altı dönemde ele alınmıştır (Çiftçi, 2003; Güngör, 1993).

A) Gelenek Öncesi Düzey: Kişinin değerleri algılayış biçimi çevresel faktörlere göre şekillenir ve kişi kendini bu düzlemde davranışlarını şekillendirir, dışa bağımlılık söz konusudur.

1. Ceza ve itaat (4-6 yaş): Kişi cezaya uğramamak adına kurallara tabi olur.

2. Çıkara dayalı alışveriş (6-9 yaş): Kişi ödül kaygısıyla hareket eder bunun için kurallara bağlı kalır.

B) Geleneksel Düzey: Kişi etrafındakilerin gereksinimlerini önceler ve grubun menfaatlerini kendi menfaatlerinden önde tutar, geleneksel değerleri benimser.

3. Kişilerarası uyum (10-15 yaş): Kişi iyi çocuk döneminde olup başkalarından onay almak amacıyla kurallara tabi olur.

4. Kanun ve düzen (15-18 yaş): Kişi otoritenin, düzenin kurallarına suçlanma ve dışlanma kaygısıyla uyar.

C) Gelenek Ötesi Düzey: Evrensel değerleri önceler, bütün bir insanlık fayda görsün diye şahsi menfaatlerini hem erteler hem de yeri gelince yok sayar.

5. Sosyal anlaşma (18-20 yaş): Bütün bir insanlığın yararı uğruna çalışır ve kendinden feragat eder.

6. Evrensel ahlaki ilkeler (20 yaş üstü): Kişi artık tamamen evrensel değerleri tüm hayatında davranışları üzerinde ana omurgayı oluşturur. Bunlar; insan hakları, eşitlik, demokrasi, hürriyet gibi ilke ve prensipler oluşturur.

2.8. Çocuk Kimdir?

Türkçe sözlükteki tanımına baktığımızda; küçük yaşta bulunan oğlan ya da kız, kan bağı açısından erkek ya da kız çocuğu, evlat, bebeklik ve ergenlik ortasındaki gelişim evresinde olan erkek ve kız şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2011). Yalçın ve Aytaş ise çocuğu, iki yaşından ergenliğe kadar geçen süreci kapsayan aşamada bulunan insan yavrusu; daha ergenliğe girmemiş kız ve erkek şeklinde ifade etmektedirler (Yalçın ve Aytaş, 2016:15).

Türk hukuk sisteminde çocuk kavramına baktığımızda diğer hukuk sahalarına giren ifade ve tanımlar da bulunmaktadır. Mesela Medeni Kanun “velâyet” hakkındaki 335. maddede çocuğun reşit olmadığı ifade edilir. Hukuk ise reşitliğin 18 yaşları olduğu belirtildiği bahsedilen yaşın ise 18 yaşının altı varsayıldığı ifade edilebilir. Bu bağlamda çocukla ilgili değişik tanımlar yapılmıştır. Bütün bunları çocuk eserleriyle ilgili dikkate almamız gereken noktalar için değerlendirmek gerekmektedir. Konumuzun ana konusunu teşkil eden

Çocuklara Arkadaş Dergisindeki hikâyeler olması münasebetiyle çocuk edebiyatına değinmekte fayda olacağı düşünülmektedir.

Bir eseri yazarken farklı yaş guruplarına göre biçimlendirmek gerekmektedir. Beş yaşındaki bir çocuk ile on beş yaşında olan bir çocuğun aynı kitaptan yararlandığı durumda, zevk alma ve istifade etme düzeyleri elbette farklı olacaktır. Bu nedenle çocuk eserlerinin çocuğa katkı sağlayacak kıymette olması için dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi, çocuk yazını alanıyla ilgilenenlerin, çocuğun gelişimsel dönemlerini dikkate alarak eseri biçimlendirebilmesidir.

2.8.1. Çocuk Edebiyatı

Çocuk yazını alanı, araştırılması, ilerletilmesi ve hakkında gerekli olan tüm ayrıntıların bilinmesi gereken bir alandır. Şöyle ki çocuk Allah'ın aile kurumuna bir hediyesi olduğu gibi, insanlık için de geleceğe atılan adım ve huzuru daim kılmak için verilmiş bir armağan ise çocuk yazınına da bütün bunları mümkün kılacak bir saha olarak bakabiliriz (Gürel, 2014). Fakat çocuk edebiyatına girmeden önce edebiyat ifadesini irdelemek faydalı olacaktır. Edebiyat; aracı dil olan, insanların duygularını, düşüncelerini ve hayallerini somutlaştıran, edebî ve sanatsal kıymeti olan, aşırılık ve düzensizliği düzelten sözlü ve yazılı ürünlerin bütünüdür (Yalçın ve Aytaş, 2016:41). Yine edebiyat; olayların, düşüncelerin, duyguların ve hayallerin dil uzvu sayesinde sözle veya yazıyla değerlendirme sanatıdır (TDK, 2011).

Çocuk edebiyatı; çocukların biyolojik olarak olgunlaşmalarına, hayallerine, duygularına, düşüncelerine ve hassasiyetlerine, hislerine, eğitimin eğlenceli halde sunulmasına fayda vermek kastıyla tasarlanan çocuklar için olan edebiyattır (Şirin, 2000:24).

Çocuk edebiyatı konusunda değişik tanımlamalar ve ifadeler mevcut olup bir kısmına değinmekte fayda bulunmaktadır: “Edebi değeri olan eserlerden çocuğun dünyasına girebilenleri çocuk edebiyatı olarak kabul ediyoruz. Yazarın hedeflediği okuyucu kitlesi çocuk olmasa bile, eserin muhatabı çocuklar olabiliyorsa, çocuklar tarafından zevkle okunuyorsa o çocuk edebiyatıdır. Konusu çocuk olan veya şahıslar kadrosu çocuklardan oluşan edebi eserler, çocuğun büyüdü dünyasında yer alabildiği oranda çocuk edebiyatıdır. Büyükler için yazılıp da çocuklar tarafından zevkle okunan eserlerden başka, büyükler için yazıldığı halde sonradan, değişik yaş gurupları için uyarlanan edebi eserler de çocuk edebiyatıdır” (Gürel, 1998).

Çocuk edebiyatı ifadesi ilk defa 20. yüzyılda kullanılmıştır. Fakat kendi başına bir alan olarak çocuk edebiyatının gereği, kapsamı, günümüze kadar üzerinde durulan bir konudur. Süregelen tartışmalar neticesinde öne sürülen temel düşünceler ise şöyledir: “Çocuk edebiyatı çocuktan bahseden edebiyat mı?”, “Çocukların meydana getirdiği edebiyat mı?” ya da “Çocuklar için edebiyat mı?” yoksa yalnız “Edebiyat mı?” (Gürel, 1998). Çocuk edebiyatı

kapsamında araştırma yapanlar bu mevzuda farklı ifadelerde bulunmuşlardır. Gelişim ve büyüme dönemindeki çocukların dilsel boyutuna, düşünce ve duygu hazinesini biliş ve duyuş özelliklerine dayanan edebiyattır (Şimşek, 2005).

Çocuk edebiyatı çocuklara estetik dil hazzını yaşatmanın tabii bir yolu olması nedeniyle kritik bir öneme sahip olup, küçük yaşlarda dikkat edilmesi gereken bazı hususlar barındırmaktadır. Bundan ötürü çocuklar için küçüklükten başlanarak çocuk edebiyatıyla buluşturmak gerekmektedir. Çocuk edebiyatının üzerinde durulmasının önemli görülen hususlarını aşağıdaki gibi ifade etmekte fayda vardır:

- “1. Çocuk edebiyatı hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
2. Çocuk edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.
3. Çocuk edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
4. Çocuk edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Çocuk edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.
6. Çocuk edebiyat güzel bir dil demektir (Oğuzkan, 2010:9).”

Evrensel anlamda ilk olarak 16. yy. da çocuklar için eser oluşturma düşüncesi oluşmuştur ve kilisenin aktifliği sebebiyle din kapsamlı eserleri okutmuşlardır çocuklara. Fakat 17. yüzyılda çocuk edebiyatı zirve yapmıştır. “Geçmiş Günlerin Masalları” adlı eserin sahibi Charles Perrault yetişkinlere yönelik yazdığı halde eser çocukların zevkle okudukları kitaplar haline gelmişlerdir. Fabl türünün de parlak ismi olan La Fontaine de aynı dönemde Fransa’da çocuğun dünyasına seslenen hikâyelerle adından söz ettirir. 18. yüzyıla gelindiğinde çocuklar için edebiyatın önem derecesi artmıştır. Bu çağda da İngiltere’de çocuklar için yazılan kitaplar ortaya çıktığı görülmüştür.

Türkiye’de de çocuk edebiyatının ilk ürünlerine baktığımızda sözlü geleneğin ürünleri göze çarpmaktadır. Bunlardan; ninni, masal, bilmece, tekerleme, Nasrettin Hoca fıkraları ve Karagöz oyunlarının önemli bir konumunun olduğu düşünülmektedir. Çocuk edebiyatının ilk nüvesi ise Tanzimat Döneminde başlamıştır. Tanzimat’tan önce de çocukların ahlaki düzeylerini arttırmak amacıyla yazılmış eserler mevcuttur. Nabi’ye ait “Hayriyye” ile Sümbülzâde Vehbi’ye ait “Lütfiyye” isimli kitaplar bu tarzdadır. Ahmet Mithat Efendi’nin “Hace-i Evvel ile Küssadan Hisse” adlı eserlerinin ilk çocuk kitaplarından olduğu anlaşılmaktadır. Recaizâde Mahmut Ekrem’e ait “Tefekkür”, Muallim Naci’ye ait “Ömer’in Çocukluğu” adlı eserler çocuklar için yazın hayatında yer edinmişlerdir. Bununla birlikte Şinasi, Ahmet Mithat Efendi, Vakanüvis Lütfü, Mahmut Nedim ile Ziya Paşa gibi yazarlarda çevirileri ile yazın hayatına yararlı olmuşlardır. Bu aşamalardan sonra çok sayıda eser ve çalışma olduğu görülmektedir.

Çocuğa doğru davranışları edindirmek amacıyla tutarlı ve doğru davranışlar kadar, çocuğa okutulmak, konuşulmak ya da çocuğun kendi kendine bunlardan faydalanması için tercih edilen kitaplardaki doğru davranış ve değer ifadeleri de önem arz etmektedir (Oktay,

1994). Çocuk kitaplarının ve çocuk edebiyatının ürünleri ile birlikte çocuğun şahsiyeti değerli görülüp, çocuğa sevgi gösterilmeli ve kendisinin de bir değer olduğu sevgi değeriyle hissettirilmelidir (Sever,1996). Sınar (2006) Türkiye’de çocuk yazınına incelemiş ve Tanzimat’tan bu yana çocuk eğitime dikkatlerin verilmesiyle çocuklar a yönelik kitapların yazılma fikrinin oluştuğunu dile getirmiştir. Sınar (2006), yine bu kapsamda ilk tohumun, Çocuk Esirgeme Kurumunun Cumhuriyet’in 10. senesi münasebetiyle yayınladığı çocuk kitap ve dergileriyle atıldığını ifade etmiştir. Ders olarak çocuk edebiyatının okutulması ise 1953’te muallim okulunda gerçekleşmiştir.

Türkiye’de çocuk yazınının gereken değeri bulduğu yıl ise UNESCO tarafından 1979 yılının “Dünya Çocuk Yılı” ilan edilmesiyle olmuştur. Bu aşamadan sonra Türkiye’de de çocuk yazınında, önemli ölçüde eserler verilmeye başlanmış ve bu edebiyatın ülke ve geleceği açısından ne kadar önemli olduğu anlaşılmıştır (Sınar, 2006).

2.8.2. Değerler Eğitiminde Çocuk Edebiyatının Yeri

Çocuk, okula başladığından itibaren, kitapla tanışıp hemhal olur. Bu dönemde okuma-yazma ile becerilerini desteklemeye yönelik olarak hem de çocukluk fıtratına yönelik olacak ürünlere ihtiyaç duyar. Çocukların eğitim hayatında karşılaştığı metin ve parçalarda öğretmenler veya ebeveynler tarafından tercih edilen ürünlerin kalitesi, çocukların öğrenimlerinin gelecekteki evrelerinde, okuma sevgisine sahip okuyucu olarak yetişmelerinde büyük bir role sahiptir (Sever, 2008:21).

Çocuk edebiyatı çocuklar için hayatın gerçekliğini öğrenmede ve hayatta kendisine rehberlik edici işleve sahiptir. Bu bağlamda çocuğu motive eder. Edebiyat çocuğun etkinliklerle yol bulmasını sağlar, bu şekilde çocuğun dil gelişimi açısından çok büyük bir fayda sağlar (Oğuzkan, 2010).

İnsanlığın varoluşuyla eş bir surette gelişimini ve varlığını sürdüren edebiyat, insan ruhunun derinindeki güzelliklerin dışa vurulmasıdır bir bağlamda. Bu açıdan iyinin, doğrunun, güzelin içermesi açısından bireylere rehberlik edecek, iyiye yöneltecek estetik ve değerli araçtır. Okuruna tarihteki insanlarla, onların duygularını ve düşüncelerini kıyaslayarak farkındalık kazandırır (Kumbasar, 2011).

Şirin (1994)’de çocuk edebiyatının, çocuklar için gerek büyüme gerekse gelişimlerine, hayallerine, duygularına, düşüncelerine, duyarlıklarına ve zevklerine fayda vermek amacıyla gerçekleştirilen çocuğa göre edebiyat şeklinde ifade edilmiştir.

Gönen (1998)’e göre çocuk edebiyatının sahip olduğu bazı değerler vardır. Bunlar şu şekildedir;

1. Çocukların ilgilerine yönelik konuların farklı yaşlarda ele almak,
2. Çocuğa psikolojik açıdan isteklerini ve kişilik gelişimine destek olmak,

3. Çocuğun dilsel gelişimini, sanatsal hazzını, bilişsel gelişimini, hayal gücünü geliştirmek,
4. Bir kitaptaki en iyi kavramları (fiziğini, içeriğini ve resme dayalı özellikleri açısından) olan gerekli misallerle ve değişik türlerle edindirmek,
5. Çocukların gündelik hayattaki gerçekler konusunda bilgilenip, yine kitabın eğlence ve bilgilendirme yönüne parmak basmak.

2.8.3. Değerler Eğitiminde Çocuk Hikâyelerinin Önemi

Hikâyeler, belli bir olay etrafında şekillenen yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların anlatıldığı ve içinde kişi veya kişilerin olduğu, zaman ve mekân unsurlarının yer aldığı metinlerdir (Aytekin, 2016:205). Diğer bir tanımda ise, “Gerçek ya da tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü; öykü.” (TDK, 1988). “Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması”, “Gerçek olmayan, uydurma olay.” diye ifade edilmektedir (Püsküllüoğlu, 2008). Hikâyeler çocuğun kendini anlam dünyasında var ettiği yerdir denilebilir. Hikâyedeki olay kurgusu, zaman, yer ve kahramanlar çocuğun değerleri daha anlamlı bir şekilde ve düzenli olarak bilme çabasıdır aynı zamanda. “Değerler eğitiminin özellikle temel eğitimin verildiği ilkokulda, ilk defa düzenli bir çevreyle karşılaşan çocuğa karşı en önemli görev hikâyelerindir. Çünkü hikâyeler adeta bir bağlantı vazifesi görürler. Hikâyeler çocuğa geçmişle gelecek arasında zaman yolculuğuna çıkarıp değerlerini öğrenip benimsemelerini sağlarlar”(Ogur ve Altunay Şam, 2021).

Hikâyenin en önemli işlevi, çocukların masaldan, bir nevi hayal âleminde gerçeği tatmasını sağlar. Lakin bu değişim sanal bir şekilden gerçekliğe, incitici bir âleme giriş değildir. Bu ürünler, çocuklara anlam katar, onları her yönden ilerletir. “Hikâyeler, çocukları yeni insanlar ve yeni hayatlarla karşılaştırarak kendi benliklerinden uzaklaştırır, bu eserlerdeki kahramanlardan büyük ölçüde faydalanılır. Yetişkinler için olduğu kadar çocukların da macera, sevgi, mizah gibi konularla ilgilenmeleri bu tür eserlerle sağlanabilir.” (Güleç ve Geçgel, 2005:29). Okuyucunun bu tatlı âlemin içine girmesini sağlayan hikâyecilik serüvenine bakıldığında değişik türlerde kaleme alınmış hikâyelerin varlığı söz konusudur. Hikâyenin ana omurgasını ‘insan’ oluşturur. Bu yönüyle her hikâye muhatabını eğitmeyi, onları ahlak ve değer bakımından geliştirmeyi hedefler. Bu bağlamda insana dair ne varsa hikâye unsurunda mevcuttur. İnsanı anlamak istiyorsak hikâyeyi okumalı, dinlemeli ve okutmalı.

2.8.4. Çocuk Dergileriyle İlgili Yapılmış Araştırmalar

2.8.4.1. Dünyadaki Çocuk Dergiciliğinin Tarihçesi

Çocuklar açısından süreli yayın çalışmasına ilk kez Batı'da rastlanılmaktadır. Çocuk dergisiyle alakalı ilk çalışmalar Almanya'da başlamış olup, daha sonra başka Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. 1722'de Almanya'nın Leipzig kentinde "*Leipziger Wochenblatt für Kinder*" çocuk dergiciliğinde ilk olarak kabul görmüş dergidir. Yine aynı yıl "*Nidergaschisches Wochenblatt für Kinder*" ismiyle basılan dergi, çocuk dergiciliğinin ilk örnekleri olarak kabul edilmiştir. Her iki dergi de, hikâye, fabl, doğa üzerine bilgi, mektup gibi türlerden meydana gelmiştir (MEB, 2001: 28). İleriki yıllarda Almanya'da yayımlanan çocuk dergilerine verilebilecek örnekler şöyledir;

"Die Vernünftigenr Tadlerinnen (Çocuk Terbiyesi Üzerine,1725)",

"Wochenblatt zum Besten der Kinder (Çocukların Yararına Haftalık Dergi,1759-1763)"

"Wochenschrift zum Besten der Erziehung der Jugend (Gençlerin Yarına Haftalık Dergi,1771)",

"Kinderfreund, (Çocuklara Arkadaş,1775),

"Kinder Akademie, (Çocuk Akademisi,1784)".

İngiltere'de 18.yüzyıl biterken yayım hayatına giren ve ilk çocuk dergisi olarak kabul edilen Juvenile Magazine (1788) ile ardından gelen The Children's Magazine (1799) dergileri gayet iyi kabul görmelerine nazaran yayım hayatları kısa sürmüştür. Dergi konu olarak; ahlaktan ve öğreticilikten ziyade daha çok yaratıcılık ve düşsel unsurlara yönelik yazılar barındırmaktadır. 19. Yüzyılda ilk çocuk dergisi The Child's Companion (1824) adındaki dergi takriben yüz sene yayımlanmış ve en uzun süre yayın hayatı devam eden dergi sıfatını elde etmiştir (MEB, 2001:45).

İngiltere'de 19. Yüzyılın ilk yıllarında yayımlanan ilk çocuk dergilerinde başat konunun muhataplarına çeşitli mevzularda bilgi kazandırmak ve onlara bir nevi değer eğitimi vermek olduğu anlaşılmaktadır. Yine 1860'lı yılların devamında çocuk dergisi sayısal olarak hatırı sayılır bir biçimde artmıştır. Bu dergiler içinde 1879'da yayım hayatına giren ve değişik hikayelerle birlikte Jules Verne'in dikkat çekici yazılarının da bulunduğu The Boy's Own Paper isimli dergi, ününü ülkenin dışına taşırmayı başarmıştır (MEB, 2001:46).

ABD'deki ilk çocuk dergisi, 1826'da Boston'da yayım hayatına giren The Jeveile Miscellany'dır. Dergide yer alan kölelik düzeninin kaldırılması yönelik yazılar nedeniyle dergi, kısa bir zaman içinde yayımdan kaldırılmıştır.

John Chris Crutcher (1974), gençleri ve yetişkinleri yetiştirmeye yönelik topluma ait değerlerin varlığını, bu değerlerin ne şekilde verildiğini yine bu değerlerin etkisinin neler olduğunu bulmayı hedeflemiş ve araştırdığı eserlerin içerikleri kapsamında 14-18

yaşlarındaki gençleri alakadar ettiğini ifade etmiştir. Kitapların üst düzey toplumsal değerleri içerdiğini, lakin bireylerin bunları elde edip edemeyeceğinin saptanamayacağını, bu eserlerin değerleri kazandırma noktasında sadece yardımcı birer kaynak olabileceğini ifade etmiştir.

Tajeran (1980) İran’da 7-11 yaşlarındaki çocuklara yönelik kaleme alınmış hikâye kitaplarının İran’ın orta seviye toplumsal ve etik değerlerini araştırmış ve bu kapsamda yayınlanmış ve bu yönde anlamlı bulunan 19 kitap saptamıştır.

Wagner (2014) 2002-2012 yılları arasında Caldecott madalyası kazanan çocuk kitaplarını ve bu kitaplardaki karakter örneklerini incelemiş ve “character (karakter)” sözcüğünün baş harflerine göre belirlenen değerlerin varlığına bakıldığında resimli kitapların zengin görsel imgeleri barındığını ve bu bağlamda karakter eğitiminde kullanılabileceğini ifade etmiştir.

Mehdiyeva (2016) “Mehmet Emin Yurdakul’un Şiirlerinde Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmada toplumdaki milli değerlere dikkatleri çekmiştir. Şiirlerle gelecek nesillere değer edindirme için çalışmıştır. Bu şiirlerde çalışkanlık, vatan sevgisi, kahramanlara övgü, dürüst olma, merhametli olma, vatan sevgisi, insana ait kültürel anlamda ne varsa onlara sevgi besleme değerlerine vurgu yapılmıştır.

Hardwick (2017) değer eğitiminde çocuk edebiyatı türlerinin aktif olarak işlenmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa değin çocukların seviyelerine yönelik yazılmış beş klasiği ve beş tane de ödül almış toplam 10 kitabı incelemiştir. Büyük çocuklar için yazılan klasiklerin ödül almış kitaplara oranla daha çok karakter unsurları ve davranış örneği kapsadığını saptamıştır.

2.8.4.2. Türkiye’deki Çocuk Dergiciliğinin Tarihçesi

Osmanlı Devleti’nin son zamanlarına doğru başlayan batılılaşma hareketi dikkat çekici bir süreçtir. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanıyla bu gayretler resmî bir hüviyet kazanmıştır. Bu dönem özellikle siyasi, sosyal ve maarif alanlarında bir dizi değişikliklerin oluşturulmaya çalışıldığı bir devredir. Eğitim hayatına yansıyan değişim, okul ve sınıf düzeninin yeniden ele alınması biçiminde gelişme göstermiş, güncel ders materyalleri işlevsel duruma getirilmeye çalışılmıştır. Tanzimat Fermanıyla başlayan bu paradigma, sadece eğitim hayatıyla sınırlı kalmamış, toplumsal hayatın içerisinde de ciddi bir canlılık ve şevk uyandırmıştır ve yansıması kültür düzeyinde de görülmüştür. Bu değişim ve gelişmeleri uygulamaya konulan yeni kanunlarla veya değiştirilen toplumsal normlarla daha detaylı görmek mümkündür. Değişime kültür bağlamında bakıldığında, süreli yayınlarda artış olduğu göze çarpmaktadır. Gazetelerin, dergilerin sayıca artışı, gerek eğitim, gerekse siyasi, sosyal ve kültür bağlamında Osmanlı tebaası üzerinde bir değişim ve dönüşüm etkisi meydana getirmiştir. Bu dönemde dünya çapında süreli yayınlardaki artış beraberinde Osmanlı

Devleti'ni de etkilemiş ve böylece Osmanlı Devleti de kendine özgü bir yayın hayatı oluşturmuştur. Sanayi Devriminden sonra meydana gelen hızlı değişimler, yazın hayatına da etki etmesiyle birlikte ilerleme, eğitim alanında kendini hissettirmiştir. Zaman içinde artan batı tarzı eğitim kurumları, öğretmen ve öğrencinin zihin dünyasını değiştirmiş, eski anlayışın yerini daha canlı, daha güncel ve bilimsel bir anlayış almıştır. Bu değişimleri gören ve bunlardan etkilenen nesil eskilerden farklı olarak, süreli yayın bağlamında özellikle daha hevesli ve daha gayretli bir duruş sergilemiş, böylelikle etkileşim ve değişim hızlanmıştır (Şimşek, 2001). Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'nde ilk süreli yayın, 1849'da yayın hayatına giren "Vaka-yı Tıbbiye" isimli bilim dergisidir.

Günlük hayatta birçok alanda olduğu gibi çocuklar üzerinde de Batı etkisinden söz etmek gerekir. Özellikle Tanzimat'tan 20. yüzyıla kadar Osmanlı çocukları; eğitim, sağlık, giyim ve eğlenceye kadar birçok alanda Batı tarzı hayatın etkisinde kalmıştır. Kadınlara ve çocuklara yönelik değişim, onları ilgilendiren süreli yayınların çıkmasına ortam hazırlamıştır. İlk kadın dergisi, 1869'da yayın hayatına giren "Terakki" ve ilk çocuk dergisi, "Mümeyyiz"dir. 19. yüzyıl çocuk dergilerinin ortak özelliği çocuk eğitimi üzerinde yoğunlaşmış olmasıdır. Ayrıca çocuk dergilerinin bir diğer özelliği, günlük gazetelere ek olarak verilmesidir. Dergilerinin genel amaçları arasında, çocukların düşüncelerini güzelleştirmek, kötü ahlaktan sakındırmak, pozitif ilimlere, edebî bilgilere yer vererek ilerlemelerini devamlı hale getirmek yer almaktadır. Dönemin şartları gereği dergiler, yayın hayatına zor koşullarda devam etmişler, bazen de varlıkları çok kısa sürmüştür.

Çocuklara yönelik gazetelerin ve dergilerin yayın hayatlarının kısa sürmesinde etkili olan bazı faktörler şu şekilde verilebilir;

1) Dergilerin ve gazetelerin çocuklara yönelik olması algısı ve içeriğinin basit olması zannı dergilere gereken değerin verilmeyişine neden olmuştur.

2) Çocuğa görelilik ilkesinde üslup ve dil unsurları açısından gerekli düzenlemeler yapılamamıştır.

3) Maddi olarak ayakta kalabilmeleri için gereken gelirlerin kısıtlı olması ve gün geçtikçe bu gelirlerin azalması olumsuz yönde etkilemiştir.

4) Dönemin içinde bulunduğu buhranlar, savaşlar, seferberlikler gereği, insan kaynağının savaşlarda kullanılması ve güvenlik, hayatta kalma, yaşamını idame ettirme gayesinin ağır basması çocuk dergilerine olan ilgiyi azaltmıştır.

5) Dönemin askeri ve siyasi ikliminin dergilerin yayın hayatını olumsuz yönde etkilemesi zaman zaman dergilerin padişah tarafından da lağvedilme yoluyla yayından kaldırılmasına neden olmuştur. Arkadaş ile Çocuk Bahçesi dergileri bu şekilde kapatılmış dergilerdir (Emiroğlu, 1992:18).

Arap alfabesiyle yazılan çocuk dergilerinin çoğu İstanbul'da yayınlanmıştır. Bunun yanı sıra; İzmir, Bursa, Selanik, Ankara gibi merkezlerde yayınlananları da olmuştur. Dergilere

yayınlanma periyodu olarak bakıldığında, haftalık, on beş günlük ve aylık çocuk dergileri “gazete, mecmua, risale, ceride, mevkute ve risale-i mevkute” gibi adlandırmalarla ifade edilmiştir. Diğer yandan dergide okuyucu köşesi adıyla bir bölüm yer almış ve o kısımda okuyucudan gelen talep, istek, eleştiri tarzı yazılara yer verilmiştir (Okay,1999:29).

Çocuk dergilerine verilen isimlerde, günlük gazetelerin çocuklara yönelik çıkarttığı eklerle ve okulla ilgili yayınlar dışında, çocukların hoşlanacağı ve çocuklukla alakalı şeyleri anımsatan sözcükler tercih edilmiştir. Dergilerin içeriklerindeki edebi türlerde genel tema ise, çocukları yarına hazırlamak olmuştur (Kür, 1991:86).

Eğitme gayesi güden çocuk dergilerinde; keşif, tarih, coğrafya, cebir gibi çeşitli konularda bilgilendirmelere, bilmecelere, vecizlere, hikâyelere, ahlaki konulara, okuyucuların mektuplarına, hayvan ve eşyanın bilgisine, Osmanlı’nın ve Avrupa’nın medyadaki gelişmelerine yer verilmiştir. Bu kapsamda ülkedeki ve dünyadaki güncel gelişmeler, fıkra, masal ve çocuk şiirleri, küçüklere yönelik tiyatro eserleri, sağlık, spor ve izcilik de bu dergilerin içeriğini oluşturan konulardır. Dergiler dil ve üslup bakımından eğlendirerek bilgilendirmeyi esas tutmuşlardır (Şimşek, 2002).

Okay (1999), tarafından hazırlanan “Eski Harfli Çocuk Dergileri” konulu araştırmada, 1928 Harf İnkılabına değin Osmanlı Türkçesiyle yazılan 50 çocuk dergisi tespit edilmiştir. Bunların 39 adedi Cumhuriyet’in ilanına kadar çıkarılmıştır. Diğer 11 tanesi de Harf İnkılabına kadar çıkan Osmanlıca dergilerden oluşmaktadır. Kronolojik olarak listelenen bu dergiler Tablo 4’ de gösterilmektedir:

Tablo 4. Osmanlıca Çocuk Dergileri:

Yıl	Dergi Adı	Kaç Sayı Yayınlandığı	Yayınlandığı Yıllar
1869	Mümeyyiz	49	1869-1870
1873	Hazine-i Etfal	1	1873
1875	Sadakat	6	1875
1875	Etfal	16	1875
1875	Ayine	41	1875-1876
1876	Arkadaş	13	1876-1877
1881	Çocuklara Arkadaş	12	1881
1881	Çocuklara Kıraat	18	1881-1882
1882	Çocuklara Kıraat	4	1882
1886	Etfal	23	1886
1887	Numûne-i Terakki	9	1887-1888
1887	Debistan-ı Hired	1	1887
1887	Çocuklara Talim	9	1887-1888

1896	Çocuklara Mahsus Gazete	626	1896-1908
1897	Çocuklara Rehber	166	1897-1901
1905	Çocuk Bahçesi	43	1905
1909	Musavver Küçük Osmanlı	3	1909
1910	Mekteblilere Arkadaş	14	1910
1913	Çocuk Dünyası	94	1913-1918
1913	Ciddî Karagöz	3	1913
1913	Çocuk Yurdu	7	1913
1913	Mektebli	39	1913-1914
1913	Talebe Defteri	68	1913-1918
1913	Çocuk Duygusu	61	1913-1914
1913	Türk Yavrusu	2	1913
1913	Çocuklar Âlemi	10	1913
1913	Kırlangıç	3	1913
1914	Çocuk Bahçesi	21	1914
1914	Çocuk Dostu	13	1914
1914	Mini Mini	7	1914
1918	Küçükler Gazetesi	8	1918
1918	Hür Çocuk	3	1918
1919	Haftalık Çocuk Gazetesi	8	1919
1919	Lâne	3	1919-1920
1920	Hacıyatmaz	1	1920

2.8.4.3. Çocuklara Arkadaş Dergisinin Genel Özellikleri

Dergi, I. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra çıkan ilk çocuk dergilerinden sayılmaktadır. Çocuklara Arkadaş dergisi, 1 Nisan 1881/ 5 Ekim 1882 tarihlerinde on iki sayı olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Dergi İstanbul'da yayınlanmıştır. Dergiyle ilgili ilk sayıda künyesi hakkında verilen bilgi şöyledir;

“Çocuklara Arkadaş, Muharriri Sıhhiye Ketebesinden Mehmed Şemseddîn, Numara 1, Her On beş Günde Bir Musavver Çıkar, Cild 1, Fi 1 Cemaziyelevvel 1298 ”

Dergi ilk yılında on bir, ikinci yılında bir sayı olarak çıkarılmıştır. Derginin her sayısı on altı sayfa olup, birinci cildi 192 sayfa, ikinci cildi ise 16 sayfadan oluşmakta olup toplam 208 sayfadır. Yazar dergiyi üç ana hedef üzerine temellendirmiştir. Bunlardan ilki; çocukların okumaya alışkanlığı edinmesini sağlamak, ikincisi, en önemli değerleri kazandırmak, üçüncüsü ise, çocuklara yeni sözcükler öğretmek ve sözcük dağarcıklarını geliştirmektir.

Derginin sahibi ve yazarı: Sıhhiye kâtiplerinden (yazarlarından): Mehmed Şemseddin'dir. Yazar bir sağlık memuru olup kendini yayınladığı kitap, dergi ve broşürlerle çocuk eğitime adanmıştır ve 19. Yüzyıl çocuk edebiyatına ciddi katkılar sağlamıştır. Mehmed Şemseddin gösteriştten uzak bir şekilde hikâyeleri, çocuklar için yazmayı hedeflemiştir. Eğitim Bakanlığının izniyle her on beş günde bir yayımlanmıştır. Dördüncü sayısında derginin önemini şöyle anlatmaktadır.

“Bilinmektedir ki her ağaç ve her hayvan tâzelik zamanında iken terbiye edilir. İnsanların da gerektiği biçimde terbiye edilebileceği zaman, çocukluk zamanıdır. Bu sebepten dolayıdır ki mekteplerimizde çocuklara ‘ahlâk kitapçığı’ okutturulur. Fakat hastaya doktorun ilâcı acı geldiği gibi, nasihat dinlemek de her insana güç gelir. Bu durumda doğrudan doğruya nasihat yolunda yazılmış kitapçıklardan çok, hikâyelerle güzel ahlâk örneklerini gösteren, ortaya koyan kitapların çocuklara okutturulması daha güzel, daha faydalı olur inancındayım. İşte bu inançtan dolayı vatan evlâdlarını hem eğlendirmek hem de faydalanmasını sağlamak amacıyla bu ‘Çocuklara Arkadaş’ gazetesini çıkarmaktayım. Bununla birlikte ben yalnız hikâye yazmakla da kalmayacağım; gücümün, kuvvetimin yettiği kadar pek çok yararlı bilgileri de vererek, çocuklara o bakımdan da faydalı olmaya çalışacağım.

Bu gazete çocuklara ‘ahlâk kitapçığı’ şeklinde okutulur ise, her açıdan pek faydalı ve pek tesirli olacağından hiç şüphe yoktur...”

Bu ifadelerden de açıkça anlaşıldığı gibi, dergi, değerler eğitiminin çocuğa küçük yaşlarda edebi yayınlar aracılığıyla başladığının bir göstergesidir. Ayrıca ifadelerden değerler eğitiminin ne kadar önemli olduğu ve değerleri aktarırken nasıl bir yol izlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Şekilsel olarak derginin eninin sekiz buçuk, boyunun on dört santimetre olduğu yine on altı sayfadan müteşekkil olmakla birlikte derginin neredeyse tüm sayılarında resimlemelerin yer aldığı görülmüştür. Derginin içeriğinde birtakım eşyalarla tarihî yerlerin özelliklerini belirten, keşifleri açıklayan ve tabiat hadiselerini anlatan çizimlere yer verilmiştir. Dergi, hikâyeler, fabllar, makaleler, sohbet tarzı yazılar, veciz sözler ve mektup türündeki yazılar barındırmaktadır. Bununla birlikte şiir türüne rastlanılmamıştır. Dergi özellikle çocuklara nitelikli bir şekilde eğitim ve öğretimi kazandırmak için, eğitici tarafı yüksek, öğüt verici türleri yazmaya çalışmıştır. Derginin, dili sade ve anlatımın çocuklara yönelik olmasına azami özen gösterilmiştir. Bu nedenle uzun cümlelerden kaçınılmış ve yazılarda geçen Arapça ve Farsça sözcüklerin anlamları yazıya başlanmadan hemen önce açıklanmıştır.

2.8.4.4. Çocuklara Arkadaş Dergisinin Çıkış Amacı

Derginin ilk sayısında, dergi muharriri Mehmed Şemseddin “İbtidâ” adlı yazıda çıkış amacını anlatır. Mehmed Şemseddin, çocukları okuma ve yazmaya sevk etmek için daha önce Arkadaş isminde on üç sayı basılan bir gazete yayınladığını ve birtakım sebeplerden ötürü derginin yayınının kesintiye uğradığını ifade eder. Daha sonra, dergiyi yeniden çıkarma nedenini şöyle anlatır;

“Çocuklara Arkadaş ismiyle etfâl-i vatanın tahsîl-i ilme hâhişlerini arttırır bir yolda, edebiyâttan güzel güzel makâleler ve hikâyeler yazmak üzere, her on beş günde bir kere bu varakpâreyi yalnız başına tahrîr ve neşre mütecâsir oldum.”

Derginin ön sözüne göre, Mehmed Şemseddin dergiyi yalnız başına yürütmüştür. Çıkış felsefesine uygun bir tarzda derginin içeriğinde, ahlaki yazı, hikâye ve bilgilendirici yazılar bulunmaktadır. Yine okuyucuların ilettikleri mektuplarla derginin takdir edildiği ve hedefine ulaştığı tespit edilmiştir.

2.8.4.5. Çocuklara Arkadaş Dergisinin Yazar Kadrosu

Mehmed Şemseddin derginin hem yazarı hem de yayıncısı olduğunu ifade etmiştir. Yazıların çoğunda bu yüzden yazarın adı bulunmamaktadır. Mehmed Şemseddin; 19. yüzyılda çocuklara yönelik gazete basan, gençlere yönelik oyunlar yazan değerli düşünürlerdendir. Yazarın ikinci dergisi olan Çocuklara Arkadaş, çalışmamızın konusunu teşkil eden hikâyelerin yer aldığı dergidir. Çocuk dergilerindeki batılılaşma anlamında bu dergilerin dışında, “Çocuklara Talim”, “Mektep” ve “Çocukların Cuma Günü Mektebi” dergilerini de yayınlamıştır. Yazar çocuk hikâyelerini, “Çocukların Gece Eğlencesi” kitabında toplamıştır.

Yazarın yine üç adet tiyatro oyunu bulunmaktadır. Bunlar, “Tedbirde Kusur (1290), Mücazat (1291) ve Kendim Ettim Kendim Buldum (1292)” oyunlarıdır.

2.8.4.6. Çocuklara Arkadaş Dergisinde Hikâye

Tablo 5. Dergideki Hikâyelerin Dağılımı

Dergi 1	4 Hikâye
	1-İyilik yapan iyilik bulur
	2-Bahar Mevsimi
	3-Yalandan Dönen Çocuk
	4-Ona Şüphe Yok Diyen Papağan
Dergi 2	4 Hikâye

	1-Yaptığı Davranıştan Utanan Genç 2-Aferin Bu Çocuğa 3-Ders Çıkaran Çocuk 4-Yalandan Kaçan Çocuk
Dergi 3	4 Hikâye 1-Zeki'nin Küçük Atının Kaçması 2-Meğer Senin Efendin Hırsız İmiş 3-Kötü Söz, Kötü Para, Sahibinindir 4-Okulu İstemeyen Çocuğa Ders
Dergi 4	2 Hikâye 1-Hilesinden Pişman Olup Allah'tan Af İsteyen Çocuk 2-İnsanların İstediklerini Değil Doğru Olanı Yapmak
Dergi 5	3 Hikâye 1-Kardeşlerin Bizlere Düşündürdükleri 2-Maymunların Külâh Kapmaca Oyunu 3-Tavşan ve Kaplumbağa Arasındaki Yarış
Dergi 7	2 Hikâye 1-Çalışkanlığın Küçük Kardeşlere Verdiği Ders 2-Boş Yere Ağlayan Çocuğun Pişmanlığı
Dergi 8	1 Hikâye 1-Bilginin Değer
Dergi 9	1 Hikâye 1-Adalet Herkesin İhtiyacı
Dergi 10	1 Hikâye 1-Doğruluktan Şaşmayan Çocuk
Dergi 11	2 Hikâye 1-Söz Dinlememenin Vahim Sonu 2-Bir Hayvandan Gelen Vefa Örneği

Toplam	24 Hikâye
--------	-----------

Derginin altıncı ve on ikinci sayılarında hikâyeye yer verilmemektedir.

Dergideki hikâyelerin çoğunda yazarın ve gönderenin ismine rastlanmamıştır. Derginin editörü Mehmed Şemseddin olduğu için, bu hikâyelerin kendisine ait olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte dergide; yabancı dillerden çevrilmiş hikâyeler ile okurlardan gelen hikâyelerin olduğu görülmüştür. Hikâyelerin anlatımında bazen diyaloglara yer verilmiştir. Böylelikle okuyucuların hikâyeden daha fazla ders çıkarmaları amaçlanmıştır. Hikâyeler genelde kısadır. Tasvir ve tahlillerinde de ayrıntıya yer verilmemiştir.

Tüm hikâyeler, ahlaki ders niteliğindedir. Bu hikâyeler iyi ve kötü ahlaki ikilemler üzerinde durmayı amaçlamıştır. Yine bu hikâyeler; derginin tüm sayılarında farklı konuları anlatan başyazıların da ana düşüncesini destekleyici şekilde oluşturulmuştur. Dergideki hikâyelerde verilmek istenen başlıca değerleri şöyle sıralayabiliriz: Büyüklere saygı, doğruluktan vazgeçmenin zararları, yardımlaşma, alçakgönüllülük, insanları küçük görmeme, paylaşımcılık, hileden uzak durma, bilimsellik, nezaket; kötü sözlerden kaçınmak, çalışkanlık, kararlılık, özveri, adalet, öğüt almak, doğa ve hayvan sevgisi, çevreye duyarlılıktır. Hikâyelerin dili genel olarak sadedir. Hikâyede yer alan yabancı sözcükler günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Anlamları verilen bu sözcüklerin, anlatılan konunun özetini içerdiği görülmektedir.

Çocukların kelime dağarcığını genişletmek için tüm metinlerde kelime verilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında anahtar kelimelerle çocukların ana fikre ulaşmaları sağlanmak istenmiştir. Anlaşılacağı üzere, anlamları verilen bu sözcükler, hikâyenin bütün bir şekilde anlaşılıp hikâyeden çıkarılması gereken değerlerin bulunmasına yardımcı olmaktadır.

Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerden bazıları büyüklerle çocuklar, bazıları çocukların kendi aralarında geçen diyaloglar şeklindedir. Diğer bir yönden olay örgüsü kapsamında hayvanlar konuşturulmuştur. Fakat bu tarz hikâyelerde hayvanlar kahraman seçilmemiş, yalnız hikâyenin ana düşüncesini geliştirmek amacıyla hayvanların davranışları örnek olması amacıyla gösterilmiştir. Bu tarz hikâyelerin çoğunluğu başka dillerden tercüme edilmiştir.

Dergideki hikâyelerin bir kısmında, hikâyedeki konuyla alakalı bazı olaylar resmedilmiştir. Bu amaçla iki, üç, beş ve on birinci sayılarda hikâyelerin resimleri yer almaktadır. Hikâyedeki bu görsellik çocuğa hikâyeleri daha iyi anlama, etrafıca düşünme, yorum gücünün gelişmesine fayda sağlamaktadır. Bu kapsamda dergi kendisinden sonraki dergilere örnek olmuştur.

Dergide eskiden yaşanan bilge insanlar arasındaki değer kazandırmaya yönelik hadiseleri anlatan hikâyeler de dikkat çekmektedir. Çocuklara Arkadaş dergisindeki bütün

hikâyelerde amaç, çocukları bıktırmadan, eğlendirerek eğitime, değerleri kazandırmak ve kelime dağarcıklarını genişletmektir.

2.9. İlgili Araştırmalar

Son zamanlarda, çocuklara yönelik edebi türlerde ve kitaplarda bulunan değerleri saptayan ve çocuk eserleriyle değer edindirmeyi hedef edinen araştırmaların ülkemizde ve dünyada arttığı görülmektedir. Bu bölümde, bu konuyla ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Yaşar (2001), “İlk çocuk dergilerinden Mümeyyiz” isimli araştırmasında 1869 senesinde yayınlanan ve ulaşılan ilk çocuk dergisi olma özelliğini taşıyan dergiyi, tez çalışması olarak ele almıştır.

Balcı (2002) “Çocuklara Rehber Dergisinin Çocuk Eğitime Katkısı Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında, çocuk edebiyatı ile derginin çocuk eğitime faydasını ele almıştır.

Bayat (2002), “Eski Harfli Çocuk Dergilerinin (Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası) Çocuk Eğitimindeki İşlevleri” isimli çalışmada eski harflerle yazılmış çocuk dergilerini değerlendirirken şöyle ifade etmiştir: 1928 Harf Devrimi’nin öncesinde Osmanlıca elliye yakın çocuk dergisi basılmıştır. Genel olarak kısa ömürlü bu dergiler, yayımlandıklarında çocuk yazını ve eğitimi noktasından büyük bir öneme haizdirler. “Çocuk Bahçesi ve Çocuk Dünyası” dergilerinin bu dönemde yayınlanan diğer çocuk dergilerine nazaran az da olsa ömürleri uzun sürebilmiştir. Yazar, dergiyi uzun ömürlü olması ve eğitimin odak noktası olması bağlamında araştırmıştır.

Konar (2003) “Gülbüz Türk Çocuğu Dergisinin İncelenmesi” isimli araştırmasında “Gülbüz Türk Çocuğu Dergisi’nin” 1926-28 yıllarında yayımlanmış Osmanlıca yazılmış sayıları üzerinde çalışmıştır.

Devrim (2005), “Çocuk Duygusu Dergisinin İncelenmesi” çalışmasında 1329-1330 (1912-1913) yılları arasında yayım hayatına girmiş ve Osmanlıca basılmış olan “Çocuk Duygusu” dergisini incelemiştir.

Günaydın (2005), “Doğan Kardeş Dergisinde Çocuğa Kazandırılması Hedeflenen Değerler ve Ortaya Çıkan Çocuk Modeli (151-225. Sayfa)” başlıklı çalışmasında dergideki hikâyelerde ve romanlarda bulunan hayvan sevgisi, arkadaşlık, iyilik yapma, sorumluluğunu bilme, öğrenme iştiağı değerlerinin daha çok yer aldığını tespit etmiştir.

Sarı (2005) “Çocuk Eğitime Bakış Açısı Yönünden Tercüman Çocuk ve Milliyet Çocuk Dergilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” isimli araştırmasında bu dergilerin bütün sayılarını inceleyerek, dönemin çocuk eğitimini dergi boyutunda ele almıştır.

Eker (2006) “Doğan Kardeş Dergisinde Yer Alan Metinlerin Tür, İçerik ve Anlatım Özelliklerinin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi (1-75. Sayı)” isimli çalışmada çocuk dergilerinin kazandırmak istediği değerleri ve bunlar aracılığıyla çocuk eğitimine ne kadar fayda sağlandığını “Doğan Kardeş” isimli dergi özelinde ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma, bir çocuk dergisinde bulunması kaçınılmaz olan özellikler ve 7-14 yaş grubundaki çocuklardaki bilişsel, duyuşsal, ahlaki, edebi ve sosyal gelişim dönemleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Güler (2006), “Ebe Sobe Çocuk Dergisinin Eğitim Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada derginin eğitimsel özellikler bağlamında, çok önemli olduğu sonucunu çıkarmıştır.

Akbaş (2008), “Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış” isimli çalışmada, değerler eğitimi akımlarını tanımlayarak, değerler eğitimi için öğretmenlere düşen görevleri belirlemiştir. Ayrıca öğretim yaklaşımlarını anlatmıştır. Değerler eğitimi kapsamında karakter eğitiminin, vatandaşlık eğitiminin ve ahlak eğitiminin biçimlerini tanımlamış ve içeriğindeki uygulamış ayrıntılarından söz etmiştir. Çalışmada değerlerin kazandırılmasında öğrencilerin sürece dahil edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Değerlerin, eğitim açısından hayati olduğu kadar, siyasal, sosyal ve ekonomik açılardan da önemli olduğu vurgulanmıştır.

Kumbasar (2011), “Muzaffer İzgü’nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi İzgü’nün 1971-2003 tarihleri arasında yayımlanan 12 adet romanı üzerinden çalışılmıştır. Bu romanlar 13-18 yaş aralığındaki çocuklar için uygun olması açısından tercih edilmiştir. Araştırmada yirmi beş değere ait bulguya rastlanılmıştır. İzgü’nün çalışmasındaki romanlarında bulunan değerlerden en fazla sevgi değerine rastlanırken, alçakgönüllülük değerinin yer almadığı görülmüştür.

Demir (2011), 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının içerdiği kazanımlarla ilişkili 10 hikâyeyi inceleyerek bu hikâyelerde yer alan kazanımların öğrenciye verilmesi sürecinde ne kadar etkili olabileceğini, programdaki değerlerin ve becerilerin öğrenci açısından içselleştirilmesi bağlamında doğrudan etki ettiğini saptamıştır. Yine hikâyelerle öğrencilere program içeriğinde bulunan ünite kapsamındaki etkili öğrenme hedeflerine yardımcı olduğunu ve var olan öğrenmeleri de pekiştirdiğini ifade etmiştir.

Destebaşı (2011) yaptığı araştırmada, karakter eğitiminin uygulama yöntemlerinde en çok kullanılan yöntem olarak işlenen çocuk edebiyatı türlerinin 7 ve 8. sınıf öğrencileriyle karakter gelişimine katkısı değerlendirilmiştir (Ekşi-Katılmış, 2020). Bu çalışmalarla etki düzeyini belirlemek amacıyla çalışmada deneysel yöntemden faydalanılmıştır.

Tekşan (2012), Reşid Rahmeti Arat’ın sade bir Türkçeye aktararak ele aldığı Kutadgu Bilig eserini, sosyal bilgiler dersinin öğretim programındaki 20 değer bağlamında analiz etmiştir. Adalet, dürüst olma, bilimsel düşünüş, yardımseverlik, duyarlı olma değerlerinin

kitapta en fazla değinilen değerler olduğunu ve bu değerlerin yer aldığı beyitlerin Türkçe dersinin içerisinde kullanılarak öğrencilere kazandırabileceğini savunmuştur.

Yılmaz (2012) “Ziya Gökalp’in Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde, Ziya Gökalp’in şiirlerindeki değerler analiz edilmiş, buna ek olarak şairin bu değerleri muhataplarına aktarma biçimi, dilsel açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmada en çok temas edilen değerlerin; vatanseverlik, dini değerler ve Türk büyüklerine duyulması gereken saygı olduğu, az bulunan değerlerinse merhamet, sabır, hoşgörü ve nezaket değerleri olduğu saptanmıştır.

Demirbaş (2012), çalışmasında, daha çok tercih edilen çocuk edebi eserlerinin 6. sınıftaki öğrencilerin karakter gelişimi üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmıştır (Akt. Ekşi-Katılmış, 2020). Çalışma kapsamında edebiyat eksenli karakter eğitimi alan deney grubundaki öğrencilerin ahlaki gelişimsel düzeylerinin, ön test ve son test puanlarının ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda edebi türlerle desteklenen karakter eğitiminin olumlu yönde bir katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Balcı (2012), Türkiye’de çocuk yazını alanında yapılan lisansüstü tezleri, meta-analiz yöntemiyle inceleyerek çocuğa değer kazandırmada çocuk edebiyatı metinlerinin önemli mesajlar verdiğini ortaya koymuştur. Bu tür metinlerin artarak devam etmesi genel anlamda değerlere dikkat çekilmek istendiğini göstermektedir.

Demirtaş (2012) “Değerler Eğitiminde Edebî Ürünlerden Yararlanma: Nasreddin Hoca Fıkraları” başlıklı tezinde edebi ürünlerden olan Nasreddin Hoca fıkralarındaki değerlere yönelik ifadeleri ele alınmıştır. Ardından gruplandırarak Türkçe eğitimi ve değer eğitimi açısından kıymetini saptamaya çalışmıştır. Çalışmada, Sakaoğlu ve Alptekin (2009)’ın yazdığı Nasreddin Hoca kitabındaki 124 fıkra analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular ışığında okul içi ve okul dışı etkinliklerinde bu ürünlerden yararlanmanın değerler eğitimine katkı sağlayacağı önerisinde bulunulmuştur.

Tahiroğlu, Kayabaşı ve Kayabaşı (2013), Türk halk masallarını inceleyerek değer eğitimi metotlarına dayalı düşünülen etkinliklerin sekizinci sınıf öğrencilerinde insani değerleri algılamalarına etkilerini incelemiştir. Türk halk masallarından yararlanılarak değer eğitiminin metotlarına yönelik geliştirilen etkinliklerin öğrencilere sorumlu olma, dostça davranma, barış, saygı, hoşgörü ve dürüstlük değerlerine ait tutumlara olumlu bir katkısının olduğu saptanmıştır.

Biçer (2013) “Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy’a Ait Safahat Adlı Eserin İncelenmesi” isimli araştırmada Mehmet Akif Ersoy’un “Safahat’ı” değerler bağlamında değerlendirilmiş ve eserdeki şiirler, MEB tarafından belirlenen değerler çerçevesinde analiz edilmiştir.

Çırak (2013) "Cengiz Aytmatov Romanlarının Değerler Eğitime Katkısı" isimli araştırmada, Cengiz Aytmatov romanlarındaki değerlerin eğitime yararı üzerinde durmuştur. Verilere yazarın "Beyaz Gemi", "Cemile", "Dişi Kurdun Rüyalari", "Gün Olur Asra Bedel" ve "Toprak Ana" isimli romanları analiz edilerek ulaşılmıştır. Bunlar; adillik, ailenin kıymetini bilme, bağımsızlığa değer verme, barışseverlik, bilime değer verme, çalışma arzusu, yardımlaşma, duyarlı olma, dürüst olma, estetik kaygı, hoşgörölülük, konukseverlik, özgürlüğü bilme, sağlığına değer verme, saygı, sevgi, sorumlüğün değerini bilme, temizliğe önem verme, vatan sevgisi ve yardımlaşma değerleridir.

Bağcı (2013), "Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar için Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması" isimli yüksek lisans tezinde, çocuklara yönelik yazılmış etkileşimli kitaplardaki değerler ve çocuk edebiyatı türlerindeki değerleri belirleyerek aralarında kıyaslama yapmıştır. Kıyaslama sonucunda her iki eserin birbirini tamamlayıcı rolü olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonunda değerlerin doğrudan verilmesi eleştiriye konu olmuş, çocuk edebiyatı eserlerinin de dilsel ve ifade açısından eksikliği ortaya konulmuştur.

Emer (2014), "Safahatta Değerler Eğitimi Unsurları" isimli çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı şiir kitabındaki değerler belirlenmiştir. Araştırmayla Akif'in bu kitabında çok sayıda değer olduğu belirlenmiştir. En fazla tespit edilen değerlerin ise çalışkanlık, duyarlılık ve sorumluluk olduğu belirlenmiştir.

Fırat ve Mocan (2014) Muğla ilindeki okullarda ortaokul Türkçe ders kitaplarında geçen 21 hikâye metnini barındırdıkları değerler bağlamında incelemiştir. Bu metinlerde en çok ahlaki/manevi değerlerin bulunduğu, devamında ise evrensel değerlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Kitapların içinde altı evrensel değer; sevgi, doğa sevgisi, sağlıklı olma, emeğe önem verme, saygı duyma ve barış olduğu görölmüştür. Ahlak ve maneviyat üzerine on altı değer varlığı tespit edilmiştir. Bunların; yardımlaşma, doğru ve dürüst davranma, sabır, sorumluluk, beğenme, çalışkanlık, vefa, cömert olma, cesaretli olma, kanaate alışma, azim, temizlik, özgecilik, misafirperverlik, dayanışma içinde olma ve dostluğa önem verme ve bir adet de milli değer olduğu tespit edilmiştir.

Erol (2014), "Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" isimli araştırmada, Tarık Buğra'ya ait, hikâye ve romanları değerler eğitimi çerçevesinde analiz etmiştir.

Yılmaz (2015) tarafından yapılan "Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" isimli araştırmada, Fatma Barbarosoğlu'nun 1996-2005 tarihlerinde yayınlanan 60 hikâyesi incelenmiştir.

Oran (2015), "Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı" isimli yüksek lisans tezinde, Ural'ın otuz adet çocuk kitabını incelemiştir. Eserlerde sevgi, sorumluluk alma, yardımsever olma, aile birliğini önemseme ve

dürüst olma değerlerinin fazlaca bulunduğu tespit edilip adalet, misafirperverlik, hoşgörölü olma ve vatan sevgisi gibi değerlerin az sayıda olduğu görölmüştür.

Yardımcıel (2015), “Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Aysel Gürmen’in Eserleri Üzerinde İlettiğı Değerler Bakımından İncelemeler” isimli yüksek lisans tezinde yazara ait otuz adet çocuk kitabını incelemiştir. Kitaplarında sevgi, doğa sevgisi, misafirperverlik ve bilimsel bakış açısı değerlerinin bulunduğu; en az bulunan değerlerin özgür olma, sağlık, topluma faydalılık olduğu tespit edilmiştir.

Atalay (2017), “Seza Kutlar Aksoy’un Eserlerindeki Eğitsel Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri” isimli yüksek lisans tezinde, yazara ait yirmi çocuk kitabındaki yirmi beş değerin farklı kurgu senaryoları barındırdığını ve evrensellekle bağdaşan değerlerin çokça bulunduğunu tespit etmiştir.

Tural ve Şahan (2017) “Keloğlan’ın Masallarında Yer Alan Değerler Bağlamında, Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Hedeflenen Değerler” konulu araştırmalarında masalları; saygılı olma, sorumluluk duyma, ailenin önemini kavrama, kültüre sahip çıkma, vatan sevgisi, bilimsellik, çevreye değer verme, tasarrufu bilme, bağımsızlık değerleri bağlamında incelemişler. Bu değerlerin Keloğlan masallarında fazlasıyla bulunduğunu saptamışlardır.

Özcan (2017), “Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği” isimli yüksek lisans tezinde, Türk dünyasındaki masallarda değerler eğitime yönelik unsurların olup olmadığını araştırmış ve değerlerin örneklendiğini tespit etmiştir.

Şahin (2017), “Cengiz Aytmatov’un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri” isimli doktora tezinde Aytmatov’a ait eserlerin doküman metoduyla incelenerek eserlerde Türk milli eğitiminin önemseddiği değerlerin çokça bulunduğu görölmüştür.

Çelebi (2018), “Aygöl Akal’ın Çocuk Romanlarının Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde, Akal’ın sekiz çocuk romanı, değerler eğitimi açısından analiz edilmiştir. Araştırmada Türkçe Öğretim Programı’nda bulunan on adet kök değerin (adalet değeri verme, dostluğa değeri verme, dürüst olma, öz denetim, sabırlı olma, saygı, sevgi, sorumluluk bilinci, vatanını sevmek, yardımsever olma) varlığı tespit edilmiştir.

Bastem (2018), “A.Vahap Akbaş’ın Çocuk Eserlerinin Eğitsel Değerler Bakımından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında Akbaş’ın hikâye, şiir, fabl, deneme ve roman türleri içerisinden tercih ettiğı sekiz eser doküman analiziyle taranmıştır. Araştırmaya konu olan çocuk kitaplarında, sevgi, saygı, merhamet ve aile değerlerinin işlendiğı görölmüştür. Bu veriye dayanarak yazara ait çocuk kitapları değeri eğitimi bakımından uygun görölmüştür.

Karasu (2018), “İlkokula Uyarlanmış Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi” isimli yüksek lisans tezinde nitel çalışma modellerinden doküman analizi tekniğinin

kullanmıştır. İlkokul öğrencileri için uygun bulunan on iki Dede Korkut Hikâyesinin barındırdığı değerler tespit edilmiştir. Manevi değerlerin sıkça rastlandığı hikâyelerde sevgi, saygı, cesaret, vatanseverlik ve dürüstlük değerlerinin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tümen (2018), “Naki Tezel’in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans teziyle “Türk Masalları” kitabında bulunan elli dört masalı analiz etmiştir. Bu çalışmada, Cahit Kavcar’ın seçtiği değer sınıflamasından faydalanılmıştır. Sonuç olarak Tezel’in masallarının değerlerin kazandırılmasında faydalı olduğuna dikkat çekilmiştir.

Kaçmaz (2018), “Cahit Zarifoğlu’nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada Cahit Zarifoğlu’na ait masal kitaplarını incelemiş, kitaplarda değerler eğitimi ve söz varlığıyla çocuklar için verilmek istenen duygular analiz edilmiştir.

Sırakaya (2018), “Muzaffer İzgü’nün 1970-80 yılları arasında yayınladığı Yedi Öykü kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi” isimli çalışmada, Muzaffer İzgü’nün 1970-80 yıllarında yazdığı hikâye kitapları değerler eğitimi kapsamında analiz edilmiştir.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın yöntemi, evreni, örnekleme, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgiler içermektedir.

3.1. Araştırma Modeli/Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; *“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”* şeklinde ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018:195). Nitel araştırmalar, araştırılan konuyla ilgili okuyucuya genel bir çerçeve sunup, konu hakkında gerçekçi bir tarzda bilgi elde etmek amacıyla büyük bir resim sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2018:189).

Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin değerler eğitimi açısından analiz edilmesi ve 4. sınıf öğrencilerinin değer algılarını belirlemek amacıyla onların değerleri nasıl anladıklarını, değerler hakkındaki fikirlerini dış dünyayı anlamaya çalışmada nitel desen kullanılması uygun görülmüştür. Nitel çalışmalar, hayatı yorumlama ve hayatta karşımıza çıkan olguların saptanamaz içeriklerini ölçmek için çok önemlidir. Bu sebeple de araştırmacılar nitel desenler yardımıyla insanın hem kendini hem de başkalarını okuma ve anlamlandırma biçimini ortaya çıkarma imkânı bulur (Berg ve Lune, 2015:346).

Bu çalışmada, veriler doküman incelemesi ve görüşme tekniği (mülakat) kullanılarak elde edilmiştir. Birinci aşamada, Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyeler değerler eğitimi boyutuyla analiz edilmiştir. Bu amaçla dergideki hikâyelerin transkripsiyonu yapılmış ve sadeleştirilmiş metinlerde yer alan değerler, doküman analizi deseniyle belirlenmiştir.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular üzerine yazılı ve görsel eserlerin, ürünlerin ve bilgiye dayalı analizlerdir (Karasar, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmacı çalışmada ilk adım olarak doküman incelemesinin birinci aşaması olan mevcut tüm kaynak ve verileri elde etmeye çalışır ve bunları titizlikle okur, sonrasında gerekli bilgileri not alarak bu veriler kapsamında bazı değerlendirmelere ulaşır (Çepni, 2012: 56).

Doküman incelemesinde birden çok aşama mevcuttur. Bu aşamalar çalışma kapsamındaki problemin niteliğine, doküman incelemesi neticesinde ulaşılması amaçlanan

verinin ve dokümanların ne kadar çok boyutlu ve derinlemesine analizi amaçladığına yönelik olarak yeniden yorumlanabilir. Doküman incelemesi beş aşamada ifade edilebilir;

- Dokümanları elde etme,
- Elde edilen dokümanların orijinalliğini araştırma,
- Dokümanların anlamlandırılması,
- Verilerin analiz edilmesi,
- Anlamlandırılan bu verileri kullanma (Forster, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2005:189).

Çalışmanın ikinci evresinde, Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerde geçen değerlerle ilgili 4. sınıf öğrencilerinin değer algıları, görüşleri ve düşünceleri görüşme tekniği (mülakat) kullanılarak ortaya konmuştur.

“Görüşme (mülakat), insanlarda doğrudan gözlemlenemeyen şeyleri bulmak için görüşmeye başvurulur. Mülakatların amacı diğer insanların bakış açılarına ulaşmaktır. Nitel mülakatlar diğer insanların bakış açılarının anlamlı, bilinebilir ve açığa çıkartılabilir olduğu varsayımı ile başlar. Mülakatları bir insanın zihninden neler geçtiğini açığa çıkarmak ve insanların hikâyelerini bir araya getirmek için yaparız” (Patton, 2018:341).

Görüşme ile tecrübeler, tutumlar, niyetler, düşünceler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlemlenemeyeni anlamaya çalışırız. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir biçimde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 130).

Görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış şeklinde üç sınıfta irdelenmektedir. Yapılandırılmış görüşmeler, anket kullanan araştırmalarda olduğu gibi önceden seçilmiş soruların aktarılmasıyla kapalı uçlu cevaplar toplanır. İhtimal dâhilindeki seçenekler önceden belirlenmiştir. Yapılandırılmamış görüşme ise araştırmacının görüştüğü şahsın cevaplarına göre süreci devamlı biçimlendirmek ve alınan cevaplara bağlı olarak yeni soruların o anda hazırlanıp sorulması zorunludur. Yarı yapılandırılmış görüşme diğer görüşme çeşitlerine göre daha esnek ve daha etraflıca bilgi elde etmesine uygundur. Planlanmış olan soruların duruma göre değiştirilebilmesi açısından da gayet rahatlık sunan bir alandır. Eğitimsel çalışmalar için de gayet uygun bir tekniktir. Çalışmacı yarı yapılandırılmış görüşme sayesinde görüşme yapılan bireyin baktığı yerden değerlendirme üstünlüğünü kazanabilir (Berg ve Lune, 2015; Türnüklü, 2000). Bu araştırmanın ikinci aşamasında, görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Görüşmede elde edilen veriler cihazla kaydetme ve not alma yöntemiyle kaydedilebilir. Bu bağlamda araştırmacıya kolaylık sağlaması açısından not tutma zahmetinden kurtarma, araştırmacının görüşme işlemlerini etkin bir biçimde yürütebilmesi için kolaylıklar sağladığı için kayıt cihazıyla kaydetme görüşme sırasında daha üsttedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018:147). Bu sebeple bu çalışmada görüşmeler kayıt cihazıyla kaydedilmiş akabinde de yazıya aktarılmıştır.

Görüşmede elde edilen veriler cihazla kaydetme ve not alma yöntemiyle kaydedilebilir. Bu bağlamda araştırmacıya kolaylık sağlaması açısından not tutma zahmetinden kurtarma, araştırmacının görüşme işlemlerini etkin bir biçimde yürütebilmesi için kolaylıklar sağladığı için kayıt cihazıyla kaydetme görüşme sırasında daha üsttedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018:147). Bu sebeple bu çalışmada görüşmeler kayıt cihazıyla kaydedilmiş akabinde de yazıya aktarılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Mehmet Akif Ersoy İlkokulunda 4. Sınıfta eğitim gören 10 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların belirlenmesi için amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Crewsell (2013), amaçlı örnekleme araştırmacının görüşlerine başvuracağı ve onlardan faydalanacağı kişileri belirlenmesi amaçlanır. Amaçlı örneklem yoluyla seçilen katılımcı için kendisinden çokça faydalanılarak bilginin elde edilmesi ve durumların ayrıntılı çalışılması şeklinde açıklanabilir (Patton, 2018:45). Araştırmanın çalışma grubunu oluştururken nitel veri analizinde kullanılan amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi de kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemidir. Kolay ulaşılabilir durum örneklemede araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem pratiklik bakımından da üstün olan bir örnekleme çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2018:290). Çalışma kapsamında görüşlerine başvuru katılımcıların; sınıf, yaş, cinsiyet, katılımcı kodlaması, kardeş sayısı ve görüşme süresi gibi bilgiler Tablo 6 'da belirtilmiştir.

Tablo 6. Görüşme Yapılan Öğrenci Profili:

Kodu	Sınıfı	Yaşı	Cinsiyeti	Kardeş Sayısı	Görüşme Süresi
Ö1	4/A	9	Kız	5	15 Dakika
Ö2	4/A	9	Kız	3	20 Dakika
Ö3	4/A	9	Kız	8	13 Dakika
Ö4	4/A	9	Erkek	9	16 Dakika
Ö5	4/A	10	Erkek	4	9 Dakika
Ö6	4/B	9	Kız	1	11 Dakika
Ö7	4/B	9	Kız	5	14 Dakika
Ö8	4/B	9	Kız	6	15 Dakika
Ö9	4/B	10	Erkek	7	16 Dakika
Ö10	4/B	10	Erkek	4	17 Dakika

Katılımcı Profili: Görüşmeye katılan ve rastgele belirlenen öğrencilerin 6 tanesi kız öğrenci olup, 4 tanesi erkek öğrencidir. Çocukların yaşları 9-10 aralığındadır. İki şube olmak üzere her şubeden beşer öğrenci ile görüşülmüştür.

3.3. Veri Toplama Süreci

Yarı yapılandırılmış, görüşme formu, çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Soruların hazırlanma aşamasında bir ön taslak oluşturulmuş ve daha sonra uzman görüşleri alınarak ilkokul düzeyine uygun olarak düzenlenmiş ve bazı sorular çıkarılmıştır. Son olarak etik kurul onayı alınarak gerekli resmi izinler Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmış ve çocuklara uygulanmıştır. Ayrıca velilerden, okul idaresinden ve sınıf öğretmenlerinden izin alınmış ve veriler izinler alındıktan sonra veriler toplanmıştır.

Eğitim hayatımızı etkisi altına alan ve aksatan covid-19 hastalığının etkisiyle çalışmamızı evlerde yürütmek durumu doğmuştur. Bunun nedeni de okullarda kısıtlı bir sürede duran çocukların ancak kendi müfredatlarını yetiştirmeye çalışmalarıdır.

Görüşmeler, kabul eden gönüllü ailelerin evlerine gidilerek gönüllü öğrencilerle imkânlar ölçüsünde ailenin müsait olma durumlarına göre boş ve müsait bir odada yapılmıştır. Görüşmeler, ses kayıt cihazı aracılığıyla kaydedilmiştir. Görüşme öncesinde araştırmacı görüşeceği öğrenciye araştırma içeriğine dayalı bilgilendirme yapmış, isimlerinin gizli olacağını bildirmiştir. Sonrasında araştırmacının hazırladığı sözleşme okunarak öğrencinin güven duyması istenmiş, bu da sözleşme imzalanarak kayıt altına alınmıştır. Ses kaydının yapılacağı öğrenciye önceden bildirilmiş ve izin alınmıştır. Öğrencinin izni dâhilinde görüşmenin ses kaydı yapılmış ve bu kaydın yalnız bu araştırma için kullanacağı ifade edilmiştir. Öğrencinin onayı alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın birinci evresinde doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesiyle 'Çocuklara Arkadaş' dergisi tanıtılmış ve bu dergide geçen hikâyelerin değerler eğitimi boyutuyla analizi yapılmıştır. Çocuklara Arkadaş dergisinin tercih edilme nedeni, çocuk edebiyatının ilk ürünlerinden biri olması, ayrıca zengin bir içeriğe sahip olması ve çocuklara değer aktarımında çok önemli bir yer tutmasıdır. Dergi ayrıca ilkokul seviyesindeki çocuklara yönelik olarak hazırlanmış zengin bir içeriğe sahip olması yönüyle de tercih edilmiştir.

Çalışmanın ikinci evresini yarı yapılandırılmış görüşme formuyla katılımcılardan elde edilen veriler oluşturmaktadır. Görüşmenin amacı, kişinin anlam dünyasına nüfuz ederek onu çözebilmektir. Görüşme yapılarak tecrübeler, tutumlar, fikirler, algılar ve davranışlar hakkında

somut bir şekilde anlaşılamayan durumlar hakkında fikir edinilmeye çalışılır. Araştırmacı, üzerinde çalıştığı konu hakkında daha önce belirlediği sorular aracılığıyla belirlenmiş olan kişilerin duygu ve düşüncelerini belli bir düzen dâhilinde belirlemeyi hedeflemektedir. (Türnüklü, 2000).

Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyeler okunmadan önce çalışma gurubuna değer kavramıyla ilgili ön düşünceleri, algıları belirlemek amacıyla görüşme formu uygulanmıştır. Bir hafta aradan sonra hikâyeler çalışma grubuna okutulmuştur. Üçüncü haftada ise görüşme formu tekrar uygulanmıştır. Böylelikle hikâyeleri okuduktan sonra çalışma gurubunun değerlere ilişkin düşünce ve algılarında bir farklılık olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Görüşme Soruları Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılardan şu soruları cevaplaması istenmiştir;

1. Değer “.....” benzer? Çünkü “.....” .
2. Yaşadığın sorunları düşün. Bu sorunların çözümünde hangi değerleri kullanman işe yaradı?
3. Bildiğin değerlerden üç tanesini paylaşır mısın?
4. Seni en çok etkileyen ve hayatında en çok uyguladığın değer nedir?
5. Değerlerin hiç olmadığı veya kaybolduğu bir dünyada yaşamak ister miydin? Neden?
6. Okulda geçirdiğin süre boyunca en çok duyduğun değerler nelerdir?
7. Bütün dünyada yaşanmasını istediğin değer hangisidir? Açıklar mısın?
8. Kendini en iyi anlatan değer hangisidir? Açıklar mısın?
9. İsteklerimize, hedeflerimize ulaşmak için hangi değer bize en çok fayda sağlar?
10. Kendini sahip olduğun değerlerle anlatacak olsan, hangi değerleri söylerdin?

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada, görüşme verilerinin çözümünde nitel veri analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Doküman incelemesi sayesinde dergideki hikâyelerde geçen değerler ortaya konulmuş, içerik analiziyle de öğrencilerden elde edilen bilgiler ve yorumlar arasındaki ilişkilendirmeler kavramsallaştırılmış ve mantıklı bir şekilde düzenlenmiştir. İçerik analizi, bir olay veya olayla ilgili ifade edilenleri anlamlandırmada ve durum hakkında fikir yürütmede düzenli bir biçimde faaliyet yürütüldüğünü ve nesnel yöntemlerin işlevsel olduğunu gösteren araştırma yöntemidir (Bilgin, 2006:6). İncelemeyle elde edilen bulgular düzenli ve analiz edilmiş bir şekilde sunulur (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

İçerik analizi, ulaşılan yazılı dokümanların temel içeriklerini ve bu içeriklere ait verilmek istenen mesajları tespit etme ve öz bir şekilde sunma olarak ifade edilebilir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Bu bağlamda, doküman incelemesiyle elde edilen veriler içerik analizi sayesinde tanımlanmıştır. Böylece, verinin içindeki fark edilmeyi bekleyen bilgilerin açığa çıkarılması amaçlanır. İçerik analiziyle katılımcıların görüşlerinin içerikleri sistematik olarak verilir.

Bu çalışmada da içerik analizi tekniği ile derginin içerisindeki hikâyeler araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve çözümlenmiştir. Çalışma gurubunun rahatlıkla anlayabileceği biçimde uyarlanmış olan hikâyelerde hangi değer ne tarzda işlendiği, en çok vurgulanan ve en az vurgulanan değer tespiti yapılmış ve yine bu değerlerin hangi cümlelerle muhabata aktarıldığı açığa çıkarılmıştır. Bu amaçla, hikâyeler, ayrı ayrı kendi içinde analiz edilmiştir. Bunun sonucunda hikâyede var olan değerler ve bu değerlerin hangi cümlelerde vurgulandığı tespit edilmiştir. Belirlenen bu cümleler ve cümlelerin üzerinde durduğu değerler; uzman görüşüne başvurularak çelişkili ve yanlış anlaşılmalardan uzak tutulmuştur. Son tahlilde bunlar tablo şekline getirilmiştir. Bu tablo ile hangi değerden bahsedildiği, hikâyede kaç farklı değer bulunduğ, hangi değerden en fazla bahsedildiği ve hangi değere en az yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Genellikle nicel araştırmalarda “geçerlilik ve güvenilirlik” terimlerinin kullanıldığını ve nitel araştırmalar içinse daha uygun olabileceğini düşündükleri “İnandırıcılık”, “Onaylanabilirlik”, “Aktarılabilirlik”, “Güvenilebilirlik” ve “Özgünlük” gibi terimlerin tercih edildiğini ifade edilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985; Creswell, 2014).

Nitel araştırmalarda geçerlilik ile inandırıcılık ekseninde, araştırmacının sayıltılarından uzaklaştırılmış olan bilgileri elde etme ve bu bilgilerin belirli olan amacına uygun bir analiz yöntemi benimsenerek anlamlı sonuçlar elde etmek temeldir. Araştırmacının tarafsız bir doğrultuda çalışmaya katılan grup tarafından düzenlenmiş kişisel bilgileri toplaması ve analiz etmesi bu bilgilerin başka bilgilerle ilişkilendirebilmesi önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda bu çalışmada da geçerlilik ve güvenirliliğin güvence altına alındığı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlık safhasında alan yazın taranmış benzer çalışmalarda kullanılan görüşme formları incelenmiş, taslak olarak düzenlenen form uygulanmadan önce uzman görüşü alınmış yukarıdaki adımlar izlenerek forma son şekli verilmiştir.

Çalışmanın yürütülebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ilgili prosedür kurallarına uyularak enstitü aracılığıyla başvurular yapılarak etik yönden uygunluk kararı ilgili komisyonlar tarafından verilerek araştırma yürütülmüştür.

Çalışmanın güvenilirliği ve geçerliği için birçok yöntem işe koşulmuştur.

Güvenirlilik ve geçerliğin sağlatılması amacıyla;

1. Araştırma sürecince düzenli bir plan hazırlanılarak aşamalar kaydedilmeye çalışılmıştır ve konularında uzman bireylerin, akademisyenlerin ve öğretmenlerin görüşleri alınarak nihai amaç hedeflenmiştir.
2. Veri analizi için uzman araştırmacı farklılığı sağlanmıştır.
3. Görüşme formunda birbirine benzer iki soru sorularak çocukların değerlere ilişkin cevaplarında daha net çıkarımlarda bulunmaları sağlanmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Araştırmanın birinci bölümünde, Osmanlıca hazırlanmış olan derginin tüm sayılarında yer alan hikâyelerin transkripsiyonu yapılmış, hikâyelerde yer alan değerler analiz edilmiştir. İkinci bölümde ise hikâyelerde yer alan değerler dikkate alınarak hazırlanan görüşme formu aracılığıyla çocukların değerlere ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşme iki aşamalı yapılmış, birinci aşamada öğrencilerin, değerlere ilişkin öngörüşleri ve algıları elde edilmeye çalışılmış, ikinci aşama ise hikâyeler okutulduktan sonra uygulanmış ve öğrencilerin okudukları hikâyelerden yola çıkarak değerlere ilişkin algı ve farkındalık düzeylerindeki değişim tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.1. Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Değerlere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğrencilerin ön algıları ve düşünceleri tespit edildikten sonra “Çocuklara Arkadaş” dergisindeki hikâyelerde yer alan değerler tespit edilmiş ve ardından hikâyeler çocuklara okutulmuştur. Hikâyelerde hangi değerlerin yer aldığını çocukların tespit etmesi istenmiştir.

Dergi-1, Hikâye-1’de Yer Alan “İyilik yapan iyilik bulur...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bir gün rüzgar gayet sert esmekteyken, iki çocuk okula gitmekteydiler. Yolda güç bela yürüeyebilen bir ihtiyar adama rast geldiler, çocuklar bu adamın yanından geçerlerken rüzgar ihtiyarın başından fesini düşürdü ve onu da sokağın öbür başına götürdü. Biçare ihtiyarın, fesini arkasından koşup tutmağa gücü yoktu.

Bu durumdayken durup çocuklara:

– “Oğullarım sizden rica ederim benim fesimi tutunuz, aksi halde korkarım ki onu kaybederim.” dedi. Oğlanlar seslerini çıkarmayıp durdular fakat kahkaha ile güldüler ve fesin düşmesini izlemeyi güzel bir eğlence saydılar. Bu sırada okula gitmekte olan küçük bir kız, düşen fesi görünce hemen koşup fesi tuttu, götürüp ihtiyara verdi. Fakat vermezden evvel güzelce tozunu sildi.

İhtiyar adam küçük kıza:

– “Aferin kızım! Bir zavallı ihtiyar adama iyilik ettin, Allah Teâlâ hazretleri de seni berhudar etsin.” diye dua etti. Oradan kız ve oğlanlar okula gittiler. Mükerrerem Hoca Efendi pencerelerin birinden bunları görmüş, ders vakti

çocukların hepsine ihtiyarın fesinin düştüğünü ve oğlanların güldüğünü tamamen söyledi ve gidip çekmecesinden güzel bir kitap çıkardı. İyilikte bulunduğu için getirip küçük kıza verdi. Kitabın üzerinde kızın ismi yazılıydı. Altında da şu yazılmıştı:

“Fenalık eden harap olur. İyilik yapan hayrı bulur.” İşte küçük kız, iyilik etti, iyilik buldu; oğlanlar ise ihtiyar adama yaptıkları ve hoş olmayan hareketlerinden dolayı utanıp kızardılar.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 7.’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Dergi 1, Hikâye 1’de Tespit Edilen Değerler (“İyilik yapan iyilik bulur”)

İyilik
Dürüstlük
Yardımlaşma
Sevgi
Saygı
Toplam: 5 değer

Tablo 7’de görüldüğü gibi, bu hikâyede beş tane değer işlendiği tespit edilmiştir. Bu değerler yukardaki tabloda verilmiştir. Hikâyede yaşlılara yardımcı olmanın tasvip edildiği, yaşlılara hürmet eden ve etmeyenlerin durumları kıyas edilerek anlatılmıştır. Hikâyenin devamında doğru davranışlar övülmektedir. Hikâyenin sonunda çıkarılacak sonuç veciz bir sözle belirtilmiştir. *“Fenâlık eden harâb olur İyilik yapan hayır bulur.”*

Dergi-1, Hikâye-2’de Yer Alan “Bahar Mevsimi...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bahar geldi, her bir şey kış uykusundan uyanıyor. Çayırılar, tarlalar taze ve yeşil elbiseler giyinmişler. Ağaçların üzerlerinde goncalar var, çiçekler tekrar açılmaya başladılar. İlk önceki bahar çiçekleri beyaz kar taneleri gibidirler. Bahar nasıl sevimli bir zamandır! Kuşlar, ağaçların arasında öterler ve yuvalarını yaz için hazırlamağa başlarlar.

İnsanlar şimdi tarlaları sürmeye ve ekmeye ve bağlardaki asmaları budamaya ve bahçeleri sürmeye başlamışlardır.

İşte bahçıvanlar,

– “Asmalar budayım, bahçeler süreyim.” diye sokaklarda geziyorlar.

Günler hayli sıcaktır, çünkü güneşin ışığı daima yeryüzünden eksik değildir.

Her bir şey hayat ve sevinçle doludur.

Yeri sulamaya ve bitkileri büyötmeye sebep olan bahar yağmurları, şimdilerde yağarlar. Allah-u Teâlâ Hazretleri, yağmur vasıtasıyla ve güneşin

sıcaklığıyla, kış yiyeceklerini büyütür ve ağaçlar, yaprak ve çiçek ve meyve verir.

Sonuç olarak, Hak Teâlâ Hazretleri yolsuz ve faydasız hiçbir şey yaratmamıştır, her şeyi yolunda ve yordamında yaratmıştır; bizim faydasız sandığımız şeylerin her birinde nice faydalar vardır.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 8.’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Dergi 1, Hikâye 2’ de tespit edilen değerler (“Bahar Mevsimi”)

Sevgi
Saygı
Bilimsellik
Duyarlılık
Sabır
Toplam: 5 değer

Tablo 8’de görüldüğü gibi, bu hikâyede baharın gelişi sebebiyle vuku bulan mevsimsel olayların nedenini bilmemekten kaynaklanan endişeler anlatılmıştır. Bunun yanında Allah’ın yarattığı bu doğa olaylarının güzelliğine, hayvanların konuşmalarının güzelliğine duyulan hayretler adı geçen değerlerin işlendiğini bize hatırlatmaktadır.

Dergi 1, Hikâye 3’de Yer Alan “Yalandan Döner Çocuk...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bir gün henüz okuldan gelmiş oğluna annesi dedi ki:

– “Oğlum saat on ikidir, siz okuldan saat on da bırakılıyorsunuz, şimdiye kadar neredeydin?”

Çocuk,

– “Anneciğim biz top oynuyorduk, vakit geç olup eve gelme zamanını unuttuk. Çünkü biz oyuna daldığımız zaman her şeyi unutuyoruz.” diye cevap verdi.

Çocuğun şu sözlerine annesi aldı. Çünkü, çocuğunu gerçekten arkadaşları ile oynamış da geç kalmış zannetmişti, derslerini öğrenmediği için hocası onu birkaç saat okulda alıkoymuştu da onun için geç kalmıştı.

İşte çocuk annesine doğrusunu söylemeye yanaşmadı. Biraz sonra (anneni aldatmak senin için ne günahdır ve ne hayâsızlıktır) diye çocuğun kafasında bir şey belirdi. Bundan dolayı kendi kendisine “saklamam”, “bir daha yalan söylemem” diyerek yalan söylemeye annesi dahi evladın kötü huylardan vazgeçirdiğine ziyadesiyle sevindi.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 9.’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Dergi 1, Hikâye 3’de tespit edilen değerler (“Yalandan Döner Çocuk”)

Doğruluk
Dürüstlük
Toplam: 2 değer

Tablo 9’da görüldüğü gibi, hikâyede geçen esas konu doğruluk ve dürüstlüktür. Bir anne ve çocuğu üzerinden anlatılan bu hikâyede de çocukların anlayacağı bir üslup kullanılmıştır. Hikâyede; tüm insanların fıtratında kötülüğe meyleden huyların var olabileceği, insanın aklıyla bu kötü arzu ve meyillerden uzak kalacağını, tüm insanların bilgi sayesinde akıllarını başlarına alıp istenilen insan olacakları açıklanmıştır.

Dergi-1, Hikâye-4’de Yer Alan “Ona Şüphe Yok Diyen Papağan...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bir fakir kimsenin bir papağanı vardı. (Ona şüphe yok) Sözlerini tekrar etmesi papağana öğretilmişti. İşte yalnız bu sözleri söylemekle eğitilmiş olduğundan bütün gün ıslık çaldığı yahut “Ona şüphe yok!”, “Ona şüphe yok!”, “Ona şüphe yok!” dediği işitilebilirdi.

Bu sebeple bu kuş her sorulan şeye kezaik “Ona şüphe yok!” diye cevap verirdi. Bir gün sahibi satmak için sahibi pazara götürüp:

–“Papağanı kim alır? Papağanım 20 liradır.”

diye nida eyledi. Bir adam, bu kuşa bu kadar yüksek fiyat istenildiğini işittik de papağana dönüp:

– Papağan yirmi lira der misin? dedi.

Papağan:

– “Ona şüphe yok.” diye cevap verdi. Bu kelam, adamın hoşuna gittiğinden, kuşu alıp doğruca evine götürdü. Biraz vakit sonra, kuşa bu kadar para verdiği pişman oldu ve papağanın kafasının yanında durarak:

– “Ben ne divane imişim ki, bu kadar çok parayı sokağa atmışım!” dedi.

Papağan:

– “Ona şüphe yok.” diye haykırdı.

İşte papağan bu defa doğrusunu söyledi...”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Dergi 1, Hikâye 4’de Tespit Edilen Değerler (“Ona Şüphe Yok Diyen Papağan”)

Dürüstlük
Bilimsellik

Toplam: 2 değer

Tablo 10'da görüldüğü gibi, hikâyede geçen bir ticari meseleden dolayı insanların birbirlerine her yerde kendi zararına dahi olsa dürüst davranmasının gerekliliği ve alışveriş yaparken hikmetli ve akıllıca davranmanın gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Dergi 2, Hikâye 1'de Yer Alan "Yaptığı Davranıştan Utanan Genç..." Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

"Konya da sakın bir çocuk, akşam kendi hanesinin kapısı önünde durmaktayken, yorgun ve halsiz bir çoban gelip çocuktan para istedi. Çocuk sert bir yüzle: "Sana verecek param yoktur!" dedi. Çoban tekrar bir parça ekmek istedi. Çocuk reddetti. Çoban yine bir daha bir miktar su istedi. Çocuk bu sefer: "Haydi defol şuradan köpek çoban!" diye çobanı kovdu. Bunun üzerine çoban çocuğun yüzüne ve kıyafetine dikkatlice biraz baktıktan sonra, çekilip gitti.

Aradan epey bir zaman geçtikten sonra bu çocuk av avlamağa gittiği esnada ormanın birinde yolunu kaybetti. Öteye beriye dolaşıp durmaktayken, gözüne bir çoban gölgesi gözüktü, hemen oraya gidip şehre gidilecek yolun nerede olduğunu sordu.

Çoban,

– "Şehir buraya pek uzaktır, şimdi ise güneş batacak, mümkün değil bu gece varamazsınız. Eğer ormanda kalırsanız kurtlar ve sair canavarlar sizi parçalar; eğer aklınız varsa, bende misafir kalabilirsiniz." dedi.

Çoban, çocuğa biraz geyik eti pişirip, biraz su verdi; üstünde yatmaklık için yere birkaç geyik postu serdi. Sabah oldu, çocuk güneşin doğduğunu gördükten sonra ve evine vaktiyle yetişmesini arzu ettiğinden hemen yola çıkmasını, yolun doğrusu kendisine söylenilmesini çobana anlattı. Bunun üzerine, çoban tüfeğini alıp bunun önüne düştü. Birkaç saat yol yürüdükten sonra daha üç saat yol kaldığını çoban çocuğa söyledi ve çoban tekrar çocuğa dönüp:

– "Beni biliyor musunuz?" diye sordu.

Çocuk, mahcup olarak,

– "Sizi görmüşlüğüm vardır." diye cevap verdi.

Çoban tekrar:

– "Evet, beni kendi kapınızın önünde görmüş idiniz; işte size şimdi hem cesaret vereceğim hem de biraz nasihat edeceğim. Ne zaman kapınıza aç ve susuz bir fakir gelirse, "Haydi defol şuradan köpek!" demeyiniz, deyip kulübesine döndü.

Çocuk da utanmış bir şekilde gidip evine vardı.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Dergi 2, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Yaptığı Davranıştan Utanan Genç”)

İyilik
Vefa
Yardımlaşma
Toplam: 3 değer

Tablo 11’de görüldüğü gibi, hikâyede geçen olayda bir çocuktan yardım isteyen bir zavallının durumu anlatılmaktadır. Yardıma muhtaç olan bu çobana uzak duran çocuk da bir gün aynı duruma düşüp yardım istemiştir. Yardımına koşan kişi ise çobandır. Çoban çocuğa hem yardım etmiş hem de bir vefa örneği sergilemiştir. Tabloda geçen değerlerle, çok güzel dersler içeren bu hikâyeden çocukların ders çıkarabileceği anlaşılmaktadır.

Dergi 2, Hikâye 2’de Yer Alan “Aferin Bu Çocuğa...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bir adam çarşıda satmak için, içinde erik dolu bir sepeti başında götürmekteydi. Sepet ziyadesiyle dolu olduğundan yolda giderken beş on erik yere düştü.

Eriklerin düştüğünden adamın haberi olmadığı için yoluna devam etmekteydi. O anda bir fakir çocuk düşen erikleri görüp yerden topladı: “Buraya bak! Buraya bak!” diye erikçiyi çağırdı. Erikçi, bu sesi işitince arkasına bakıp hemen durdu. Çocuk erikleri getirip sahibinin avucuna koydu.

Bu adam yemişi alınca: “Sağ ol.” deyip sepeti yere indirdi ve çocuğa;

– “İşte şimdi beğendiğinden birkaç tane alabilirsin, çünkü namus sahibi bir çocuksun.” dedi.

Erikçi gittikten sonra bu hali gören bir oğlan gelip bu çocuğa dedi ki; “Keşke düşen eriklerin hepsini saklayaydın da birazını bana vereydin.”

Çocuk:

– “Eğer ister iseniz bu erikleri alabilirsiniz, çünkü alacağınız erikler benim kendimindir. Çünkü erikleri sahibinin kendi izni ile aldım. Eğer kendimin olmayan bir şeyi, yani sahibinin hayrı olmayarak yerden topladığım erikleri, size vermiş olsaydım; hırsız olmuş olurum. Her ne kadar fakir isem de iyi ve temiz ismimi kirletmeye fazlasıyla uzağım.” diye cevap verdi.

Aferin bu çocuğa!”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Dergi 2, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("Aferin Bu Çocuğa")

Dürüstlük
Minnettarlık
Yardımlaşma
Fedakârlık
Toplam: 4 değer

Tablo 12'de görüldüğü gibi, bu hikâyede geçen olayda bir çocuğun zor durumda olan bir yaşlıya yardım etmesi konu edilmiştir. Yaşlının farkında olmadan eriklerini düşürmesi ve arkadan bunları gören çocuğun arkasından yetişip bunları yaşlıya vermesi anlatılmıştır. Yine çocuğun arkadaşları erikleri yaşlıya vermemesini kendilerine vermesini istemişlerdir. Fakat dürüst davranan çocuk bunları yaşlıya vermiştir. Dolayısıyla hikâyede dürüst davranan çocuk tabloda da belirtilen değerleri çocuklara güzelce hissettirmiştir davranışlarıyla. Hikâyede özellikle eldekilerle yetinip fedakârlık ederek diğer insanların malını ihtiyacı olmasına rağmen el uzatmayan fakir bir çocuğu konu etmiştir. İzinsiz insanların mallarına el uzatılmaması gerektiği düşüncesi üzerinde durulmuştur.

Dergi 2, Hikâye 3'de Yer Alan "Ders Çıkaran Çocuk..." Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

"Hakkı Bey, diye anılan bir çocuk bir gün iki adet beyaz tavşanı satın aldı. Bu tavşanların birisi büyük, birisi küçük idi. Hakkı Bey, parmaklıklı bir yer yaptırıp hayvanları içine koydu.

Bir gün nasılsa bu kümesin kapısı açık bırakıldığından tavşanlar dışarıya çıktılar ve yiyecek bulmak için ikisi birden bahçenin ötesine berisine koştular. Yol üzerinde içinde şalgam ve havuç dolu bir sepet duruyordu. Tavşanlar bu sepeti görünce, içindekilerin hepsinin yeşil yapraklarını yemeye başladılar. Büyük tavşan arka ayaklarının üstüne oturmuş sepetin tepesine uzanıyor. Nasıl şalgamı çekip yere düşürmüş. Küçük tavşan hemen koşup şalgam yemeye başlıyor.

Büyük tavşanın şalgamı yere düşürmesi iyi bir şeydir. Çünkü küçük kısmı yüksek yerlere yetişemez. Bundan dolayı bir büyük bir küçüğe yardım etti. İşte efendi oğullar ve hanım kızlar, Hakkı Bey'in beyaz tavşanlarından ders çıkarmaları iyi bir şeydir. Öyle değil midir?"

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13. Dergi 2, Hikâye 3' de Tespit Edilen Değerler ("Ders Çıkaran Çocuk")

İyilik

Yardımlaşma

Toplam: 2 değer

Tablo 13’de görüldüğü gibi, bu hikâyede; Hakkı isminde bir çocuğun satın aldığı tavşanların kümeden kaçmasıyla havuçlarla ve şalgamla dolu sepeti devirerek yiyecekleri yemelerini, iri olan tavşanın küçük tavşana yardımcı olarak kolayca yiyebilmesi anlatılmıştır. Tabloda belirtilen değerlerden bahsedilmiştir. Değer olarak en çok da yardımlaşma üzerinde durulmuştur. Yine hikâyede tavşanların havuç ve şalgam tüketmeleri resimleştirilmiştir. *“Resimde onları görüyor musunuz? Büyük tavşan arka ayaklarının üstüne oturmuş, sepetin tepesine uzanıyor. Bakın! O nasıl şalgamı çekip yere düşürmüş? Küçük tavşan hemen koşup şalgamı yemeye başlıyor.”*

Özellikle bu ifadeleriyle de çocuklara dikkatlerini resme vermeleri sağlanmıştır. Böylelikle çocukların resmedilen hikâyeyle aralarında bir bağ kurmasının önü açılmıştır.

Dergi 2, Hikâye 4’de Yer Alan “Yalandan Kaçan Çocuk...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bir gün bir adam kendi oğluna, kesmek için biraz tahta ile bir testere verdi. Çocuk, bu işi yapmayı istemediği cihetle, babası işine gittikten sonra testereyi kaldırıp yere attı ve testere kırıldı. Testerenin kırıldığını çocuk görünce kendi kendine, “Testereyi ben kırmadım, testere kendi kendine kırıldı.” dedi.

İşte bu sözleri ile kendi kendisine teselli verdi; zira babasını testereyi ben kırmadım diye aldatacaktı. Bunun için babasının gözüne gözükmekten çekindi. Çünkü yalan söylemeyi kabul etmedi; doğruyu söylemek dahi işine gelmedi.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 14.’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Dergi 2, Hikâye 4’ de Tespit Edilen Değerler (“Yalandan Kaçan Çocuk”)

Dürüstlük

Doğruluk

Toplam: 2 değer

Tablo 14’de görüldüğü gibi, bu hikâyede “doğruluk ve dürüstlük” değerleri benimsenmiştir. Bu açıdan çocukların bu değerleri özümsemeleri amaçlanmıştır. Zaten hikâyeyi okuyan bu değerleri kolaylıkla anlayabilir.

Dergi 3, Hikâye 1’de Yer Alan “Zeki’nin Küçük Atının Kaçması...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Zeki Bey isminde gayet akıllı bir çocuk var idi. Bir gün bu Zeki Bey, midillisini(at) bağladığı ağaçtan çözmeğe gitti. Bir de gördü ki midilli kendi kendisini çözüp kaçmış. Fakat nereye gittiği belli olmadığından aramak için biraz vakit öteye beriye bakındıktan sonra uzakta usluca otlamakta olduğunu gördü. Hemen koştu, elini başlığına koyup da tutacağı zaman, midilli biraz daha kendi başına gezmeyi istediğinden birdenbire dönüp arka ayakları ile tekme atarak dörtnala koştu. Zeki Bey midillinin ayaklarına rast gelmediği için kendini şanslı saydı. Bununla beraber midilliyi nasıl tutabileceğini düşündü. Nihayet, midilli çayırda otlarken seyis onu tutmak isteyince bir eleğin içine biraz arpa yahut saman koyup midillinin tuttuğunu ve o sırada hemen midillinin başına yuları taktığını, hatırladı. Zeki beyin şu hatırına gelen her ne kadar doğru idiyse de kendisine de ne elek, ne arpa ve ne de yular vardı. Lakin Zeki Bey, kendi kendine, “Arpa yoksa taze ot var ya” Midilli taze otta bize; eleğin göreceği hizmeti de fesim görür. Yular için bir şey istemem, çünkü midillinin yuları, başlığı ve her bir takımı üstündedir; bu halde onu pek kolay tutarım, deyip birkaç avuç yeşil ot kopardı, fesinin içine koydu.

Çayırılıkta yeri kazmakta bulunan bir adam, ot ile ne yapmağa gidiyorsunuz, diye Zeki Bey’e sordu. Zeki Bey, Midillisini tutmağa gittiğini söyledi. Bunun üzerine o adam dedi ki “kendinize boşuna sıkıntı veriyorsunuz; eğer fesi boş tutmuş olsanız daha iyi olur. Çünkü at kısmı, yaş ottan daha ziyade arpayı sever. Bunun için Midilli tayınıza gelinceye kadar fesin içinde bir şey olmadığını göremez, herhalde arpa var zanneder; yanınıza gelip de fesin içine bakarken hemen başlığından tutabilirsiniz.”

Zeki Bey dedi ki:

– “Öyle yapmış olsam ona hile etmiş olurum. Hayır, ben bir hayvana değil bir ferde bile hile etmesini sevmem.”

O adam cevap verdi ki:

– “İyi çocuk, hep böyle ol.”

Zeki Bey, tekrar dedi ki:

– “Eğer ona bir kere hile edersem, bir daha bana güvenmez.”

İşte Zeki Bey, içinde yeşil ot olduğu halde gitti. Fesini Midillisine gösterdi, Midilli uslanınca yanına geldi. Bizim Zeki Bey, Midillinin başını ve boynunu okşayarak başlığından tutup üzerine bindi ve hızlıca evine geldi.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 15.’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Dergi 3, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Zeki’nin Küçük Atının Kaçması”)

Dürüstlük
Doğruluk
Toplam: 2 değer

Tablo 15’de görüldüğü gibi, hikâyede çarpıcı bir şekilde hayvanlar üzerinden bir değer kazanımı nasıl olması gerektiği hakkında fikir vermiştir. Bu bağlamda “doğruluk ve dürüstlük” değerlerini bir hayvanı dahi aldatmamak ve hayvana bile doğru davranışlar sergilemek gerektiği tatlı bir şekilde anlatılmıştır.

Dergi 3, Hikâye 2’de Yer Alan “Meğer Senin Efendin Hırsız İmiş...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Eski zamanlarda biri başka öbürü başka memlekette olan bilge iki kimse varmış. İşte bu iki zat, birbirleriyle görüşmeyi pek isterlermiş. Bir gün bilgenin biri, pek çok hediyelerle kendi adamlarından birisini, öbür memleketteki bilgeye göndermiş, adam hediyelerle bilgenin yanına varıp,
– “Özellikle, efendim bizzat size selam söyledi. Kendisi sizin gibi bir bilge ile görüşmeyi pek arzu ediyor ise de yolun uzunluğundan ve işlerin çokluğundan gelip görüşemiyor. Bundan dolayı nasıl olduğunuzu sorup bu hediyeleri özellikle size gönderdi ve kabul buyurmanızı rica etti.”

Bilge:

– “Efendinizin göndermiş olduğu şu hediyelerden pek memnun oldum. Bunun için aldım kabul ettim. Ben de çoktan beridir kendileri ile sohbet etmeyi pek çok istiyordum. Fakat her nasılsa bu emele şimdiye kadar erişemedim! Bari siz efendinizin nasıl bir adam olduğunu tarif ediniz de kendilerini görmüş gibi mutlu olayım.” diye cevap verdi.

Adam bu bilgeye:

– “Efendisinin gözlerini, kaşlarını, ağzını, burnunu, yani her bir organının ne şekilde olduğunu bir bir tarif etti.”

Bunun üzerine bilge bu adama:

– “Ben de senin efendini, akıllı bir âlim kimse zannederdim. Meğer senin efendin hırsız imiş, kendisine gönderilen hediyelerin karşılığı olarak bir hayli hediye ile bir mektupla adamı geri gönderdi. Adam, efendisine getirip mektup ve hediyeleri verdiğinde efendisi: “Nasıl, sohbet etmeyi çok istediğim bilge insanı gördün mü?”

Adam:

– “Evet gördüm. Sizin, onunla sohbet etmek istediğiniz kadar o da sizinle sohbet etmek istiyor. Bunun için bana, “Bari efendinin yüzünü tarif et de kendilerini görmüş gibi olayım,” dedi.

Efendi:

– “Tarif ettin mi?”

Adam:

– “Evet efendim, ettim...”

Efendi:

– “İyi benim için hırsız mı dedi?”

Adam:

– “Evet ama...”

Efendi:

– “Aması yok. Pek doğru demiş. Gerçekten bilge bir adammış. Çünkü benim içimde hırsızlık etmek vardır. Fakat aklım, o fena ve kötü işi yapmaktan beni alıkoyar.” diye cevap vermiş.

Bu hikâyeden anlaşıldı ki, CENAB-I HAKKIN insana ihsan buyurduğu akıl, insanın içinde olan her fenalığı her kötülüğü yapmaktan insanı vazgeçiriyor. İşte şu bilgenin huyunda hırsızlık olduğu halde, akıl ona o fena huyu yaptırmıyor. Öyleyse gelin çocuklar akıllı olalım, her halde okuyup ilim kazanalım.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Dergi 3, Hikâye 2’ de Tespit Edilen Değerler (“Meğer Senin Efendin Hırsız İmiş”)

Vefa
Doğruluk
Saygı
Bilimsellik
Sorumluluk
Toplam: 5 değer

Tablo 16'da görüldüğü gibi, bu hikâyede de değer edindirme noktasında bolca fırsatların sunulduğunu görmekteyiz. Tabloda geçen değerlerin bir durum tespitiyle örneklendirilmesi söz konusudur. Bilginin değerinin bilindiği aynı zamanda sorumluluk bilincinin sergilendiği çocuklara güzel bir vefa örneği sunulmuştur. Adı geçen değerler hikâyenin içeriğine sindirilmiştir.

Dergi 3, Hikâye 3' de Yer Alan "Kötü Söz, Kötü Para Sahibinindir..." Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

"Abdi adlı küçük bir çocuk, bir gün bir ormana yakın bir tarlada oynarken, "Hu, hu, hu" diye bağırdı.

Abdi'nin bu bağırmasına karşılık ormandan, "Hu, hu, hu!" diye bir akis geldi. Lakin "aksin" ne şey, olduğunu evvelden asla işitmemiş bulunduğundan şaşkınlıkla, "Kimdir o?" dedi. Aksi dahi, kimdir o? diye cevap verdi.

Abdi, tekrar en hızlı sesiyle hey şaşkın! diye haykırdı. Bunun üzerine Abdi, öfkelenerek bağıra bağıra çok pis sözler söyledi. Fakat söylediği pis sözlerin her biri ormandan yine kendisine aksetti. Doğruca koşup evine geldi ve babasına:

– "Babacığım, ormanda birisi saklanmış, ben kendi kendime ne söylediysem, tıpkı benim cevabımı vererek benim ile eğlendi ve daha bana birçok pis sözleri söyledi.

Pederi:

– "Ah Abdi! Senin duyduğun hiçbir kimsenin sözleri değildir. Ancak kendi söylemiş olduğun sözlerin aksidir. Ormandan sana cevap olarak gelen pis sözlerin hepsi ilk ağzından çıkan sözlerdir.

Çünkü gerek iyi gerek kötü her ne türlü söz söylemiş isen aksi o sözleri aynıyla tekrar sana getirmiştir." dedi.

Şimdi biz, "Kem söz, kem akçe sahibinindir." darb-ı meselin ne demek olduğunu öğrendik. Şöyle ki: Bir insan, karşısındaki adama her ne söyler ise söylediği sözün cevabını alır; kötü söz der ise, kötü söz duyar. İşte kimseye fena söz söylemeyelim. Tatlı söz söyleyelim herkesten tatlılık duyalım."

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 17.'de gösterilmiştir.

Tablo 17. Dergi 3, Hikâye 3' de Tespit Edilen Değerler ("Kötü Söz, Kötü Para, Sahibinindir")

Doğruluk
Bilimsellik
Sorumluluk

Toplam: 3 değer

Tablo 17’de görüldüğü gibi, hikâyedeki çocuk sorumluluk davranışına uygun yaşadığında karşısına olumlu davranışları elde edeceğini aksi takdirde olumsuzluklarla karşılaşacağını ifade etmiştir. Yine hikmetli hareket etme değerinin önemi de vurgulanmıştır. Aynı zamanda doğru davranıldığında doğru sonuçlar elde edileceği bildirilmiştir.

Dergi 3, Hikâye 4’de Yer Alan “Okula İstemeyen Çocuğa Ders...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

(İngilizceden Çevrilmiştir.)

“Bir yaz gününde pek küçük bir çocuğu, annesi okula göndermek istedi; lakin bu çocuğun oyunu pek sevdiğini annesi biliyordu. İşte bunun için çocuğa kız kardeşiyle beraber okula gitmesini tembihledi.

O gün pek sıcaktı küçük çocuk kız kardeşine:

– *“Böyle sıcak bir günde okula nasıl gidilir, gel seninle derenin kenarında serin serin oynayalım.” dedi.*

Kız kardeşi:

– *“Hayır, oynamaya vaktim yoktur. Seni okula götürdükten sonra çarşıya varmalıyım, biraz ibrişim ve yün ipeği alıp dikiş dikmeliyim ve kanaviçe işlemeliyim ve annemin başka işlerini görmeliyim.” dedi.*

Bu sırada küçük çocuk, çiçekten çiçeğe uçar bir arı gördü ve dedi ki:

– *“Keşke ben de arı gibi olsam, çünkü hiçbir şey yapmıyor, okumak ve yazmak gibi hiçbir sıkıntısı yoktur.”*

Kız kardeşi dedik ki:

– *“Arı iş görmez tembel değildir; kış vakti çiçeklerin olmadığı zaman, kendi yemeği için bal ve bal mumu yapar. İşte bak arıya, çiçek üzerine konmuş bal alıyor.”*

Bu esnada bir kuş sesi duydular; hemen küçük çocuk dedi ki:

– *“İyi bilir ki kuş hiçbir iş işlemez. Ben her gün ağaçların altında oturup kuşların tatlı tatlı sözlerini dinlesem ne iyi olur.”*

Kız kardeşi şöyle cevap verdi:

– *“Bak, şu kuş yuva yapmak için yerden bir parça çöp almış, o çöp gidiyor. İşte boş durmaya asla vakti yoktur. Yuva çöp, yosun ve çamur ile yapılır.”*

Bunun üzerine biraz vakit seslerini kestikten sonra küçük çocuk, yem yiyor, iki at gördü ve hemen dedi ki:

– “İşte bunların hiçbir işi olamaz, bari gidip onlarla oynayayım.” Atlara doğru gitmekte iken bir adam gelip atların boyunlarına boyunduruk koydu ve çocuğa dönüp:

– “Küçük çocuğum, benim atlarıma sabanım ile tarlalarım da çift sürdürürüm ve o yerlere yulaf, arpa, buğday ekerim. Çünkü onların bir miktarını etmek (ekmek) yapmak için öğütüp un yaparım, çoğunu da satıp para ederim.” dedi.

İşte bundan çocuk anladı ki her bir arı, her bir kuş ve her bir hayvan boş durmayıp kendilerine lazım olan işler ile meşguldür.

Bu yüzden kardeşine söyledi ki: “Şimdi ben okula gideceğim ve dersimi öğreneceğim, sonra okul bitince de eve geldiğim zaman, annem bana başka çocuklar ile oynamak için çok izin verir. Öyle değil mi? İşte bu lafları söyleyerek okula doğru koştu, kardeşi dahi memnun olarak evine geldi.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Dergi 3, Hikâye 4’ de Tespit Edilen Değerler (“Okulu İstemeyen Çocuğa Ders”)

İyilik
Çalışkanlık
Sorumluluk
Toplam: 3 değer

Tablo 18’de görüldüğü gibi, hikâyedeki çocuk sorumluluk kazanımına uygun olarak her insana hayatın her lahzasında karşısına çıkan ödevlerin olduğu ve bunların sadece insanlara has olmadığını diğer canlıların da aynı şekilde sorumluluklarına uygun şekilde çalışmada bir lezzet bulduklarını his etmiştir.

Dergi 4, Hikâye 1’de Yer Alan “Hilesinden Pişman Olup Allah’tan Af İsteyen Çocuk...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Herkesçe iyi huylu tanınmış “Münip” adlı bir çocuk, bir gün ikindi vakti, donuk ve mahzun bir halde görüldü. Keyifsiz olduğu, niçin mahzun durduğu kendisinden soruldu ise de bir şeyim yok, dedi. Fakat pek yavaş söyledi ve birkaç kere de içini çekti, işte bundan mutlaka bu çocukta bir hal olduğunu annesi bildi. Akşam oldu, Münip annesinden izin aldı, yatağına gitti. Lakin arkasından bakıldığında yatağın içinde rahatsız bir halde, sık sık içini çekmekte olduğu görüldü. Nihayet kız kardeşlerinden biri içeri girdi, Münip bu kardeşine, annesini gidip çağırmasını rica etti. Eğer kendisini rahatsız eden şeyi annesine söylemezse gözlerine uyku girmeyeceğini söyledi. Kardeşi gidip bu sözleri annesine söyledi; şefkatli anne hemen Münip’in yanına gitti. Münip,

annesini yatağının yanına gelmiş görünce ufacık kollarıyla boynuna sarıldı ve ağlayarak annesine şunları söyledi:

– “Ey anneciğim, affet beni! Bugün, çok yaramazlık ettim. Yalan söyledim ve bunları sizden sakladım. Amcamın oğullarıyla ceviz oynadım, fakat hile ederek kazandım ve hilemi onlara söylemedim. Onlar, hilemi anlamadıkları için pek sevindim. Lakin o zamandan beridir ki pek üzüntülü ve çok rahatsızım, size kabahatimi söylemeden evvel uyumaktan korkuyorum. İşte size soruyorum ki, şimdi ben ne edeyim de her şeyleri görür ve bilir olan Allah beni affetsin.”

Annesi dedi ki:

– “Akıllı ve uslu çocuğum, kabahatlerine ve günahlarına gerçekten pişman olanlar ve daima doğru şeyleri yapmaya niyet edenler, Cenâb-ı Hak affetmeye her zaman hazırdır. Haydi, günahları affetmesi için Allah’a yalvar ki seni affetsin ve bir daha kabahat etmemeye ve günah işlememeye gayret et. Yoksa tekrar işlenen kabahat, işlenen günah, belki evvelkilerden daha büyük olur.”

Bunu üzerine bizim Münip, şefkatli annesine teşekkür ettikten sonra günahlarının affedilmesi ve bağışlanmak için ciddi olarak Allah’a dua ve niyaz edip yatağına yattı ve tatlı tatlı uyudu. Ertesi sabah, şen ve ferah bir halde kalktı. Amcasının oğullarını görüp dünkü gün kazandığı oyunu, hile ile kazandığını onlara dahi söyledi ve bir daha hiç kimseye hile etmeyeceğine ve başka türlü fena hallerde dahi bulunmayacağına tövbe etti. Ve kazanmış olduğu cevizleri geri verdi, bununla beraber kötü huylardan vazgeçeceğine de katiyen niyet etti.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Dergi 4, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Hilesinden Pişman Olup Allah’tan Af İsteyen Çocuk”)

Doğruluk
Dürüstlük
Sorumluluk
Toplam: 3 değer

Tablo 19’da görüldüğü gibi, bu hikâyede sorumluluk, doğruluk ve dürüstlük değerleri ön plana çıkmaktadır. Yanlış davranışlar sergileyip ahlaki muhakeme sonucu annesinin müdahale etmemesine rağmen doğru davranışı seçmesiyle kazanılan değer önemi üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla değer çocuğa kendi çabasıyla sevgiyle buldurulmuştur.

Aşağıda verilen hikâye metninde ailesinden ahlaki değerleri kazanmış bir çocuğun, yanlış yapsa da bu yanlıştan pişman olarak bir daha aynı hatayı yapmamaya çalışılacağı ifade edilmiştir.

Çocuğun hatasından pişman olup doğru olanı anlamasıyla ilgili olarak yazar hikâyenin devamında “*Aferîn Münîb*!” diyerek doğru ifadeyi onaylayarak hikâyeyi yönlendirmiştir. Yazar bu yorumlarla, hikâyelerin yazılma gayesini belirtmiştir. Hikâyeler verilirken genel anlamda çocukların bazılarının olumlu, bazılarının da olumsuz davranışlar sergilediği görülmüştür. Olumsuz davranış sergileyen çocuk yanlışını anlayıp, olumlu davranışlar sergilemeye çalışır.

Dergi 4, Hikâye 2’de Yer Alan “İnsanların İstediklerini Değil Doğru Olanı Yapmak...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

(İngilizceden Çevrilmiştir.)

“Bir ihtiyar adam, kendi oğlu ile beraber satmak üzere önlerine bir eşek katıp pazara götürüyorlarken yol üzerinde bir adam: “Bunlar ne delidirler, binecek hayvanları varken yürüyorlar.” dedi. İhtiyar adam, bunu duyunca hemen oğlunu eşeğe bindirdi, kendisi de yanında yürüdü.

Başka bir adam:

– “Ne terbiyesiz çocuk, ihtiyar babası yürüsün de kendisi binek de gitsin.” dedi. Bunun üzerine ihtiyar, oğlunu merkepten aşağı indirip kendisi bindi.

Bir üçüncü kimse:

– “Görüyor musunuz, bu ihtiyar nasıl tembeldir. Kendisi yalnız başına hayvana binmiş de biçare çocuğu yürütüyor.” dedi. Bizim ihtiyar adam, bunu işitir işitmez hemen oğlunu kendi arka tarafında merkebin üzerine bindirdi.

Bu esnada dördüncü adam:

– “Rica ederim, merkep kendinizin midir?” diye ihtiyara sordu.

İhtiyar cevaben:

– “Evet, benimdir.” dedi.

Yine bu adam:

– “Zannedersen böyle sizin gibi merhametsizliği kimse yapmaz, çünkü sen ve oğlun merkebin üzerine binmişsiniz, hâlbuki ikinizi taşımaya biçare hayvanın gücü yoktur. Hayvanın ikinizi taşımasından ise sizin hayvanı taşımanız daha layık.” dedi.

İhtiyar adam:

– “İsteğiniz böyle ise peki” diyerek oğlu ile beraber eşeğin dört ayağını bir araya getirip bağladılar ve bir sıırığa takıp omuzlarına aldılar. Bu hali görenler, gülmek için oraya birikip kahkahaya boğuldular.

Baba oğul, omuzlarında eşek olduğu halde orada bulunan bir köprünün üzerinden geçmekteyken nasılsa sırık kırılıp merkep nehrin içine düştü. Zavallı ihtiyar, bu halden hem mahcup olarak hem de öfkelenerek oğlu ile beraber ellerini sallayarak ters yönde evlerine döndüler.

İşte bizim ihtiyar, herkesin isteğini yapayım demiş ise de kimsenin dilediğini yapamayıp ancak kendisinin merkebinin kaybetmiştir.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Dergi 4, Hikâye 2’ de Tespit Edilen Değerler (“İnsanların İstediklerini Değil Doğru Olanı Yapmak”)

Bilimsellik
Bağımsızlık
Fedakârlık
Toplam: 3 değer

Tablo 20’de görüldüğü gibi, hikâye metninde üzerinde durulan değerler belirtilmiştir. Sorumluluk değeri bu hikâyede neden sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde yaşlının torunuyla yaşadığı durumu anlamamıza yardımcı olacaktır. Aralarındaki sorumluluk ilişkisi kendilerini bu girdaba sürüklemiştir. Ahali tarafından bu değer anlaşılamadığı için dede ve torunu bağımsız davranamadıkları için yorulmuşlardır. Yine başkalarının dediğine değil de bağımsızlık değerine uygun olarak değerlendirme yapmaları kendilerini komik duruma düşürmelerini önleyecektir. Hikâyenin ise bütününe bakıldığında fedakârlık değerinin de ön plana çıktığı ve dede ile torunun bu değere uygun davranışlar sergilediği görülmektedir.

Dergi 5, Hikâye 1’de Yer Alan “Kardeşlerin Bizlere Düşündürdükleri...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Vaktiyle adları hatırıma gelmeyen dört kardeş vardı. Bu dört birader, her gün evlerinden çıkıp faydasız eğlencelerle vakitlerini geçirmekteydiler. Bu çocukların büyüğü, daima elinde bir balta, bayır ve ormanlık mahallerde öteyi beriyi kazmak ile uğraşırdı. Öbür biraderleri ise her zaman kendisiyle beraber giderler ve balta ile ne işlediğine bakarlardı.

Bir gün bu çocukların biri, büyük biraderine:

– “Ey kardeşim, biraz baltanı bana ver, şurada bir şey keseceğim.” dedi. Lakin biraderi baltayı kendisine vermedi. Arası birkaç gün geçtikten sonra yine bu çocuk baltayı tekrar istediye de alamadı. Bir zaman sonra baltayı en küçükleri istedi; buna dahi sert bir şekilde vermeyeceğini anlattı. Nihayet çocuklar, baltayı her gün isteseler bile alamayacaklarına anladılar. Bunun üzerine her biri para katıp bir balta aldılar. Bir gün, büyük biraderleri deniz

kenarında odun yarmakta iken, her nasılsa baltasını denize düşürüp kaybetti. İş yarım kaldığı için koşarak kardeşlerinden birine gelip:

– “Aman birader! Baltamı kaybettim. Bununla beraber işimi de bitiremedim. Rica ederim baltanızı biraz bana veriniz de şu işimi bitireyim.” dedi. Kardeşi dahi:

– “Geçende sen baltanı bana vermemiştin, şimdi de ben sana baltayı vermem.” diye cevap verdi. Bunun üzerine kalkıp öteki biraderine gidip baltayı istedi. Bu biraderi:

– “Her ne kadar sen baltanı bana vermedi isen de ben senden merhametli olduğumdan işte baltayı sana veriyorum. Hem de rica ederim kendi baltan gibi kullan.” deyip baltayı verdi.

Kendinden küçük kardeşinin şu cömertliği, çocuğun kalbine fazlasıyla etki ettiğinden gözleri dolu olarak:

– “Cömertliğiniz pek büyüktür. Fakat benim etmiş olduğum insaniyetsizliği affederek şu ettiğiniz büyüklük daha büyüktür. Bu halde gerçekten benim biraderim imişsin” dedi.

Biraderi dahi:

– “Hepimiz bir babanın evladı değil miyiz? Hepimiz bir kandan vücuda gelmedik mi?” diye cevap verdi.

Bunların bu hallerini babaları duyunca da hepsine:

– “Büyük kardeşiniz insaniyetsizlik eyledi, lakin pişman oldu. Onun küçüğü dahi insaniyetsizlik etti. Çünkü tecahülde bulundu. Daha küçüğünüz kabahatsizdir. En küçüğünüzün gönlü ise hakikaten zenginmiş. Çünkü fenalık edene merhamet etti.” dedi.

İşte bu çocuklar, babalarının şu sözlerinden ders çıkarıp daima birbirine yardım ve iyilik ederek büyüdüler ve safa ile ömür sürdüler.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo. 21 Dergi 5, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Kardeşlerin Bizlere Düşündürdükleri”)

İyilik
Dayanışma
Fedakârlık
Yardımlaşma
Toplam: 4 değer

Tablo 21’de görüldüğü gibi, bu hikâyede dört değer mevcuttur. Çocukların bir arada yaşadığı kalabalık ortamlarda bu en temel değerlerin verilmesi oldukça hayati bir önemi taşımaktadır. Çünkü sorunlarla baş etmede çözüm noktasında bu değerlerin işlevselliği önem arz etmektedir. Hikâyede konu edilen olay gerek okulda gerekse ev yaşamında karşılaşılabilecek örnek bir olaydır. Kıskançlık huyunun ne denli kötü huy olduğu dört kardeş arasında cereyan eden bu hikâyede işlenmiştir. Dört kardeşin üçü, diğerlerinin ihtiyacı olan baltaları alıkoyarken, kardeşlerden en küçüğü olumlu bir tavır sergileyerek baltayı kardeşlerinin de kullanmasına fırsat tanır. Baba da küçük çocuğunu bu davranıştan ötürü tebrik eder. Bu hikâyede çocuklar arası iletişimde dayanışma, iyilik, fedakârlık, yardımlaşma değerlerinin vurgulandığı ve bu değerlere uygun davranılması gerektiği açıklanmıştır.

Dergi 5, Hikâye 2’de Yer Alan “Maymunların Külâh Oyunu...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

(İngilizceden Çevrilmiştir.)

“Gemi tayfalarından biri, Güney Amerika sahillerinden birine çıkmıştı. Satılmak üzere yanında bir hayli kırmızı külâh vardı. Bu sahilden biraz uzak bulunan bir şehre giderken bir ormandan geçmek mecbur oldu. Ormandaki ağaçların dallarına birçok maymunun çıkmakta olduklarını görmüştü. Vakit bitmekteyken güneş beynine doğru vurduğu için güneşin hararetinden kendisini korumak istedi. Bu sebeple, büyük bir ağacın altına gidip oturdu. Bohçasından bir tane külâh alarak başına giydikten sonra uykuya daldı. Biraz sonra uyanınca, bohçasında bir tane külâh bulamayınca şaşkına döndü. Ve ağaçların sık sık dallarında bu zamana kadar duymamış olduğu acayip ses ve şamatalar işitti ki, ağaca doğru başını kaldırıp baktı. Bîçare gemici ne görsün. Ağaçların üzerinde başlarına birer külâh giymiş, bir hayli maymun gördü. Gemici, uykuya dalmazdan evvel, başına bir külâh giymiş mi idi? İşte bu maymunlar dahi bohçadan birer külâh çalıp tayfanın taklidini etmiştir. Zavallı gemici, külâhları bıraksınlar diye bağırarak, çağırmış ise de maymunlar dudaklarını açıp dişlerini göstermekte ve gözlerini açıp kapayarak yüzlerini buruşturmakta devam eylemişler. Tayfa, bunların şu hallerine hiddet ettikçe hayvanlar dahi hiddetin taklidini etmişler.

Gemici, artık külâhları bunlardan alabileceğinden ümidi kesip başındaki külâhı çıkararak maymunlara hitaben:

“Ah küçük hırsızlar! Eğer kafanızda bulunan külâhları iade etmezseniz, işte bunu da alınız.” diye hırsla külâhı yere atar atmaz maymunlar dahi birer birer külâhları çıkarıp yere atmışlar. Gemici, külâhları toplayıp memnun olarak ormandan çabucak kaçıp gideceği memlekete gitmiş olduğu anlatılagelmiştir.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Dergi 5, Hikâye 2' de Tespit Edilen Değerler ("Maymunların Kûlah Oyunu")

Sabır
Duyarlılık
Toplam: 2 değer

Tablo 22'de görüldüğü gibi, hikâyede iki değer özellikle vurgulanmıştır. Hikâyede geziye çıkan bir adamın, bir eşyasını maymunlara kaptırması sonucu tekrar onlardan geri alması konu edilmiştir. Burada adamın hayvanlara karşı sabretmesi ve duyarlı davranması sonucu eşyasına sahip olduğu görülmüştür. Bu hikâyede; maymunun insanları taklit ettiği ifade edilmiştir. Hikâyenin başında çocukların maymunu görmeleri amacıyla maymunlar resmedilmiştir. Hikâyede okuduklarını aynı zamanda zihinlerinde de canlandırmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Hikâyede Amerika'da kûlah satıcılığı yapan bir gemicinin, seyahat güzergâhında bir ormana rastlaması ve orada dinlenirken kûlahlarını maymunların alıkoymasını ve gemicinin zekice davranarak kûlahları geri alması konu edilmiştir. Bu hikâye aracılığıyla hayvanlara zarar vermemenin önemi ifade edilmiştir. Sevgi ve iyi niyetle hayvanların bile ikna edilebileceği vurgulanmıştır. Hikâyede hayvan sevgisi doğaya duyarlılık değerleri başat konu olarak işlenmiştir.

Dergi 5, Hikâye 3' de Yer Alan "Tavşan ve Kaplumbağa Arasındaki Yarış..." Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular
(Öğretmen İsmail Hakkı Efendi yazmıştır.)

"Bir gün kaplumbağa ile tavşan, yarışmak için bir dağın eteğini sınır olarak belirlediler. Ama tavşan, kendi vücudunun hafifliğine ve hareketinin hızlı olmasına güvenerek tembellik edip yolda uyudu. Lakin kaplumbağa, kendi vücudunun ağır olduğunu bildiğinden tembellik etmeyip hemen yürüdü, böylece tavşandan evvel dağa ulaştı. Tavşan, uykudan uyanıp kaplumbağanın kendinden evvel yarışmanın bittiği yere eriştiğini görünce eyvah, keşke uyumasaydım, deyiverse de pişmanlık fayda vermedi.

İşte çocuklar, sizde zekânıza güvenip de tembellik etmeyiniz. Gece gündüz derslerinize çalışıp daima ileri gitmeye çalışıp gayret edersiniz. Eğer siz de tavşan gibi uyuyup kalırsanız, arkadaşlarınız sizi geçip başaracaklarını gördüğünüz vakit pişman olursunuz, fakat bu pişmanlığın fayda vermeyeceğini şimdiden hatırdan tutunuz."

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 23'de gösterilmiştir.

Tablo 23. Dergi 5, Hikâye 3' de Tespit Edilen Değerler ("Tavşan ve Kaplumbağa Arasındaki Yarış")

Sorumluluk
Çalışkanlık
Sabır
Toplam: 3 değer

Tablo 23'de görüldüğü gibi, çocukların rehavete kapılmaması ile ilgili zamanında sorumluluklarını yerine getirmesi ve bunu yaparken de sabırla acele etmeyerek davranmalarının önemi üzerinde durulmuştur. Ancak bu şekilde hedeflerine ulaşabilmelerinin önemi anlatılmıştır.

Dergi 7, Hikâye 12'de Yer Alan "Çalışkanlığın Küçük Kardeşlere Verdiği Ders..." Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

"Bir adamın, Ahmet ve Hasan adlı iki oğlu vardı. Ahmet, Hasan'dan bir yaş büyüktü. Bu adam, Hasan doğduğu gün bahçeye eşit boyda iki adet elma fidanı dikti ve ikisine bir şekilde baktı. Bu fidanlar büyüdüler ve o derece birbirine benzer oldular ki, görenler asla fark edemezlerdi. Nihayet bir gün çocuklar bu fidanları çiçek açmış görüp fazlasıyla beğendiler.

Babaları bunlara dedi ki:

– "Çocuklarım, bakın bu fidanlar asla belli olmaz derecede birbirine benziyorlar. İşte ben bunları size verdim. Lakin göreyim sizi, eğer bunlara güzel bakar iseniz; fazlasıyla yemiş verirler. Bakmaz iseniz kurur, telef olurlar." Hasan, Ahmet'in küçüğü ise de kendi ağacına o derece bakardı ki, mesela: Üzerinde bir böcek görse ayıklar ve doğru büyüsun diye, fidanın yanına destekler diker idi. Sonuç olarak, bir validenin kendi çocuğuna şefkatli baktığı gibi Hasan dahi, kendi ağacının yetişmesine pek dikkatli bakardı.

Gelelim Ahmet'e: Bu çocuğun başlıca eğlencesi, gelen geçene taş atmak ve mahallenin serseri çapkın çocuklarıyla arkadaş olup bunlar ile daima kavga döğüş ettiğinden bir gözleri şiş bir ağızla burnu yaralı olarak gezerdi.

Biçare! Ağacını öylece unutup da sonbahar mevsimi gelinceye kadar asla aklına bile getirmede. Bir gün nasılsa kardeşi, Hasan'ın ağacını fazla elma ile dolu ve dalların yemiş çokluğundan eğilip hemen kırılmak derecesinde görünce; kendi ağacını dahi böyle zannederek büyük bir sevinç ile koştu. Koştu ama ne kadar can sıkıntısına uğradı! Çünkü zannettiği gibi ağacını yemiş ile dolu bulmayıp her bir dalın üzerinde birkaç kuru yaprak kalmış gördü! Oradan hemen babasına gidip:

– “Nedir bu senin benim hakkımda olana garazın ki, bana asla bir işe yaramaz ve yemiş vermez bir ağaç verdin! Gayet çok meyve veren ağacı kardeşime verdin, bari kardeşim bana hiç olmaz ise elmaların yarısını versin.”

Babası cevap olarak dedi ki:

– “Tembelleri beslemek için çalışkan olanların kazandıklarından bir pay vermeleri, bir vecihle uygun değildir. Senin ağacın sana yemiş vermemiş ise, o da senin tembelliğinin cezasıdır. Kardeşin, çalışmasının ödülü olarak ağacının ne kadar çok meyve verdiğini gördün. Senin ağacın dahi onunki gibiydi ve ikisi de bir toprağa dikilmişti. Ancak sen ağacına asla bakmadın; kardeşin ise kendi fidanının üzerinde bir böcek görse onu derhal def ederdi, sen ise ötede beride dolaşarak tembellikle vaktini boşa geçirdin.

Bak, böcekler ağacının tomruklarına varıncaya kadar yemişler. Şimdi ben bu ağacın bütün bütün kuruyup telef olmasına razı değilim. Onun için ağacı senden alıp kardeşine verdim. Belki onun gayreti ile yeniden evvelki kuvvetini bulur ve bundan sonra bu ağaçtan gelecek meyve biraderin malıdır. Artık senin bu fidanda hiçbir hakkın yoktur. Fakat, oğlum olduğun için sana acırım. Hadi git benim fidanlığıma, oradan yeniden bir fidanı seç de al; eğer aklını başına almaz da onu dahi böyle edersen, yine senden alıp kardeşine veririm.”

Ahmet, babasının şu sözlerinden utanarak hemen fidanlığa gidip en iyi bir elma fidanı seçti, aldı. Ve kardeşi Hasan’dan dahi ağaca bakmanın usulünü güzelce öğrenip aklını böylece kullanmaya başladı. Ve ne kadar fena huyları var ise terk etti ve serseri çapkınların arkadaşlığından dahi çekildi.

Nihayet yeni senenin sonbaharında ağacını meyve ile dolu görünce çalışmanın faydasını anladı. Babası ise, Ahmet’in bu çalışkanlığından hoşnut olarak Hasan ile ikisine küçük bir bahçe verdi. Ve bu yüzden rahat ve selamette ömür sürdüler.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24. Dergi 7, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Çalışkanlığın Küçük Kardeşlere Verdiği Ders”)

Sorumluluk
Çalışkanlık
Fedakârlık
Toplam: 3 değer

Tablo 24’de görüldüğü gibi, hikâyenin ana temasını bu üç değer oluşturmaktadır. Çocukların küçük yaştan itibaren bu değerleri edinmeleri amacıyla iki kardeş arasında bir müzakere ile anlatılmıştır. Babaları iki çocuğun davranışlarının sonuçlarını karşılaştırarak olması gerekeni onlara öğütlemiştir. Hikâyede özellikle çalışkanlık değeri üzerinde durulmuştur. Çalışkanlığın faydaları, tembel olmanın zararları ve bir babanın fedakâr bir şekilde ilgilenip çocuklarına iki fidanı verip dikilmeleri ve tüm bakımlarını üstlenmeleri üzerinden öğretilmeye çalışılmıştır. Bir çocuğun çalışkan olup fidanla güzel ilgilenmesi ve sonuçta güzel meyveler alması; diğer çocuğun da tembellik edip fidanın meyve vermemesi ve akabinde pişman olup, diğer yıl fidanına bakarak güzel meyveler yetiştirmesi anlatılarak, çalışkanlık, sorumluluk ve gayret göstermenin sağladığı sonuçlar hikâyenin değerler eğitimiye yönelik katkısını ortaya koymaktadır.

Dergi 7, Hikâye 2’de Yer Alan “Boş Yere Ağlayan Çocuğun Pişmanlığı...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Haziran ayında bir gün çocuğun biri, birkaç arkadaşıyla beraber seyre gitmek üzere hazırlanmışken, gökyüzünü bulutlar kapladı. Hava açılır ümidi ile çocuk biraz müddet önde bekledi ise de sonuç yağmur, bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Biçare çocuk! Bu hale dayanamayıp ağlayarak ve somurtarak bir köşeye çekildi ve kimsenin tesellisini kabul etmez oldu. Akşama doğru bulutlar dağılmaya başlayıp güneş çıktı, yeryüzü güzel bir tarzda göründü. İşte bu zaman babası çocuğu kıra götürdü. Havanın tazeligi, ötelerin yeşilliği ve kuşların cıvıltısı sebebiyle çocuğun yüreği sevinçle doldu.

Bu halde babası dedi ki:

– “Çocuğum, ortalık ne kadar değişti. Dün akşam ve bu sabah toprak yanmış gibi olmuş, çimenler ve çiçekler dahi bayılmış, solmuş idi. Şimdi ise ortalık bir tatlılığa geldi. Acaba bu fark neden oldu?”

Çocuk, utanıp sustu ve sabahleyin yaptığı kendi hareketinin, yani yağmur için ağlamış olduğunun ne kadar gereksiz olduğunu bilip yağmış olan yağmurun nimeti sebebiyle ortalıkta bu farkın gerçekleşmiş olduğunu itirafa mecbur oldu.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 25. Dergi 7, Hikâye 2’ de Tespit Edilen Değerler (“Boş Yere Ağlayan Çocuğun Pişmanlığı”)

Bilimsellik
Yardımlaşma
Sabır

Toplam: 3 değer

Tablo 25’de görüldüğü gibi, hikâyedeki üç önemli değerdir. Bu değerlerden hikmet değeriyle neden-sonuç ilkesini ve yaratılan her şeyin bir hikmetinin olduğunu boş yere hiçbir şeyin yaratılmadığını ve bütün bu vuku bulan hadiselerin seyrini anlayabilmek için de sabırla beklemek gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Çocuklar ve büyükler arasında gerçekleşen hikâyelerde; çocuklar ve yetişkin bireyler arasındaki ilişkilere değinilmektedir. Bu hikâyelerde çocuklara aktarılması istenen değerlerin nasıl verileceği, hususunda aile bireyleri bilinçlendirilmektedir. Dergideki bu hikâyede, çocuğun doğadaki değişim ve gelişimlerden haberdar olması amacıyla hangi dilin kullanılacağı konusu ele alınmaktadır. Bu hikâyede ebeveynlere çocuk eğitimiyle ilgili birtakım ipuçları verilmektedir. Çocuklara davranış edindirme noktasında gerçekçi bir tavır takınmalarının gereği, sabırlı olunarak hedefe ulaşmanın mümkün olunabileceği ve yine çocuklara naif bir şekilde yaklaşılarak onlara destek verileceğinin üzerinde durulmuştur.

Dergi 8, Hikâye 1’de Yer Alan “Bilginin Değeri...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

{Ticaret muhasebe-i üla refetli Muhammed Hulusi Efendi tarafından ikdamca gönderilmiştir.}

“Geçmiş zamanlarda fakir bir adam varmış; kuş ve balık avlayıp zar zor ekmek parasını elde edermiş. İşte bu adam bir gün bir yerde tuzak kurup kendisi gizlenir. Bir müddet sonra tuzağın yanına üç tane kuş gelerek tuzağa tutacakları sırada, gaga gürültüsü gibi bir ses işitilir. Biçare fakir; aman bu seslerden kuşlar kaçacak diye gizlendiği yerden meydana çıkar, görür iki öğrenci derslerini konuşuyorlar. Fakir onların yanına gidip rica ederek, biraz sussunlar da kuşlar kaçmasın. Öğrenciler, kuşlardan ikisini kendilerine verirse, susacaklarını söylerler. Zavallı adam çaresiz kuşların ikisini vereceğini söz verir. Sonuç olarak, kuşlar tutulur, iki tanesini öğrenciler alır.

Bu sırada o fakir adam öğrencilere der ki:

– “Siz benim kazandığımın üçte birini aldınız, yararlandınız; bari bağırarak konuştuğunuz şey her ne ise bana söyleyiniz. Eğer faydalı bir şey ise ben de bir faydalanayım.”

O iki öğrenci gülerek derler ki:

– “Bizim mahiyet-hünsa-dan Türkçesinin yaz bahsederdik. Fakir adam hünsa ne demek olduğunu bilmediğinden tekrar sorar, talebeler: Hünsa ne erkek ne dişi olan şeye denir.” diye cevap verirler.

Bir zaman sonra yine bu fakir adam, balık avına çıkar. Hikmet-i ilahi bir balık tutar ki, asla eşi görülmemiş; kendi kendine düşünerek bu balığı hediye

olarak o vaktin padişahına sunmak güzelliğine ulaşmasına karar verir. Uzatmayalım, balığı padişaha hediye eder. Padişah balığı görüp beğenir, fakire büyük altın verilmesini emreder. Fakat padişahın eşi bu kadar altın verilmesini çok görüp padişaha der ki:

– “Bu hediye değerli bir şey değildir. Bu adama küçük bir şey verip defedelim.”

Padişah, bu sözü bir derece kabul ederse de:

– “Evvelce bin altın hediye ettim demiş olduğumdan, hediymi nasıl geri alayım?” dediğinde,

Eşi:

– “Getirilen balık, dişi mi yoksa erkek mi diye fakirden sorarız. Eğer erkek der ise dişisinin getirilmesini ve eğer dişi der ise erkeğinin bulunmasını emredip bu şekilde def ederiz.” der.

Padişah dahi bu şekilde fakirden sorar:

Fakir, derhal öğrendiği kelime ile hatırına gelip:

– “Efendim sorduğu balık hünsadır.” deyince padişah, fazlasıyla üzülüp fakire iki bin altın daha hediye eder. İşte fakir adam bir kelime sayesinde böyle kıymetli hediyeyle sahip olarak, ömrünü hoşça geçirir.

Bu hikâyeyi söylemekten maksat, ilmin faydaları çok ve alimlere hizmetin zararı olmadığını bildirmektir. İnsan için her vakit ulema ile muhabbet edip yanlarında durup onlardan faydalanmak lazımdır.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. Dergi 8, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Bilginin Değeri”)

Bilimsellik
Kararlılık
Cesaret
Toplam: 3 değer

Tablo 26’da görüldüğü gibi, bu hikâyede üç değer dikkat çekmektedir. Hikâyede fakir bir adamın aklını çalıştırarak balığın cinsini çocuklardan öğrenip padişahın huzuruna çıkma cesaret ve kararlılığını göstermesi sonucu kazandığı altınlar sayesinde fakirliğinden kurtulması anlatılmaktadır. Bu şekilde bir değer edindirme söz konusu olmuştur.

Dergi 9, Hikâye 1’de Yer Alan “Adalet Herkesin İhtiyacı...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Bir gün bir çiftçi hâkimin yanına gidip:

– “Efendim bugün öküzlerimden biri kazayla sizin bir koyununuzu öldürdü. Size gelişim, ancak koyununuzun parası kaç kuruş ise, parasını vermek içindir.”

Hâkim:

– “Aferin sen hak tanır bir adam imişsin, öyle ise haydi koyunumun yerine bir koyun getir. Zira kanunlara göre bir şeyin tıpkısı olmak lazım gelir.” diye fetvasını vermiş.

Çiftçi:

– “Pek güzel efendim. Benim meramımda bu işin kuralını anlamaktı. Mademki Kur’an böyle emreder, öyle olunca benim öküzüm sizin koyununuzu öldürmedi, sizin öküzünüz benim koyunumu telef etti. Emrediniz de koyunumun yerine bir koyun versinler.”

Hâkim (Biraz düşündükten sonra),

– “Gerçekten benim öküzüm senin koyununu mu öldürdü? Eğer böyle ise Kur’an ne diyor bakalım.” deyince:

Çiftçi,

– “Acayip! Adalet denilen şey böyle midir? Bir insan kendi hakkını nasıl tanır ise başkalarının hakkını da öylece tanımalıdır zannedersen, Kur’an da böyle emreder.” diye hâkimin adil olmadığını meydana koymuştur.

İşte bu hikâyeden dahi adalet nasıl olması gerektiği ortaya çıktı. Bunun için, asıl insanoğlu kendisi için nasıl isterse karşısındakilere de öylece karar vermelidir.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Dergi 9, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Adalet Herkesin İhtiyacı”)

Cesaret
Adalet
Toplam: 2 değer

Tablo 27’de görüldüğü gibi, bu hikâyede iki değer ön plana çıkmaktadır. Bu iki değer ahlaki ikilem oluşturularak adalet konusunda insanların cesaretlerini toplayıp gerekeni yapmaları için teşvik edici bir unsur olarak işlenmiştir. Bu iki değer aynı hikâyede verilmesi de çok isabet olmuştur. Çünkü adaleti tesis etmek, cesaretin varlığıyla mümkündür. Çocukların adalet değerini benimsemeleri, hakların savunulmasında kendilerine gösterdikleri hassasiyeti diğer insanların hak arayışları için de göstermeleri gerekmektedir. Bunun önemi çiftçi ile kadı arasındaki bir hikâye ile anlatılmıştır. Hikâyede; Çiftçi olan bir köylü kadının makamına çıkarak öküzlerinden bir tanesinin kadının koyununu telef ettiğini ifade eder,

koyunun ederi ne ise verebileceğini söyler. Kadı, çiftçinin sergilediği bu davranıştan memnun kalır ve koyunun karşılığı olarak bir koyun ister. Böylelikle çiftçi amacının bu durumun İslam hukukundaki yerini öğrenmekti deyip, gerçekte kadının öküzünün koyununa saldırdığını söyler ve karşılığında bir koyun ister. Kadı çiftçiyi dinledikten sonra kısacık bir duraksama yaşayarak çiftçiye verdiği fetvayı gözden geçireceğini söyler. Bunları işiten çiftçi: *“Acâyib! Adâlet denilen şey böyle midir? Bir insân kendi hakkını nasıl tanır ise, başkalarının hakkını da öylece tanımalıdır zanneder isem, şer-i şerîfte böyle emreder.”* der.

Dergi 10, Hikâye 1’de Yer Alan “Doğruluktan Şaşmayan Çocuk...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Vaktiyle, “Sadık” adlı bir çocuk vardı. Bir gün babası, bu çocuğa oynaması için bir balta vermişti. Sadık, buna fazlasıyla sevinip baltayı alarak bahçeye çıktı ve rast geldiği şeyleri keserek nihayet taze bir kiraz fidanının yanına gelip birkaç kere baltayı vurur vurmaz, ağaç dibinden kesilerek yere devrildi.

Sadık’ın babası, bu kiraz ağacını kendi gözlerinden sakınırdı. Fakat Sadık, babasının bu ağacı esirgemekte olduğunu unutmuştu. Arası çok geçmeksizin babası bahçeye girdi ve doğruca o kiraz ağacının olduğu yere geldi. Geldi ama kiraz fidanının devrilmiş yerde yattığını görünce pek üzüldü ve hemen öfkeli bir halde oğluna:

– “Sadık! Bunu kim yapmış?” dedi.

– “Ben yapmadım, bilmem babacığım.” diye cevap verdi.

Sadık yaptığını inkâr etti. Lakin kabahati başkasına mı yükledi? Hayır, kimseye yükletmedi.

İşte gözlerinden yaş akarak babasının yüzüne baktı. Ve dedi ki:

– “Babacığım, yalan söyledim! Onu ben yaptım.”

İşte suyu ve huyu temiz çocuk! Yaptığını doğru söylemekten hiç korkmadı ve babası, Sadık’ın doğru söylediğinden memnun olarak kabahati affetti.

Çocuklar ekser ya doğru söylememeye meyillidirler lakin ne vakit bir kabahat ederlerse; “Sadık” ı hatırlarına getirip, “Yalan söyleyemem onu ben yaptım.” diye işin doğrusunu söylemeye gayret etsinler.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Dergi 10, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Doğruluktan Şaşmayan Çocuk”)

Cesaret
Doğruluk

Toplam: 2 değer

Tablo 28’de görüldüğü gibi, bu hikâyede iki değer bulunmuştur. Bu değerler Sadık adında bir çocuğun babasıyla yaşadığı bir olay üzerinden verilmiştir. Yaptığı davranışın yanlış olduğunu anlayan çocuğun doğruluktan vazgeçmeyerek cesaretini toplayıp babasına hakikati söylemesi üzerinden bu iki değer verilmeyle çalışılması önemlidir.

Dergi 11, Hikâye 1’de Yer Alan “Söz Dinlememenin Vahim Sonu...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

(Mehdi Hulusi)

“Herkesçe bilinir ki hayvanattan kaz denilen hayvan, suda yaşamayı pek sever. İşte bu hayvandan iki kaz, özelliklerinden dolayı bir gölde birlikte yer tutmuş ve o gölde bulunan kurbağalardan biriyle kardeş gibi alışmışlardı. Fakat avcılar çoğu zaman o göle gelip kazları vurmaya çalıştıkları cihetle, bu iki kazın rahatları gittiğinden, orasını terk edip başka göle gidip yaşamayı seçtiler ve veda etmek için kurbağaya gelip avcılardan rahatsız olduklarını ve başka göle gitmek üzere, Allah’a ısmarladıklarını söylediler. Kurbağa, Allaha ısmarladık sözünü işitince; feryat u figan edip kendisinin de beraber götürülmesini rica etti.

Kazlar:

– “Ay, birader! Seni beraber alıp götürmek kolaydır. Fakat korkarız ki sen bizim nasihatimiz tutmazsın.” dediler.

Kurbağa:

– “Nasihatlerini tutacağını ve ne derler ise, sözlerinin dışında harekette bulunmayacağını.” söyledi.

Bunun üzerine kazlar uzunca bir değnek getirip ortaya koydular. Ve kurbağaya ağızıyla değneğin ortasından tutmasını ve havaya kaldırdıkları zaman, ağızını açıp kimseye bir söz söylememesini tembih ettiler. Ve değneğin orta yerini kurbağanın ağızına verip kendileri dahi değneğin uçlarından tutarak uçarlığa başladılar. Giderler iken bir köy üzerinden geçerler idi.

Köy ahalisi, bu kazları ve değnekle bir kurbağa götürmekte olduklarını görünce şaşkınlıkla, “Bakın! Bakın! Kazlar kurbağayı nasıl götürüyorlar?” diye bağışmaya başladılar. Kurbağa, biraz sabır edip nihayet köy ahalisinin bağışmaları fazla olduğunu işitince güya ahaliye gürlek vermek için ağızını açmasıyla değnekten kurtulup yere düşerek öldü! Kazlar dahi dostlarının nasihatini tutmamanın sonu budur deyip yollarına gittiler.

İşte şu hikâye, kendisinin iyiliğini isteyen dostlarının sözlerini tutmayan ve kendisinden büyüğünün nasihatini kulağına koymayan kimselerin, sonunda

bir belaya rasgeleceğini, asla kurtulamayacaklarını ifade eden, güzel bir örnektir.”

Hikâyede yer alan değerlerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Dergi 11, Hikâye 1’ de Tespit Edilen Değerler (“Söz Dinlememenin Vahim Sonu”)

Dayanışma
Kararlılık
Toplam: 2 değer

Tablo 29’da görüldüğü gibi, hikâyede iki değere yer verilmiştir. Bu değerler hayvanlar üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Çocukların dikkatlerini çekebilmek hayvanların konuşturulması suretiyle mümkündür. Nitekim bu hikâyede de bu şekilde fabllara benzer bir tür kullanılmıştır.

Dergi 11, Hikâye 2’de Yer Alan “Bir Hayvandan Gelen Vefa Örneği...” Hikâyesindeki Değerlere İlişkin Bulgular

“Hindistan’da “Delfi (DELHİ)” şehrinde bir terzi varmış. Bu terzi, her gün dükkânının önünden geçmekte olan bir file biraz meyve vermeyi adet edinmiş imiş. İşte bu âdete hayvan alışmış olduğundan oradan geçtiği vakit, umduğu hediyeye sahip olmak için, dükkânın penceresinden içeri hortumunu uzatmış. Lakin bir gün terzi, filin şu haline kızmış olmakla filin hortumuna iğnesini sokmuş, defol şuradan diye söylenerek bir şey dahi vermemiş. Fil, oradan usluca gitmiş, fakat o civarda suyu pis olan bir göle giderek hortumunu doldurup geri dönmüş ve doğruca hortumuna iğne sokulan pencereden içeri zavallı terzinin üzerine sel gibi suyu akıtmış. İşte şu hali görenler, büyük bir eğlence izlemiş oldular!

Yine Delhi şehrinde fukara bir hatun varmış. Bu biçare kadının çarşıda küçücük bir doğanı olup orada yemiş satmakla geçinir imiş. Bir yumuşak huylu fil, daima bu hatunun doğanının önünde gelip dururmuş. Kadın, fil kısmının meyveyi pek çok sevdiğini bildiğinden bazı kere bu file biraz yemiş verir imiş.

Bir gün bu fil kendi sahibine nasılsa kızmış olduğundan yularını koparıp çarşıya doğru alabildiğine koşarak önüne rast gelen şeyleri çiğnemeye başlamış. Bu şekilde yolda ve dükkânlarda bulunan halkın korkularından her biri bir tarafa kaçmış. Zavallı kadın dahi korkusundan uzak bir yere kaçmış. Lakin biçare hatun dükkânında bulunan küçük bir çocuğunu alıp kaçmayı unutmuş olduğundan ve filin ise dükkâna doğru koştuğunu görmüş bulunduğundan çocuğunu mutlak çekindiği zannında bulunmuş. Hâlbuki fil o çocuğu tanımış. Zira çocuk, bu file her zaman meyve verir imiş. İşte bunun için

6.Hikâye								1	1				1					1	4	
7.Hikâye											1							1	2	
8.Hikâye					1			1											2	
9.Hikâye					1			1											2	
10.Hikâye					1					1				1		1	1		5	
11.Hikâye					1					1							1		3	
12.Hikâye				1							1						1		3	
13.Hikâye					1			1									1		3	
14.Hikâye	1									1							1		3	
15.Hikâye					1				1		1							1	4	
16.Hikâye						1								1					2	
17.Hikâye				1										1			1		3	
18.Hikâye				1						1							1		3	
19.Hikâye											1			1				1	3	
20.Hikâye				1						1		1							3	
21.Hikâye	1			1															2	
22.Hikâye				1			1												2	
23.Hikâye						1						1							2	
24.Hikâye													1			1		1	3	
Toplam	1	1	3	3	2	7	2	8	4	6	5	2	2	4	3	3	7	3	6	71

Yukarıdaki tabloda hikâyelerde hangi değerlerin geçtiği ile ilgili bir dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 31'e göre,

- Birinci hikâyede beş değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; iyilik, dürüstlük, saygı, sevgi ve yardımlaşmadır.

- İkinci hikâyede beş değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; sevgi, saygı, bilimsellik, duyarlılık, sabırdır.

- Üçüncü hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; doğruluk ve dürüstlüktür.

- Dördüncü hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; dürüstlük ve bilimsellik.

- Beşinci hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; iyilik, vefa ve yardımlaşmadır.

- Altıncı hikâyede dört değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; dürüstlük, Minnettarlık, yardımlaşma ve fedakârlıktır.

- Yedinci hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; iyilik ve yardımlaşmadır.

- Sekizinci hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; dürüstlük ve doğruluktur.

- Dokuzuncu hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; dürüstlük ve doğruluktur.

- Onuncu hikâyede beş değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; vefa, doğruluk, saygı, bilimsellik ve sorumluluktur.

- On birinci hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; doğruluk, bilimsellik, sorumluluktur.

- On ikinci hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; iyilik, çalışkanlık ve sorumluluktur.

- On üçüncü hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; doğruluk, dürüstlük ve sorumluluktur.

- On dördüncü hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; sorumluluk, bağımsızlık ve fedakârlıktır.

- On beşinci hikâyede dört değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; iyilik, dayanışma, fedakârlık ve yardımlaşmadır.

- On altıncı hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; sabır ve duyarlılıktır.

- On yedinci hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; sorumluluk, çalışkanlık ve sabırdır.

- On sekizinci hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; sorumluluk, çalışkanlık ve fedakârlıktır.

- On dokuzuncu hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; bilimsellik, yardımlaşma ve sabırdır.

- Yirminci hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; bilimsellik, kararlılık ve cesarettir.

- Yirmi birinci hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; cesaret ve adalettir.

- Yirmi ikinci hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; cesaret ve doğruluktur.

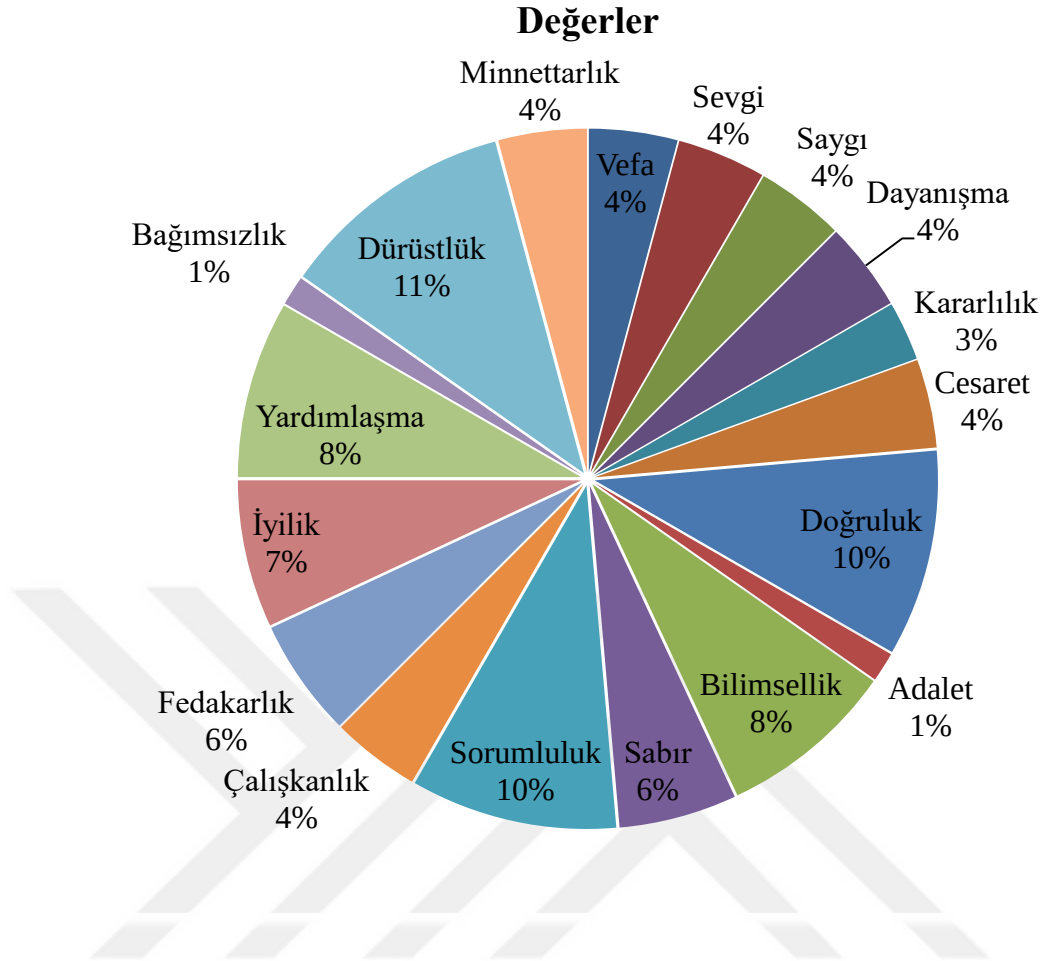
- Yirmi üçüncü hikâyede iki değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; dayanışma ve kararlılıktır.

- Yirmi dördüncü hikâyede üç değere yönelik anlatım tercih edilmiştir. Bunlar; vefa, sevgi ve minnettarlıktır.

Tablo 32. Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Hikâyelerde Geçen Değerlerin Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı:

Değer Adları	Değer Sayıları (f)	Yüzdelikleri (%)
Vefa	3	4
Sevgi	3	4
Saygı	3	4
Dayanışma	3	4
Kararlılık	2	3
Cesaret	3	4
Doğruluk	7	10
Adalet	1	1
Bilimsellik	6	8
Sabır	4	6
Sorumluluk	7	10
Çalışkanlık	3	4
Fedakârlık	4	6
Duyarlılık	2	3
İyilik	5	7
Yardımlaşma	6	8
Bağımsızlık	1	1
Dürüstlük	8	11
Minnettarlık	3	4
TOPLAM	71	100

Tablo 32’de “Çocuklara Arkadaş” dergisindeki hikâyelerde tespit edilen değerlerin frekansları (sıklıkları) verilmiştir. Toplam 71 adet değer tespit edilmiştir. Bunlardan en çok bahsedilen değere bakacak olursak 8 kez bahsedilen ‘dürüstlük’ değeridir, oransal olarak baktığımızda yüzde 11’dir. Dürüstlük değerini doğruluk ve sorumluluk değerleri takip etmektedir. Bu değerlerden 7 kez bahsedilmiştir. Oransal olarak da yüzde 10’a tekabül etmektedir. En az bahsedilen değerlere bakacak olursak; adalet ve bağımsızlık değerleridir. Bu değerlerden de 1 kez bahsedilmiş ve oransal olarak da yüzde 1’e tekabül etmektedir. Tespit edilen bütün değerlere baktığımızda 71 tane olduğu görülmüştür.

Şekil 1. Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerde geçen değerlerin oransal(yüzdelik) dağılım grafiği

4.2. Hikâyeler Okunmadan Önce Öğrencilerin Değerlere İlişkin Öngörüşleri ve Algılarına Ait Bulgular

Öğrencilerin değerler üzerine öngörüşlerini, algılarını, değer kavramıyla alakalı ne ölçüde fikir edindiklerini saptamak önemlidir. Bu bağlamda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu çalışma gurubuna uygulanmıştır. Öğrencilere sorulan sorular ile bu sorulara karşılık elde edilen cevaplar şöyledir:

Soru 1. Değer, benzer? Çünkü.....

Ö1: Sabır.

Ö2: Değer altına benzer. Her altın insana benzer.

Ö3: Hocamıza değer vermektir.

Ö4: Dostluğa ve arkadaşlığa benzer.

Ö5:

Ö6: Suya benzer.

Ö7: Sevgiye benzer.

Ö8: Sevgiye benzer. Çünkü sevgi olmasaydı dünya olmazdı.

Ö9: Sevgiye benzer. Çünkü bir insana sevgiyle yaklaşım olmazdı.

Ö10: Sevgiye ve saygıya benzer.

Tablo 33. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans(f)
Sabır	1
Dostluk	1
Sevgi	4
Altın	1
Su	1

Tablo 33’de görüldüğü gibi, üç değer ismi verilmiştir. Bunlardan en çok da sevgi değeri dört öğrenci tarafından cevaplanmıştır. Öğrenciler değer anlamını genel bir şekilde “sevgi”, “saygı”, “kıymet”, vb. ifadelerle açıklamışlardır. Çocukların değer ifadesine karşılık oluşan en önemli kavramın, “sevgi” ve “saygı” olduğu görülmüştür. Farklı olarak “altın” ve “su” metaforu kullanılmıştır. Tüm örnekler değer kavramının ne kadar önemli görüldüğünü vurgulamaktadır.

Soru 2. Yaşadığın sorunları düşün. Bu sorunların çözümünde hangi değerleri kullanman işe yaradı?

Ö1: Affetmek

Ö2: Affetmek, sevmek

Ö3: Arkadaşlara değer vermek

Ö4: Sevgi, saygı

Ö5: Barıştırmak

Ö6: Sevgi, saygı, yardımlaşma

Ö7: Sevgi, Affetmek

Ö8: Çalışkanlık, sevgi

Ö9: Temizlik

Ö10: Temizlik

Tablo 34. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Affetmek	3
Sevgi	5

Saygı	2
Temizlik	2
Yardımlaşma	1

Tablo 34’de görüldüğü gibi, üç öğrenci affetmek, beş öğrenci sevgi, iki öğrenci saygı, iki öğrenci temizlik ve bir öğrenci de yardımlaşma değerini ifade etmiştir. Öğrencilerin sorunlarla başa çıkmada farklı değerleri tercih ettiği görülmüştür. Özellikle affediciliğin, sevginin, temizlik en çok sorun çözümünde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Soru 3. Bildiğin değerlerden üç tanesini paylaşır mısın?

Ö1: Temizlik, sevgi, doğruluk

Ö2: Nezaket, minnettarlık

Ö3: Affetmek, sevmek, barışçıl olmak, minnettarlık

Ö4: Arkadaşlarıma değer veririm

Ö5: Bağışlanmak, minnettarlık

Ö6: Sevgi, saygı, dürüstlük

Ö7: Sevgi, dürüstlük, bağışlanmak

Ö8: Temizlik, saygı, sevgi

Ö9: Sevgi, saygı, çalışma

Ö10: Sevgi, saygı, dürüstlük

Tablo 35. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Temizlik	2
Sevgi	6
Doğruluk-Dürüstlük	4
Nezaket	1
Çalışkanlık	1
Affetmek, Bağışlamak	3
Minnettarlık	3

Tablo 35’de görüldüğü gibi, öğrencilerin ikisi temizlik, altısı sevgi, dördü doğruluk ve dürüstlüğü, biri nezaket ve çalışkanlığı, üçü affetme ve bağışlamayı, üçü de minnettarlığı ifade etmişlerdir. Öğrencilerden altısının bu soruya tam cevap verdikleri yani üç tanesini bildikleri görülmüştür. Bir öğrencinin de dört tane değeri söylediği görülmüştür. İkisinin sadece iki değeri söylediği ve sadece bir tanesinin de yalnız bir değeri söyleyebildiği

görülmüştür. Sevgi, saygı, affetme ve temizlik değerlerinin daha çok ifade edildiği yine görülmüştür.

Soru 4. Seni en çok etkileyen ve hayatında en çok uyguladığın değer nedir?

Ö1: Sevgi, saygı

Ö2: Merhamet, sevgi, saygı

Ö3: Saygı

Ö4: Saygı, dostluk, arkadaşlık

Ö5: Temizlik, misafirperverlik

Ö6: Sevgi, barış, affetmek, bağışlamak

Ö7: Minnettarlık

Ö8: Sevgi

Ö9: Sevgi

Ö10: Temizlik

Tablo 36. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Sevgi	5
Saygı	4
Merhamet	1
Temizlik	2
Dostluk, Arkadaşlık	2
Affetmek, Bağışlamak	1
Barış	1

Tablo 36’da görüldüğü gibi, öğrencilerin beşi sevgi, dördü saygı, biri merhamet, ikisi temizlik, ikisi dostluk ve arkadaşlık, biri affetmek ve bağışlamak, biri de barış olarak cevap vermiştir. Öğrenciler özellikle hayatlarının önemli bir safhasını teşkil eden okulda ve sokakta bu değerlerin sayesinde sorunlarla başa çıktıklarını ifade etmişlerdir. İnsani ilişkilerde özellikle vazgeçilmez değerlerden olan sevgi, saygı, affedicilik, bağışlama ve minnettarlık değerlerinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Soru 5. Değerlerin hiç olmadığı veya kaybolduğu bir dünyada yaşamak ister miydin? Neden?

Ö1: Hayır. Çünkü kötülük olurdu.

Ö2: Hayır. Çünkü her insan küfürlü konuşurdu.

Ö3: Hayır. Çünkü herkes kötü olurdu. Herkes birbirine yalan söylerdi.

Ö4: Hayır. Çünkü kötü olurdu.

Ö5: Kötü olurdu.

Ö6: Hayır. Çünkü bütün dünya kötü olurdu. Herkes isyan ederdi.

Ö7: Hayır. Çünkü savaş olurdu, pislik olurdu, kötülük olurdu.

Ö8: Hayır.

Ö9: Hayır. Değerler olmasa dünya çok kötü olurdu kimse kimseye değer vermezdi.

Ö10: Hayır. Dünya çok kötü olurdu.

Bütün öğrencilerin değerlerin olmadığı bir dünyada yaşamak istemediği görülmüştür. Yine çocukların hemen hemen hepsi değersizliğin kötülüğe neden olduğu kötülüğün kaynağı olduğu noktasında fikren birleşmişlerdir.

Soru 6. Okulda geçirdiğin süre boyunca en çok duyduğun değerler nelerdir?

Ö1: Minnettarlık, misafirperverlik

Ö2: Sevgi

Ö3: Öğretmene değer vermek

Ö4: Nazik olmak, başarılı olmak

Ö5: Dürüst olmak, saygı duymak

Ö6: Çalışkanlık, sevgi, dürüstlük

Ö7: Dürüstlük

Ö8: Temizlik, vefa, çalışkanlık

Ö9: Temizlik

Ö10: Temizlik, saygı

Tablo 37. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Minnettarlık, Misafirperverlik	1
Sevgi	2
Saygı	2
Temizlik	3
Çalışkanlık	1
Dürüstlük	2
Başarı	1

Tablo 37’de görüldüğü gibi, öğrencilerden biri minnettarlık ve misafirperverlik, ikisi sevgi ve saygı ve dürüstlük değerinin, biri de çalışkanlık ve başarı değerlerini soruya karşılık olarak vermişlerdir. Okulda en çok üzerinde durulan değerler sırasıyla temizlik, sevgi, saygı, dürüstlük ve başarı olduğu görülmüştür. Okulun vermek istediği değerlerden çocukların da akıllarında bunların kalması çok doğaldır. Çünkü okulun sınıfın her an temizliğe ihtiyacı vardır. Yine çocukların bir arada güzel ve tartışmasız yaşamaları için sevgiye, saygıya ve

nezakete ihtiyaçları vardır. Bu bağlamda bu değ rlerin diğ r değ rlere oranla daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir.

Soru 7. Bütün dünyada yaşanmasını istediğin değ r hangisidir? Açıklar mısın?

 1: İyilik

 2: Saygı, merhamet

 3: Saygı göstermek

 4: Temizlik, barış

 5: Herkesin iyiliği

 6: Barış olursa, hiç kimse k smezdi kötülük yok olurdu.

 7: Sevgi, saygı. Çünkü dünya daha temiz daha saygılı olurdu.

 8: Sevgi. Çünkü sevgi olmasaydı dünya olmazdı.

 9: Sevgi

 10: İyilik. Çünkü sevgi olur, yardımlaşma olur.

Tablo 38. Öğrencilerin değ r kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
İyilik	3
Sevgi	4
Saygı	3
Temizlik	1
Yardımlaşma	1
Barış	1
Merhamet	1

Tablo 38’de görüldüğü gibi, öğrencilerin    iyilik, dördü sevgi,    saygı, biri temizlik, biri yardımlaşma, biri barış, biri de merhamet demiştir. Bu soruya çocuklardan dördü sadece bütün dünyada yaşanmasını istediği değ rin nedenini açıklayabilmiştir. Diğ r dördü de sadece yaşanmasını istediği değ ri söylemiştir. Kalan iki  ğrenci de ikişer adet değ rin yaşanmasını istemiştir. En çok yaşanılması istenilen değ rlerin sırasıyla    ğrenci sevgi,    ğrenci saygı,    ğrenci iyilik olduğunu ifade etmiştir. İki  ğrenci barış ve bir  ğrenci de temizlik olduğunu ifade etmiştir. Burada görülecektir ki; çocuklar en temel değ rlerin vazgeçilmez olduğunu ve bunların uygulandığı takdirde kendilerince çözüm olacaklarını ifade etmişlerdir. Yine değ rlerin öneminin çocuklar tarafından kısmen de olsa anlaşıldığı fakat ifade etme noktasında eksikliklerin olduğu g r lm şt r.

Soru 8. Kendini en iyi anlatan değ r hangisidir? Açıklar mısın?

 1: Saygı

 2: Saygılı olmak

- Ö3: Fedakârlık
 Ö4: Büyüklere saygılı olmak
 Ö5: Affetmek
 Ö6: Dürüstlük, çalışkanlık, sevgi
 Ö7: Sevgi
 Ö8: Minnettarlık. Çünkü, ben arkadaşlarıma yardım ederim onlarda bize yardım eder.
 Ö9: Sevgi. Çünkü insanlara karşı çok sevgiyle davranıyorum.
 Ö10: Sevgi, saygı. Çünkü güzel bir şey.

Tablo 39. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
İyilik	3
Sevgi	4
Saygı	4
Fedakârlık	1
Minnettarlık	1
Dürüstlük	1
Çalışkanlık	1

Tablo 39'da görüldüğü gibi, öğrenciler bu soruda da öğrencilerin dört tanesi saygı, dört tanesi de sevgi değerini en çok ifade etmişlerdir. Ardından fedakârlık, çalışkanlık, minnettarlık ve affetmek değerleriyle kendilerini eşleştirmişlerdir. Yine sadece üç tanesi bunun nedenini açıklayabilmiştir. Diğerleri sadece belirtmeyi tercih etmişlerdir. Başka bir açıdan baktığımızda çocukların en çok sevgi ve saygı ile tanımlamaları gündelik hayatta bu değerlerin diğerlerinden daha çok işlev görmesinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Soru 9. İsteklerimize, hedeflerimize ulaşmak için hangi değer bize en çok fayda sağlar?

- Ö1: Sevgi
 Ö2: Çalışmak
 Ö3: Dürüst olmak, birbirinin kalbini kırmamak
 Ö4: Çalışmak
 Ö5: Nezaket
 Ö6: Sevgi
 Ö7: Doğruluk
 Ö8: Çalışkanlık
 Ö9: Kararlılık
 Ö10: Temizlik, sevgi, saygı

Tablo 40. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Çalışkanlık	3
Sevgi	3
Saygı	1
Temizlik	1
Kararlılık	1
Dürüstlük	1
Doğruluk	1

Tablo 40’da görüldüğü gibi, öğrencilerin üçü çalışkanlık, üçü sevgi, biri saygı, temizlik, kararlılık, dürüstlük ve doğruluk şeklinde dile getirmişlerdir. Bu soruya da çocukların üçü çalışkanlık, üçü saygı değerlerinin en çok başarıyı getirdiğini ifade etmişlerdir. Yine diğer öğrencilerden her biri de temizliğin, doğruluğun, dürüstlüğün, nezaketin ve kararlılığın hedeflere ulaşmada etkili değerler olduğu belirtilmektedir. Çocukların bu soruya sadece bir değerle cevap vermeleri yine değerler noktasında eksikliklerin olduğunu düşündürmektedir.

Soru 10. Kendini sahip olduğun değerlerle anlatacak olsan, hangi değerleri söylerdin?

Ö1: İyilik

Ö2: Sevgi, saygı, minnettarlık

Ö3: Fedakârlık, saygı, sevgi, iftira atmamak

Ö4: Saygılı olmak, çalışmak

Ö5: Saygı, dürüstlük, minnettarlık

Ö6: Çalışmak, dürüstlük, nezaket

Ö7: Dürüstlük, affetmek, vefa

Ö8: Temizlik

Ö9: Sevgi, kararlılık ve çalışkanlık

Ö10: Sevgi, saygı, barış

Tablo 41. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Çalışkanlık	3
Sevgi	4
Saygı, Nezaket	6
Temizlik	1
Vefa	1
Dürüstlük	2

Tablo 41’de görüldüğü gibi, öğrencilerin üçü çalışkanlık, dördü sevgi, altısı saygı ve nezaket, biri temizlik, biri vefa, ikisi dürüstlük üçü de minnettarlık ve affetmek değerlerini dile getirmişlerdir. Öğrencilere daha önce bu soruya benzer bir soru sorulduğunda kısmen farklı değerleri sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu soruyla da eğer kaçırdıkları bir nokta varsa tekrar bir cevap hakkı vererek ve düşünceleri sağlanarak cevap alınmak istenmiştir. Şöyle ki soruyu farklı sorunca çocukların daha kapsamlı cevap verdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda çocuklar kendilerini anlatan ve kendilerinin sahip olduğu değerleri düşünerek verdikleri cevaplarda biraz daha açıldıkları görülmüştür. Çünkü, verilen cevaplara baktığımızda; dört kişinin sevgi, beş kişinin saygı, üç kişinin çalışkanlık, diğer öğrencilerden de iyilik, dürüstlük, kararlılık, barış, affetmek, vefa, minnettarlık ve nezaket değerleriyle kendilerini en iyi anlatacakları cevapları elde edilmiştir.

4.3. Hikâyeler Okunduktan Sonraki Görüşme Sonucunda Değerlere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Hikâyeler okunduktan sonra öğrencilerin evlerine tekrar randevu alınarak gidilmiştir. Çalışmaya başlamadan önce araştırmanın değerler ile ilgili olduğu ve bu amaçla çocuklara fikirlerine başvurulacağı açıklanmıştır. Görüşme sorularına bu bilgilendirmeler yapıldıktan sonra kayıt altına alınacağı bilgisi de verilmiştir. Öğrencilere sorulan sorular ile bu sorulara karşılık elde edilen cevaplar ise şöyledir:

Soru 1. Değer, benzer? Çünkü.....

Ö1: Değer öğretmene benzer. Çünkü her şeyi öğretmenlerimiz bize öğretir ve onlar bir arada tutar.

Ö2: Değer toprağa benzer. Çünkü, toprağa bakıldıkça her şey ondan yetişir. Değerlere de ne kadar sahip çıkarsak o kadar bizi güzelleştirir ve değerli kılar.

Ö3: Değer aileye benzer. Bütün değerleri oradan öğrenmeye başlarız çünkü.

Ö4: Değer kitaplara benzer. Çünkü, kitaplar olmazsa her şeyimiz eksik kalır.

Ö5: Değer dünyaya benzer. Çünkü, her şey ondadır.

Ö6: Değer güzel kokuya benzer. Çünkü, güzel koku gibi gittiği yeri güzelleştirir.

Ö7: Değer yiyeceğe benzer. Çünkü, yiyecekler olmadığı zaman yaşayamadığımız gibi değersiz de yaşam olmaz.

Ö8: Değer su gibidir. Su bizim için ne ise değerler de o kadar önemlidir. Değersiz yaşam olmaz.

Ö9: Değer meyveye benzer. Çünkü, meyvenin vitaminleri vücudumuza faydalı olduğu gibi değerler de insanların iyi geçinmesi için beraber yaşamaları gereklidir.

Ö10: Değer altına benzer. Çünkü, değerlerimiz altın gibidir kim takarsa çok değerli olur.

Öğrenciler değerın anlamını daha önce; “sevgi”, “saygı”, “kıymet”, vb. ifadelerle açıklamışlardı fakat hikâyeler okunduktan sonra biraz daha değer ifadeleriyle ve olaylarıyla muhatap olduklarında zihinlerinde daha çok yer edinmiş bu da değeri daha farklı tasvir etmelerine yaramıştır. Ayrıca daha rahat bir şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Hikâyeler okunmadan önce klasik bir şekilde bir veya birkaç sözcükle ifade ederlerken okuduktan sonra daha değişik vurguların geldiği görülmüştür. Bir diğer önemli nokta da çocukların değere attettikleri anlamın nedenini açıklama seviyesine geldikleri görülmüştür. Oysa daha önce sadece birkaç kişi nedenini açıklayabilmişti.

Soru 2. Yaşadığın sorunları düşün. Bu sorunların çözümünde hangi değerleri kullanman işe yaradı?

Ö1: Sevgi, saygı, hoşgörü işe yaradı. Herkes saygılı ve hoşgörülü oluyor ve birbirine iyi kalpli yaklaşıyor.

Ö2: Temizlik değeri. Çünkü, insan temiz olmazsa kimse onunla yaşamak istemez herkes ondan nefret eder. Temiz olduğum için daha çok arkadaşım var ve insanlar beni daha çok seviyor.

Ö3: Saygı her zaman işe yaradı. Çünkü, saygılı olmadığımızda insanlar bizden nefret eder.

Ö4: Sevgi, saygı, misafirperverlik, adalet.

Ö5: Sevgi işe yaradı. Merhamet acımak işe yaradı.

Ö6: Merhamet işe yaradı. Çünkü, merhametli davrandığımda işlerimin kolaylaştığını gördüm.

Ö7: Adalet değeri işe yaradı. Sevgi, saygı işe yaradı.

Ö8: Çalışkanlık.

Ö9: Barış işe yaradı. Sevgi, saygı, dostluk.

Ö10: Sevgi işe yaradı. Çünkü, sevgi bütün kalpleri yumuşatır, kötülüğü yok eder.

Tablo 42. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Misafirperverlik	1
Sevgi	4
Saygı	4
Temizlik	1
Adalet	1
Çalışkanlık	1
Barış, Merhamet	2

Tablo 42'ye göre, en çok saygı ve sevgi değerlerinin sorun çözümünde kullanıldığı ifade edilmiştir. Günlük hayatta her an bir sorunla karşı karşıya kalan öğrencilerin problemlerle baş etmede değerleri işlevsel olarak kullandıkları görülmüştür. Affediciliğin, sevginin, temizlik ve dürüstlüğün de en çok sorun çözümünde başvurulan değerler olduğu tespit edilmiştir.

Soru 3. Bildiğin değerlerden üç tanesini paylaşır mısın?

- Ö1: Saygı, sevgi, hoşgörü
 Ö2: Saygı, sevgi, temizlik
 Ö3: Saygı, temizlik, merhamet
 Ö4: Saygı, sevgi, çalışkanlık, hoşgörü
 Ö5: Saygı, sevgi, sabır
 Ö6: Sevgi, merhamet, sorumluluk
 Ö7: Saygı, sevgi, adalet, doğruluk
 Ö8: Temizlik, saygı, sevgi, çalışkanlık
 Ö9: Sevgi, saygı, sabır, barış, dostluk
 Ö10: Saygı, sevgi, misafirperverlik

Tablo 43. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Misafirperverlik	1
Sevgi, Saygı	9
Sorumluluk	1
Temizlik	3
Adalet	1
Hoşgörü, Dostluk	2
Barış, Merhamet	2

Tablo 43'e göre, öğrencilerden dokuzu en çok sevgi ve saygı değeri olarak cevaplamışlardır. Yine temizlik değerinin de üç kez ifade edildiği görülmüştür. Sevgi, saygı, çalışkanlık, temizlik değerlerinin zihinlerde daha çok yer edindiği dolayısıyla daha çok ifade edildiği görülmüştür.

Soru 4. Seni en çok etkileyen ve hayatında en çok uyguladığın değer nedir?

- Ö1: Hoşgörüdür. Çünkü, bu sayede aradaki kırılganlıklar azalır insanlar daha mutlu olur.
 Ö2: Temizliktir. Hayatımda en çok temizlik değerine dikkat ederim. Çünkü, temiz insanları herkes sever.
 Ö3: Sevgi.
 Ö4: Sorumluluk

Ö5: Sabır

Ö6: Merhamet

Ö7: Adalet

Ö8: Sorumluluk. Çünkü annem devamlı bize sorumluluklarımızı hatırlatır.

Ö9: Barış

Ö10: Sevgidir. Çünkü sevgiyle çözülemeyecek hiçbir problem yoktur.

Tablo 44. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Sabır	1
Sevgi	2
Merhamet	1
Temizlik	1
Adalet	1
Sorumluluk	1
Hoşgörü	1

Tablo 44'e göre, cevaplara bakıldığında öğrenciler yaşayış ve davranış biçimlerine göre, diğer yandan değeri edinme şekillerine ve çevrelerinin değere olan atıfları sayesinde hayatlarında en çok etkilendikleri değerleri ifade etmişlerdir. Bu bakımdan çocuklar en çok uygulamaya çalıştıkları yani hangi değere daha çok yakın olduklarını belirtmişlerdir. Burada daha çok birlikte yaşamının getirdiği görev ve sorumlulukları hatırlatan, toplumsal düzeni tesis eden değerlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Örneğin, adalet, temizlik, sorumluluk barış, hoşgörü değerleriyle çocuklara daha çok kazandırılması istenen değerler olduklarını da bize hatırlatmaktadır.

Soru 5. Değerlerin hiç olmadığı veya kaybolduğu bir dünyada yaşamak ister miydin? Neden?

Ö1: Hayır. Çünkü kötülük olurdu. İnsanlar birbirine saygılı olmazdı, adaletsiz, sevgisiz ve kötü davranırlardı.

Ö2: Hayır. Çünkü değerler bizi bir arada tutar, barışla insanlar birbirini çok sever sayar.

Ö3: Asla. Eğer değerler olmasaydı, dünya kötüye gider ve kimsede değer görmez olurdu.

Ö4: Hayır. Çünkü Her yer kargaşa içinde kalır. İnsanlar birbirinden soğur.

Ö5: Hayır. Çünkü ailemiz büyüklerimiz çocuklarına bir şey öğretemezlerdi ve biz de iyi davranış yapamazdık.

Ö6: Hayır. Çünkü kimse kimseye güvenmez.

Ö7: Hayır. Çünkü insanların kıymetini değerler sayesinde bilebiliriz.

Ö8: Hayır. Çünkü değerler bize birlik olmayı güzelce yaşamayı öğretir.

Ö9:Asla. Çünkü değerlerle biz bir arada nasıl yaşayacağımızı nasıl birlikte güzelce yaşayacağımızı öğreniriz.

Ö10: Hayır. Değerler olmasa saygı ortadan kalkardı. Böylece birbirimizin kalbini kırabilirdik.

Bu soruda öğrencilerin hepsi de değerlerin öneminin farkında oldukları ve değersiz bir dünyada asla yaşamak istemedikleri görülmüştür. Bu durum hikâyelerin değer kazandırmada etkisinin olabileceğini göstermektedir. Çünkü hepsi de analiz sentez basamağında değer ifadesinin yokluğunu açıklayabilmiştir. Yine buradan değerlerin dünyayı güzelleştirdiğini ve güzel ve mutlu bir yaşam sürmenin de yine bu değerlerin varlığıyla mümkün olacağı çocukların verdikleri bu cevaplardan çıkarılabilir. Bu bağlamda çocuklar nasıl bir dünyada yaşamak istediklerini de aslında ifade etmişlerdir.

Soru 6. Okulda geçirdiğin süre boyunca en çok duyduğun değerler nelerdir?

Ö1: Sevgi, saygı, yardımlaşma, hoşgörü, duyarlılık

Ö2: Sevgi, özgürlük, temizlik, dayanışma, doğruluk

Ö3: Sevgi, saygı, merhamet, temizlik

Ö4: Sevgi, saygı, yardımlaşma, temizlik, sorumluluk, dayanışma, özgürlük

Ö5: Sevgi, saygı, yardımlaşma, temizlik

Ö6: Sevgi, saygı, merhamet, sorumluluk

Ö7: Sevgi, saygı, yardımlaşma, adalet, hoşgörü

Ö8: Sevgi, saygı, barış, temizlik, dayanışma, doğruluk

Ö9: Sevgi, saygı, yardımlaşma, temizlik, barış, dostluk

Ö10: Sevgi, özgürlük, dayanışma, adil olma

Tablo 45. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Yardımlaşma, Hoşgörü	6
Sevgi	10
Saygı	8
Temizlik	4
Adalet	1
Sorumluluk	2
Barış, Merhamet, Dostluk	6

Tablo 45'e göre, gerek örtük gerekse doğrudan değer kazandırma noktasında en çok üzerinde durulan değerlerin, sevgi, saygı, yardımlaşma, temizlik, doğruluk, adalet ve hoşgörü olması nedeniyle öğrencilerin en çok bu değerleri ifade ettikleri düşünülmektedir. Nitekim

sosyal bilgiler, hayat bilgisi ve Türkçe derslerinin kazanımlarına bakacak olursak bu değerlerin ünitelere yerleştirildikleri örtük bir şekilde bulunduğu görülecektir. Fakat çocuklara okutulan hikâyelerde ise, çocukların kendilerini bizzat kahramanların yerine koymalarının daha kolay olduğu, değerlerin doğrudan verilmesi açısından daha faydalı olduğu görülmüştür. Çünkü hikâyenin kurgusu tamamen verilmek istenen değer üzerine kurulmuştur.

Soru 7. Bütün dünyada yaşanmasını istediğin değer hangisidir? Açıklar mısın?

Ö1: Dürüstlük, sevgi, saygı, adalet gibi değerlerin daha fazla olmasını isterim.

Ö2: Temizlik ve doğruluk. Çünkü temiz olursak ve doğru olursak insanlar bize güvenir ve saygı duyar.

Ö3: Saygıdır. Çünkü saygıyla insanlar birbirine yaklaşır. İnsanlar birbirinin değerini anlar.

Ö4: Sevgidir, sorumluluk. Çünkü dünyada hiç kimse birbirine sevgi ve sorumluluk duymazsa çocuklar okula gitmez ve annelerine sarılmazlar.

Ö5: Sevgidir. Çünkü sevgiyle insanlar birbirine yaklaşır. Küslükler ortadan kalkar.

Ö6: Merhamet. Çünkü merhamet olmazsa insanlar birbiriyle kavga eder hep mutsuzluk olur.

Ö7: Doğruluk. Çünkü insanlar doğrulukla ancak birbirine güvenir ve değer verir.

Ö8: Sorumluluk ve çalışkanlık. Çünkü sorumluluğumuzu bilirsek çalışkan olur ve hem ailemize hem insanlara faydalı oluruz.

Ö9: Barıştır. Çünkü barış olursa insanlar birbirini sever yardımcı olur. Yoksa hayatta huzur kalmaz.

Ö10: Çalışkanlık. Çünkü çalışkan olursa insanlar bütün sıkıntılar gider, bütün sıkıntılar çalışmamaktan kaynaklanıyor.

Tablo 46. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Misafirperverlik	1
Sevgi	3
Saygı	2
Doğruluk, Dürüstlük	3
Sorumluluk, Çalışkanlık	3
Adalet	1
Barış, Merhamet	2

Tablo 46'ya göre, çocuklar okudukları hikâyelerden çıkardıkları sonuçlara dayanarak sorun çözümünde ve hayatta yaşanan aksaklıklara ve bazı insanların yaptıkları yanlış davranışların çözümünde zihinlerinde kalan ve en çok etkilendikleri hikâyelerdeki değerleri

düşünerek soruyu cevaplamışlardır. En çok yaşanmasını istedikleri değer ise sevgi, saygı, çalışkanlık ve sorumluluktur. Yine dürüstlük, adalet, barış, doğruluk, merhamet değerlerinin de yaşanmasını istemişlerdir. Öğrenciler değerlerin insana kattığı faydaları da yok olduklarında olabilecekleri da ifade etmişlerdir.

Soru 8. Kendini en iyi anlatan değer hangisidir? Açıklar mısın?

Ö1: Dayanışma değerini en çok severim. Çünkü dayanışma ile zayıf insanlar kuvvet alır.

Ö2: Temizlik değeridir. Çünkü arkadaşlarım bana hep en temiz olduğumu söylerler.

Ö3: Saygıdır. Çünkü ben herkese saygılı olurum ister küçük ister büyük olsun.

Ö4: Sevgi, sorumluluk ve hoşgörü. Çünkü hoşgörülü olmalıyız ki sevgi artsın bu da bizim sorumluluğumuz.

Ö5: Sevgidir. Çünkü ben arkadaşlarımı hep severim. Kimseyi sevmezlik etmem.

Ö6: Merhametli olmaktır. Çünkü ben çevreme her zaman acırım. Hayvanlara acırım. İyi davranmaya çalışırım.

Ö7: Adalet ve doğruluktur. Çünkü ben evde, sokakta ve okulda herkese karşı doğru ve adil davranırım.

Ö8: Çalışkanlık. Çünkü sınıfın en çalışkanı benim.

Ö9: Barıştır. Çünkü ben arkadaşlarım arasında hep barışçı olmayı severim. Kimsenin kimseyle kavga etmesini istemem. Kimseyi sevmezlik etmem.

Ö10: Vatanseverlik değeridir. Çünkü ben vatanımı çok seviyorum. Yoksa vatanımız olmazsa başka ülkelere göç etmek zorunda kalırız Suriyelilerin ülkemize geldiği gibi.

Tablo 47. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Doğruluk	1
Sevgi	2
Saygı	4
Temizlik	1
Adalet	1
Çalışkanlık, Sorumluluk	2
Barış, Merhamet, Dayanışma	3

Tablo 47'ye göre, öğrencilerden sadece üçü hikâye okunmadan önce değerlerle ilgili açıklamalarda bulunmuşken, hikâyeler okunduktan sonra on öğrencinin tamamı kendini ifade eden değerini nedenini açıklayabilmiştir. Bu bulgu ile hikâyelerin duyuşsal bilgi düzeyinde öğrenmeye katkı sağladığı sonucuna ulaşılabilir.

Soru 9. İsteklerimize, hedeflerimize ulaşmak için hangi değer bize en çok fayda sağlar?

Ö1: Yardımseverlik değeri insanları hedeflerine daha kolay ulaşmasını sağlar.

Ö2: Çalışkanlık değeridir.

Ö3: Sabırlı olmak bize hedeflerimize ulaşmamızda en büyük güç kaynağımızdır.

Ö4: Sorumluluk, doğruluk, vefa ve sevgi insanların isteklerinin gerçekleşmesini sağlar.

Ö5: Sabır. Çünkü sabrederek başarıyı elde ederiz.

Ö6: Merhamettir. Çünkü merhamet olmazsa insanlar birbirine yardım etmez değer vermez ve başarı gelmez.

Ö7: Doğruluk. Çünkü doğrulukla insanın elde edemeyeceği bir şey yoktur.

Ö8: Çalışkanlık ve sorumluluk değeridir.

Ö9: Sabır ve çalışkanlık değeri. Çünkü sabrederek başarıya ulaşırız bunun için de çok çalışkan olmalıyız.

Ö10: Sevgidir. Çünkü sevgiyle bütün insanlar mutlu olur ve her şey yoluna girer.

Tablo 48. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Yardımseverlik, Merhamet	2
Sevgi	4
Saygı	4
Vefa	1
Sabır	3
Çalışkanlık, Sorumluluk	4
Doğruluk	2

Tablo 48'e göre, çocukların dördü, sevgi, saygı, çalışkanlık ve sorumluluk değerinin, üçü, sabır değerinin amaçlara ulaşmada etkili olduğunu belirtmişlerdir. Diğer öğrenciler de yardımseverlik, sorumluluk, doğruluk, merhamet ve vefa değerlerinin işlevselliğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu açıklamaları, hikâyelerin okunmasından sonra değerlere ilişkin farkındalıklarının arttığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Soru 10. Kendini sahip olduğun değerlerle anlatacak olsan, hangi değerleri söyledin?

Ö1: Sevgi, saygı, dayanışma, duyarlılık, yardımlaşma

Ö2: Sevgi, saygı, çalışkanlık, barış

Ö3: Sevgi, saygı, temizlik, sabır, yardımlaşma

Ö4: Sevgi, saygı, vefa

Ö5: Sevgi, saygı, temizlik, sabır, yardımlaşma

Ö6: Sevgi, saygı, merhamet, sabır, misafirperverlik

Ö7: Sevgi, doğruluk, adalet, temizlik

Ö8: Sevgi, saygı, çalışkanlık, sorumluluk, barış

Ö9: Sevgi, saygı, çalışkanlık, sorumluluk, sabır, yardımlaşma

Ö10: Sevgi, saygı, dayanışma, çalışkanlık, misafirperverlik

Tablo 49. Öğrencilerin değer kavramına ilişkin frekans dağılımı

Değerler	Frekans (f)
Misafirperverlik	2
Sevgi, Saygı	10
Sabır, Adalet	3
Temizlik	3
Dayanışma, Yardımlaşma	6
Çalışkanlık, Sorumluluk	6
Barış, Merhamet	2

Tablo 49'a göre, öğrenciler kendilerini en çok sevgi ve saygı değerleriyle bütünleştirmişlerdir. Yine değerleri içselleştirdikleri ve daha çok değerle kendilerini tanıttıkları görülmüştür. Ayrıca değişik açılardan çocukların değerlerle kendilerini tanımlamaları istenmiştir. Bu şekilde çocukların biraz daha düşünmeleri sağlanmıştır. Böylelikle daha detaylı ve doğru sonuca ulaşmak amaçlanmıştır. Nitekim hikâyeler aracılığıyla çocukların daha çok değeri benimsedikleri ve içselleştirdikleri görülmüştür.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu kısmında, doküman analizi ile görüşme tekniğinin birlikte işe koşulmasıyla elde edilen bulgularla aşağıda sonuç, tartışma ve öneri kısmına yer verilecektir. Bu bölümde, araştırma bulgularının yorumlanmasıyla elde edilen sonuçlar alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılmakta ve bu tartışma doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmektedir.

5.1. SONUÇ

Bu bölümde, bulgulardan yararlanılarak elde edilen sonuçlar kapsamında ilk önce “Çocuklara Arkadaş” dergisi üzerinde durulmuş ardından çocukların ön algılarına yönelik elde edilen cevaplar ve hikâyelerin okunmasından sonra alınan cevaplar birlikte değerlendirilmiştir. Hikâyeler verilirken sıkıcı bir üsluptan son derece kaçınılmış ve merak uyandırıcı bir dille verilmiştir.

Günümüzden yaklaşık olarak 150 yıl öncesinde yazılan Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerde farklı değerler öne çıkmıştır. Hikâyelerin değerleri kazandırmak noktasında işlevsel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dergi incelendiğinde 12 sayı içerisinde 24 adet hikâye ve 19 farklı değer bulunmuştur. En çok tespit edilen değer, “dürüstlük” olduğu görülmüştür. Bu değeri takiben, “doğruluk” ve “sorumluluk” değerinden en çok bahsedildiği tespit edilmiştir. En az bahsedilen değerlerin ise, “adalet” ve “bağımsızlık” değeri olduğu tespit edilmiştir. Hikâyeler bütün değerleri barındırmadığı için sadece bir hikâye verilerek bütün değerlere yönelik kazanımlar elde edilemeyeceği düşünülmektedir. Bununla birlikte değerlerin çok olduğu hikâyelerin belirlenerek derslerde aktif olarak kullanılmasının çok fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Hikâyelerde en fazla değer, birinci, ikinci ve onuncu dergilerde olduğu tespit edilmiştir.

Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerde “*vefa, sevgi, saygı, dayanışma, kararlılık, cesaret, doğruluk, adalet, bilimsellik, sabır, sorumluluk, çalışkanlık, fedakârlık, duyarlılık, iyilik, yardımlaşma, bağımsızlık, dürüstlük ve minnettarlık*” değerlerine yer verildiği halde, “*temizlik, barış ve konukseverlik*” değerleri üzerinde yeterince durulmamıştır. Bununla birlikte Çocuklara Arkadaş dergisinin hikâyeler boyutuyla, değerler eğitiminde materyal olarak yararlanılabilecek bir kaynak olduğu düşünülmektedir.

Çocuklara Arkadaş dergisinde en çok dürüstlük ve doğruluk değerleri çocukların dikkatlerini çekecek şekilde işlenmiştir. Hikâyelere dikkat edildiğinde millî kültür öğeleri esas alınarak kurgulanmıştır. Dürüstlük, insanlarla ilişkilerde güvenilirlik, sözünde durma, yalandan uzak durma, hileden uzak kalma, sözünde durma gibi ahlaki ilke ve davranış biçimleriyle değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında yalanların gizlenemeyeceği, gerçeklerin sonunda ortaya çıkacağından hareketle de her zaman doğruların söylenmesi gerektiğini vurgulamakta; dürüstlerin ise sonunda kazanacağına vurgu yapmaktadır.

Dergide en az değinilen değerlerin de adalet ve bağımsızlık olmasından dolayı bu açıdan farklı kaynaklardan faydalanılabilir.

Çocuklara Arkadaş dergisinin hikâyelerinde şahıs ve toplum hayatı için önemli olan adil olma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık kurma, bilimselliği önemseme, çalışkan olmaya yönelme, sorumluluklar hakkında duyarlı olma gibi çocuk eğitimi açısından önemli olan değerleri olaylar, olgular ve davranışlar üzerinden aksettirmeye çalışmıştır. Yazar, hikâyelerin genelinde çocuklara bu önemli değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır.

Çocuklara Arkadaş dergisinde yer alan metinlerin incelenmesi sonucunda çocuğun sahip olması gereken özelliklerin yer aldığı ve çocukta okuma alışkanlığı ile genel kültürün geliştirilmeye çalışıldığı görülür. Özellikle ilkökul dönemi, okuma alışkanlığının geliştirilmesi bakımından önemli bir dönemdir. Bu bağlamda okuma alışkanlığının kazandırılması sırasında masal, hikâye, roman, fabl gibi türler kullanılmaktadır. Bu kapsamda dergide hemen her türden örneklerin yer aldığı ve çoğunun çocukta merak duygusunu harekete geçirecek nitelikte olduğu görülmektedir.

Toplumsal olarak bu değerlerin unutulmaması için ilkökulda verilen ve öğrencilere kazandırılmak istenen etkinliklerin önemi yadsınamaz. Bu bağlamda ilkökulda değerlerin verilişinde aynı zamanda bir kültür aktarımı sağlayan bu hikâyelerin derslerde işlenmesi gereklidir. Kültür aktarımında hikâyeler çocuklara olumlu örneklerle karşılaşmayı sağlamaktadır. Bu örnekler, bu kavramların önemini ve değerini göstermesi açısından üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

5.1.1. Yapılan Görüşmeler Sonucunda Öğrencilerin Değer Algılarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin değerler hakkındaki öngörüşleri ve algılarının tespit edilmeye çalışıldığı bu bölümde, öğrencilere hikâyeler okutulmadan önce ve okutulduktan sonra yarı yapılandırılmış görüşme formuyla hazırlanan sorular sorulmuştur. Elde edilen cevaplarla öğrenciler, önemsedikleri ve daha çok yaşanmasını istedikleri değerlerle alakalı yorumlarda bulunmuş ve özellikle aile, arkadaş ve çevrelerinde meydana gelen problemlerle ilgili hangi değerlerin vurgulanmasını istediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler:

Birinci soruda, değeri en çok “sevgiye” benzetmişlerdir. Diğerleri pek anlamlı cevaplar verememişlerdir. Hikâyeler okunduktan sonra öğrenciler bu soruya daha anlamlı ve kapsamlı bir içerikle cevaplamışlardır, bunları şöyle sıralayabiliriz: Değeri; öğretmene, toprağa, aileye, kitaplara, dünyaya, güzel kokuya, yiyeceğe, suya, meyveye ve altına benzetmişlerdir. Yine öğrencilerin tamamı bu metaforik açıklamalarının nedenlerini açıklayabilmiştir.

İkinci soruda, öğrenciler yaşadıkları sorunların çözümünde işlevsel olan değerler olarak daha sınırlı cevaplar vermişler “sevgi, saygı, barış, affetmek ve temizlik” gibi değerlerden söz etmişlerdir. Hikâyeler okunduktan sonra ise öğrencilerin sadece biri hariç diğerleri sorunların çözümüne yönelik değerlerle ilgili daha kapsamlı bilgi vermişlerdir. Örneğin bir öğrenci, insanlara saygılı davranılmadığında nefretin artacağını ifade etmiştir. Yine bir diğer öğrenci de temizlik değeri sayesinde daha çok arkadaşının olduğunu ifade etmiştir.

Üçüncü soruda, öğrencilere bildikleri değerlerin üçünü söylemeleri istenmiştir. Burada amaç onlar için en fazla öne çıkan değerleri tespit etmektir. Bunlar “sevgi, saygı, minnettarlık, doğruluk, dürüstlük ve temizlik” olmuştur. Öğrenciler, hikâyeler okunduktan sonra da üç değer olarak hemen hemen aynı cevapları vermişler, sevgi, saygı, sabır, temizlik, hoşgörü, çalışkanlık değerlerini öne çıkarmışlardır.

Dördüncü soruda, çocuklara en çok etkilendikleri değerlerin neler olduğu sorulmuştur. Bunlar “sevgi, saygı, temizlik ve minnettarlık” değerleri olmuştur. Hikâyeler okunduktan sonra hoşgörü, sorumluluk, misafirperverlik değerlerinin de ön plana çıktığı görülmüştür. Buradan hareketle hikâyelerin etkisiyle çocukların değer noktasında daha çok bilinçlendikleri sonucu çıkarabilir.

Beşinci soruda, değerlerin olmadığı bir dünyada hiçbiri yaşamayı kabul etmemiştir. Nedeni sorulduğunda ise çocukların hepsi de dünyanın kötü olacağını savaşların olacağını belirtmişlerdir. Hikâyeler okunduktan sonra çocukların hepsi de verdikleri “hayır” cevabının nedeni olarak farklı değerlerin yokluğuna bağlamışlardır. Bu bağlamda hikâyelerin çocuklara değişik ve geniş bir bakış açısı kazandırdığı sonucuna ulaşabiliriz.

Altıncı soruda, okulda en çok duydukları değerler sorulduğunda en çok verdikleri cevaplar şöyle; “temizlik, dürüstlük, saygı ve çalışkanlıktır”. Bu soruya çocuklar hikâyelerden biraz daha bağımsız olması hasebiyle hemen hemen aynı cevaplar vermişlerdir. Hikâyeler okunduktan sonra öğrenciler daha kapsamlı ve daha çok değer saymışlardır. Bu durum üzerinde hikâyelerdeki değer içeriklerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Yedinci soruda, öğrencilere dünyada en çok yaşanmasını istedikleri değerler nelerdir diye sorulduğunda en çok verilen cevaplar şöyledir; “iyilik, sevgi, saygı, barış ve yardımlaşmadır”. Yine çocuklar bu soruda çok kısa da olsa açıklama getirebilmişlerdir. Bu da bize, kısmen de olsa değerlerin öneminin farkında olduklarının ama yetersiz olduklarını göstermektedir. Öğrenciler daha önce sadece bir iki değeri ifade ederken, hikâyeler

okunduktan sonra birçok değer hakkında bilinçlendikleri ve bu değerleri ifade edebildikleri görülmüştür.

Sekizinci soruda, çocukların kendilerini en iyi anlatan değeri belirtmeleri ve neden o değeri seçtiklerini açıklamaları istenmiştir. Verilen cevaplara baktığımızda; “*sevgi ve saygı*” değerleri ön plana çıkmaktadır. Yine nedenini açıklayan sadece dört öğrenci olmuştur. Bu sorunun sorulmasının nedeni, öğrencilerin hem fiziksel yönden hem de huy/karakter olarak kendilerini tanımlamaları, zayıf ve güçlü taraflarına yönelik farkındalıklarını ortaya çıkarmaktır. Öğrencilerin kendilerini ifade etmek için belirttikleri, hikâyeler okunduktan sonra farklılaşmış ve daha çok “*barış, vatanseverlik, saygı, çalışkanlık, sevgi*” değerlerini önceledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Dokuzuncu soruda, isteklere ve hedeflere ulaşabilmek için en çok hangi değer işlevsel olduğu sorulduğunda genel olarak “*sevgi, saygı ve çalışkanlık*” değerlerini önceledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu sorunun sorulmasındaki gaye, öğrencilerin hedeflerine ulaşmasında değerler eğitime yönelik hikâye okumalarının faydasını öğrenmektir. Öğrenciler bunun için kendilerine gereken değerlerin daha kapsamlı bir şekilde verdikleri cevaplarda şu değerler öne çıkmaktadır. Bunlar; sorumlulukların farkında olmak, başarısızlığa karşı tahammül edebilmek için sabırlı olmak, kararlı olmak ve daha çok çalışmak değerleriyle daha bilinçli ve sorulan soruya uygun cevap alınabilmiştir. Hikâyelerin analiz edilmesiyle öğrencilerde; “*sorumluluk, çalışkanlık, sabır ve dürüstlük*” değerlerinin öğrenildiği/pekiştirildiği sonucuna ulaşıldığı varsayılabilir.

Onuncu soruda da öğrencilerin kendilerini hangi değerlerle ifade edeceği sorulmuştur. Öğrenciler bu soruya en çok şu cevapları vermişlerdir “*iyilik, sevgi, saygı, nezaket, çalışkanlık ve dürüstlük*”. Bu soruya benzer bir soru görüşme formunun ilk sıraları içinde de yer almışken, tekrar sorulması, öğrencilerin kendilerini değerlerle tanımlarken ki kararlılıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Bununla beraber öğrenciler, hikâyeleri okuduktan sonra, hikâyelerdeki kahramanlarla kendilerini özdeşleştirebilmiş ve kendilerini tanımlarken değer çeşitliliği zenginleşmiştir. Buradan hareketle öğrencilerin değerlere ilişkin farkındalıklarının, hikâyeler yoluyla arttığı ve hikâyelerin etkisinin olduğu düşünülmektedir.

5.2. TARTIŞMA

Değerler eğitimi hayat boyu devam eden bir süreçtir. Aile, din, çevre ve medya, değerler eğitiminde ve eyleme dönüştürülmesinde önemli olmakla birlikte en önemli vazife ve sorumluluk kurumsal eğitim sistemine düşmektedir. Ancak etkili ve davranışa yansıtılabilen bir değer edindirme sürecinde diğer faktörlerin de değerler eğitimi olumlu yönde desteklemeleri gerekmektedir (Şam, 2015). Öncelik aile olmak üzere, okulda değerler üzerine konuşmak, değer eğitimi yaklaşımları ile değerleri kazandırmaya çalışmak son

derece önem arz etmektedir. Gerek aile ortamında tavsiye edilen hikâyelerin okunması, gerekse seçilen nitelikli hikâyelerin değerler eğitiminde işe koşulması bu hedefe ulaşmada önemli katkı sağlayacaktır. Nitekim bu araştırmada elde edilen bulgular, hikâyelerin değerler eğitimindeki etkisini ortaya koyacak sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir.

Değerlerin ne ölçüde insanlarda yer edindiğinin anlaşılması zor bir süreçtir. Bunu genellikle olaylar karşısında takındığımız tavırlar belirlemektedir. Bu kapsamda, değerler eğitiminden bahsetmek için öğrencilerin kendilerini tanımlayacakları, kendileriyle baş başa kalarak hikâyelerdeki olay örgülerinden yararlanarak, bir ahlaki muhakeme neticesinde değerleri daha iyi hazmetmeleri önemlidir. Değerler üzerine konuşma, fikir yürütme, sorgulama ve tartışma, diğer alanlarda olduğu gibi öğrencilerin neden sonuç ilişkisi kurmalarını kolaylaştırmaktadır. Değerler eğitimi soyut kavramları barındırdığından dolayı eğitim ve öğretim faaliyetlerinin öğrencilerin içinde bulunduğu yaşantı zenginliğine göre somutlaştırılması gerekmektedir. Nitekim öğrencinin kendisine bir değerler sistemi edindirmesinde ve içselleştirdiği değerleri savunabilmesinde o değeri benimseme nedenini veya neden benimsemediğini evvela kendisine anlatması gerekmektedir. Örneğin, Özensoy (2011) çalışmasında, eleştirel okuyan ve düşünen kişilerin çevrelerindeki her türlü mesajı/olayı araştıran/sorgulayan kişiler olduğunu ve bunu hayatının bütün yönlerine yaydığını ifade etmektedir. Veugelers (2001) öğretmenlerin öğrencilerini belli değerleri edinmeye yönelttiğini fakat aynı zamanda onların değişik görüşleri sorgulayabilecek becerileri de kazanmalarını hedeflediklerini ifade etmişlerdir.

Değerlerin soyut ifadeler olması, değerlerin edindirilmesi sürecinde değişik zorlukları da beraberinde getirmektedir. Çocuk eğitiminde edebi türlerin çocukların yalnız düşüncelerini değil aynı zamanda duygularını da etkileyip olumlu yönde gelişim sağlayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Değerlerin soyut kavramlar olması ve çok değişkenli etmenlere bağlı olmasından dolayı kazandırılma sürecinde çok çeşitli güçlüklerle karşılaşlabilmektedir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünleri/kitapları soyut olan değerlerin somut bir şekilde öğretim etkinliklerine yansıtılmasında kolaylıklar sağlamaktadır.

Alanyazında edebi eserlerin değerler eğitiminde kaynak eser olarak kullanılması gerektiğine (Şahin, 2017) ve edebi çalışmaların değerlerin ediniminde etkili olduğuna (Demir, 2011; Demiryürek, 2015; Turan, 2014; Yazar-Kaptan, 2015) işaret eden benzer çalışmalar bizim araştırmamızı destekler niteliktedir.

Sallabaş (2012), çalışmasında Ömer Seyfeddin'in hikâyelerinin değerler eğitimi açısından zengin olduğunu, "aile birliğine önem verme, misafirperverlik, dayanışma" gibi toplumsal değerlerin hikâyelerde çoklukla yer aldığını belirtmiştir. Araştırmamızla bu yönüyle benzerlik göstermektedir.

Kaynak (2012), Sevinç Çokum'un hikâyelerini ahlak, toplum, din-tasavvuf, eğitim ve kültür konularına göre sınıflara ayırarak incelediği araştırmasında ahlaki değerlerin daha çok

olduğu ve bu ahlaki değerlerin arasında da en çok *yardımseverlik* değerinin vurgulandığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada vefa, yardımseverlik, sabır, kararlılık değerleriyle alakalı sonuçlar araştırmamızın sonuçlarıyla benzer niteliktedir.

Oran (2015), Yalvaç Ural'a ait otuz çocuk kitabını değerler eğitimi ve Türkçe öğretimine olan faydasını araştırmıştır. Kitaplarda sevgi, sorumluluk, yardımlaşma, aile birliğine önemseme ve dürüstlük değerlerinin çokça bulunduğunu tespit ederken, adil olma, konukseverlik, hoşgörü ve vatan sevgisi değerlerinin ise gereği kadar yer almadığını tespit etmiştir. Bu çalışmada doğruluk, bilimsellik, sorumluluk, yardımlaşma değerlerine çokça rastlanması, Oran (2015)'in çalışma sonuçları ile farklılık arz ederken sorumluluk değerinin yine bu çalışmada da en fazla değinilen değerlerden olması Oran (2015)'in çalışmasına benzerlik göstermektedir.

Gönen (2017)'de çalışmasında Feridun Oral'a ait eserlerde "aile birliğine önem verme, arkadaşlık, dostluk" gibi değerlerin çocukların kazanması için kurgulandığını belirtmiştir. Bu yönüyle Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin de değerleri kazandırmaya yönelik faydalı olabileceğinin vurgulandığı bu çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Bastem (2018), A.Vahap Akbaş'ın farklı türlerde belirlediği sekiz eserini eğitici değerler açısından incelemiştir. Akbaş'ın eserlerinde en çok sevgi, saygı, merhamet ve aile değerlerinin vurgulandığı, yine bu eserlerin değerler eğitimi bağlamında katkı sağlayacağı üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada sevgi ve saygı değeri en sık işlenen değerlerden olması açısından Bastem (2018)'in araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Karasu (2018), ilkokula uyarlanmış Dede Korkut Hikâyelerini değerler eğitimi bakımından incelediği araştırmasında, 12 Dede Korkut Hikâyesini değerler eğitimi yönüyle incelemiş, on iki hikâyenin bütününde de farklı sayılarda değere rastlamıştır. Dede Korkut Hikâyelerinde, dini değerler, sevgi, cesaret, aile değerlerine önem verme, merhamet, cömertlik, alçak gönüllülük, saygı, vefa, vatan sevgisi, dayanışma ve dürüstlikle alakalı on iki adet değer bulunmuştur. Bu araştırmada bizim çalışmamızda olduğu gibi, Dede Korkut Hikâyelerindeki kahramanların, çocukların dikkatini çekeceğini ve çocuk edebiyatının değer eğitimi hakkında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin yaklaşımları kullanmanın yanı sıra Dede Korkut Hikâyelerinden de yararlanmalarının değer kazanımlarına katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Sevgi, merhamet, cesaret, aile birliğine önem verme, vefa ve dürüstlük değerlerine ait sonuçlar çalışmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu yönüyle Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin de değerler eğitiminin kazandırılmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Çocukların eğitilmesinde edebi eserlerin onların yalnız düşüncelerini değil duygularına da etki edeceğini (Rasinski ve Padak, 1990) ifade eden çalışmalar mevcuttur. Edebi ürünlerin değerleri ve tutumları geçmişten geleceğe aktarmada en güçlü araçlar olduğunu (Hourihan, 1997) ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır. Yine çocuklara yönelik nitelikli bir edebi

ürünün değer huy/karakter eğitiminde etkili bir rol üstlendiği (O'Sullivan, 2004) sonucuna ulaşan çalışmaların da varlığı, genel olarak nitelikli çocuk edebi eserlerinin değerler eğitimi başta olmak üzere eğitim- öğretimde çoklu etkiye sahip olduğu kanaatini desteklemektedir.

Değer eğitimi açısından Çocuklara Arkadaş dergisindeki hikâyelerin dilsel açıdan kolay olduğu söylenemez. Değerleri verme noktasında ise uygun olduğu düşünülmektedir. En fazla dürüstlük, doğruluk ve sorumluluk değerlerine, en az da adalet ve bağımsızlık değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Hikâyelerde değerlerin açık ya da örtük bir şekilde işlendiği, dolaylı olarak telkin edildiği, daha çok kahramanların ifadelerinden değerler eğitimi açısından uygun söz ve davranışların vurgulandığı tespit edilmiştir.

5.3. ÖNERİLER

Etkili ve verimli bir eğitim-öğretim için öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun planlama yapmak gerekir. Eğitim-öğretim sürecinde yararlanılan materyaller vs. kaynakların da çocuğun gelişim özelliklerine uygun olması dikkat edilmesi ve hassasiyet gösterilmesi gereken önemli konular dâhilindedir. Çocuğun gelişim özelliklerine uygun ve çocuklar için yazılan hikâye, masal, şiir, tiyatro, dergi vs. her türlü edebi türün özellikle soyut işlemler basamağında olan ilkökul dönemi çocuklarının eğitim-öğretim sürecinde önemli katkılar sağladığı bilinmektedir. Değerler eğitimi de bu bağlamda somutlaştırılarak kazandırılmaya çalışılması gereken önemli bir programdır.

Bu araştırmanın temelini teşkil eden değerler eğitimi, günümüz dünyasının eğitim-öğretim planlamasında önemli bir yere sahiptir, bu önem gitgide daha da artmaktadır. Bu doğrultuda, değerler eğitiminde okul, aile, din eğitimi medya vs. iş birliği içinde hareket etmeli, her bir unsurun değerler eğitimindeki rolü ve etkisi ciddiye alınmalı ve yapılacak çalışmalarda etkileşim halinde bir yol haritası izlemek gerektiği akılda tutulmalıdır.

Değerler eğitiminde hikâyelerin rolü çalışmanın her aşamasında vurgulandığı gibi, benzer çalışmalar da bunu desteklemektedir. Nitekim öğrenciye değeri doğrudan söylemek ve nasihat biçiminde aktarmak yerine, nitelikli hikâyeler kullanılarak, yaşamsal örnekler yardımıyla değerleri edindirmeye çalışmanın, hem okuma-anlama hem de değer kazandırma açısından daha verimli olacağı düşünülmektedir. Buna ilave olarak, aileler, çocuklarının küçük yaşlardan itibaren çok yönlü bir gelişim sağlamaları için nitelikli çocuk dergileri ve hikâyeleri temin edebilmeleri için bilinçlendirilebilir ve kütüphanelere yönlendirilebilir. Evde hikâye okuma zamanları programlamaları ve okudukları hikâyeleri tartışmaları, çıkarımlarda bulunmaları konusunda aile-çocuk iletişimi yönünde ailelere farkındalık kazandırılabilir. Bu etkinliklerin, okulda değerler eğitimine ilişkin yapılan çalışmaları destekleyeceği ve değerlerin daha kalıcı olması açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Dergide en çok işlenen değerlerin doğruluk ve dürüstlük olmasından dolayı bu değerlere yönelik çalışmalarda özellikle faydalanılabilir.

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi süresince yayınlanan çocuk dergileri üzerine yapılan çalışmalar artırılabilir ve bu dergiler değerler eğitimi boyutuyla incelenebilir.

Nitelikli çocuk dergileri ve hikâyelerine erişimin kolaylıkla sağlanabilmesi için dergilerin çoğaltılıp yerel halk kütüphanelerine, çocuk kütüphanelerine ve okul kütüphanelerine dağıtımı sağlanabilir.

Öğretmenler, değerleri anlatan hikâye kitaplarını okuma saatinde çocuklara tavsiye edebilir.

Sınıf ve okul kitaplıklarında, değerler üzerine geçmişte yazılan hikâye kitapları, masal kitapları, gazete ve dergiler bulundurulmalı ve okunmaya teşvik edilmelidir.

Toplumun tüm katmanlarına ulaşabilmek adına Milli Eğitim, STK ve toplum yararına çalışan vakıf ve dernekler değerler eğitime yönelik ortak projeler etrafında birleşebilir.

Yine öğretmenlerin sınıfta değerleri öğrencilerle tartışarak irdelemeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2005). *Çocuk eğitimi* (Çev. K. Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7 (19), 39-45.
- Akbaş, O. (2015). Değerler eğitimi yaklaşımları. H. H. Bircan, ve B. Dilmaç (Ed.), *Değerler bilançosu: Felsefe, sosyoloji, kamu, eğitim* (ss. 251-265) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akdemir, S. Aşıkcan, M. & Saban, A. (2016). Değer yitimi. İçinde, H. H. Bircan, & B. Dilmaç (Ed.), *Değerler bilançosu: Sosyoloji, felsefe, ekonomi, eğitim, iletişim, müzik, tıp* (ss. 249-266). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktepe, V. (2016). Ailede Değerler Eğitimi ve Programı İhtiyacı. Turan, R. Ve Ulusoy, K. (Ed.). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi (ss. 77-94) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Albayrak, F. T. (2015). *İlkokul Öğretmenlerinin Mesleki Değerleri İle Öğretmen Yetkinlikleri Arasındaki İlişki (Erzurum İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Altıntaş, E. (2002), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Arslanoğlu, İ. (2005). Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Felsefe Dünyası Dergisi*, 0(41), 67-44.
- Aspin, D. N. (2007). The ontology of values and values education. In D. N. Aspin, & J. D. Chapman (Eds.), *Values education and lifelong learning: Principles, policies, programmes* (ss. 27-47). Netherlands: Springer.
- Atalay, E. (2017). *Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerindeki Eğitsel Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aydın, M. Z. & Akyol-Gürler, Ş. (2020). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, sayı:18, ss.16-19.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (1999). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20, 597-610.

- Bacanlı, H. (2017). *Değer bilinçlendirme yaklaşımı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Balcı, A. (2012). Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tezler Hakkında Bir Meta-Analiz Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 195-206.
- Bastem, N. A. (2018) *Vahap Akbaş’ın Çocuk Eserlerinin Eğitsel Değerler Bakımından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Baştürk, M. (2015). Ahmet Mithat Efendi'nin tiyatrolarında değerler. *Journal of Values Education*, 12(30), 105-140.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev.: H. Aydın). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), 12-19.
- Berkowitz, M. W. Ve Bier, M.C. (2005). *What works in character education*. St. Louis, USA: Character Education Partnership.
- Bıçak, B., Karataş, S., Sünter, E., Ünver, A., Korkut, G., Gökalp, H. ve Akunova, Z. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin okullarda yürütülen değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 401-422.
- Biçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk Oyunları ile Değerler Eğitimi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cafo, Z. & Somuncuoğlu, D. (2000). *Global values in education and character education*. ERIC Document Reproduction Service No. ED 449 449, Report No. CG030 706. www.eric.ed.gov
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Cohen, L. And Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York: Routledge.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. S. B. Demir ve M.BÜTÜN). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi* (Çev., Ed.: Y. Dede ve S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Çev. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Cüceloğlu, D. (1999). *Anlamli ve coşkulu bir yaşam için savaşçı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çakıcı, E. (2010). *Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerine bir Araştırma*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Çalışkan, M. ve Gürel, Z. (2014). I. uluslararası Avrasya Türk dünyası çocuk edebiyatı yayıncılığı sempozyumu sonuç bildirisi. *İzzetli Genç Kalemler Dergisi*, 3, 65-70.
- Çankırılı, A. (2015). *Hikayelerle değerler eğitimi*. İstanbul: Uğurböceği Yayınları.
- Çelebi, V. (2018). *Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaa. Trabzon.
- Çırak, E. (2013). *Cengiz Aytmatov romanlarının değerler eğitimine katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(1), 43-77.
- Çoban, M. (2016). "Değerler Eğitiminin Referansları Bağlamında Hacı Bektaş Velî'nin Makâlâtı." *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1).
- Çoşkun-Keskin, S. (2012). Değer Eğitimi Dersinde Geçmişten Günümüze Bir Işık: Aile Bilgisi Dersi" Model Önerisi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(23), 117-156.
- De Bono, E. (2007). 6 değer madalyası. Selen Y. Kölay (çev). İstanbul: Remzi.
- Demir, S. B. (2011). *Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirbaş, M. (2012). *Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Demircioğlu, İ. H. ve Demircioğlu, E. (2016). Tarih eğitimi ve değerler. İçinde, R. Turan, & K. Ulusoy (Ed.), Farklı yönleriyle değerler eğitimi (ss. 269-285). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirtaş, T. (2012). *Değerler eğitiminde edebî ürünlerden yararlanma: Nasreddin Hoca fıkraları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş çocuk şiirinde Değerler Eğitimi (1980'den günümüze)*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Destebaşı, F. (2011). *Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Dewey, J. (2010). *Okul ve toplum* (Çev.: H. A. Başman). Ankara: Pegem Akademi.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi Ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. ve Bircan, H. H. (drl.). (2019). *Değerler ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, İ. (2004). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). *Değerler Eğitimi Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Öztürk, C. (drl.). Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2011). Sosyal bilgiler öğretimi, demokratik vatandaşlık eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Değerler Eğitimi* (ss. 225-256) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2000). *Evrende uyumlaşma sürecinde var olmak, gelişmek ve uzlaşmak*. İstanbul: Sistem.
- Emer, A. E. (2014). *Safahat'ta Değerler Eğitimi Unsurları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Emiroğlu, Ö. (1992). *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(1), 29-38.
- Ekşi, H. (2006). Bilişsel ahlak gelişimi kuramı: Kohlberg ve sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 29-38.
- Ekşi, H., & Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Erol, E. E. (2014). *Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Fırat, H., & Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 183(183), 25-49.
- Fichter, J. H. (2006). *Sosyoloji nedir?* (Çev.: N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Halstead, J. M., 2018. Değerler Eğitimi, *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi*, (Çev. Tülin Şenmerdan Uçar), (C.1, 151-152), İstanbul: Edam Yayınları.
- Hardwick, S. A. (2017). *Ethical principles and character traits in children's literature*. Doctor of Philosophy. Capella University, Minneapolis.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's consequences: International differences in workrelated values*. Thousand Oaks: Sage Publications.

- Hourihaan, M. (1997). *Deconstructing the hero: Literary theory and children's literature*. New York: Routledge.
- Huitt, W. (2004). *Values: Educational psychology interactive*. Accessed at: <http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/values.html> (Access date: 20.03.2021).
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Güney, S. (2013). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Gönen, M. (1998). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı. M.R. Şirin (Ed.). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gönen, M. (2017). *Çocuk Edebiyatı Yazarı ve Çizeri Olarak Feridun Oral'ın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Eğitsel Değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Güleç, H., & H. Geçgel (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Gürel, Z. (2014). *Şangrak Türk dünyası çocuk edebiyatına giriş*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Gürel, Z. (1998). Çocuk edebiyatı kavramı. *Kervan Dergisi*, 4, 4-5.
- John, A. J. (1974). *Teaching citizenship: The civic values in the young adult novels of Chris Crutcher*. Doctor of Education. Oklahoma State University, Oklahoma.
- Johnson, A. P. (2015). *Eylem Araştırması El Kitabı*. (Çev.: Yıldız Uzuner, Meltem Özten Anay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaçmaz, G. (2018). *Cahit Zarifoğlu'nun masallarının değerler eğitimi ve söz varlığı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karasu, H. (2018). *İlkokula Uyarlanmış Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaynak, L. (2012). *Değerler Eğitimi Bağlamında Sevinç Çokum'un Hikâyelerinin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Kılıç, A. (2002). Duyuşsal Alan Özellikleri ve Bireye Kazandırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (0)8,153-164.
- Kınacı, M. K. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Köylü, M. (2016). Aile değerler eğitimi. M. Köylü (Ed.), *Teoriden pratiğe değerler eğitimi*. İçinde, (ss. 105-129). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2006). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kür, İsmet (1991), *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Lincoln, Y. and E. Guba (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lickona, T. (1992). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam Books.
- Lickona, T. (1993). The return of character education. *Educational Leadership*, 51(3), 6-11.
- Maxwell, B. (2018). Değerler. *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi*, Tülin Şenmerdan Uçar (çev.), (C 1, 149-150), İstanbul, Edam.
- Mehdiyeva, G. (2016). *Mehmet Emin Yurdakul'un Şiirlerinde Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- MEB. (2001). XIX. Yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine (ss. 44-46) içinde. Erişim: 20 Mayıs 2021, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/simsek.htm
- Merter, F., & Şekerci, H. (2015). Değerlerin kaybolma durumuna ilişkin sınıf öğretmeni görüşlerinin değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 851-874.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Ogur, Y. & Altunay Şam, E. (2021). Çocuk hikayelerinin değerler eğitimi açısından işlevi ve önemi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(67), 672-682. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2333>
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. İstanbul: Kitabevi.

- Oktay, A. (1994). Çocuk eğitiminde edebiyat ürünlerinden nasıl yararlanılır? M. R. Şirin (Ed.), *Çocuk edebiyatı* (ss. 175-179) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Oran, G. (2015). *Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- O'Sullivan, S. (2004). Books to live by: Using children's literature for character education. *The Reading Teacher*, 57(7), 640-645.
- Özcan, E. (2017). *Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Özkan, R. (2006). *Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler İlköğretim Ders Kitapları Örneği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özensoy, A. U. (2011). Eleştirel okumaya göre düzenlenen sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 13-25.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Peker, H. (1990). Suçlularda dini davranışlar. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 93-123.
- Powney, J., Cullen, M. A., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M., & Munn, P. (1995). *Understanding values education in the primary school*. Edinburgh: The Scottish Council for Research in Education.
- Püsküllüoğlu, A. (2008). *Türkçe Sözlük*. (7. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Rasinski, T. V., & Padak, N. D. (1990). Multicultural learning through children's literature: Tapping children's language roots. *Language Arts*, 67(6), 576-580.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Saban, A. (2002). *Öğrenme-öğretme süreci: Yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sallabaş, M. E. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(8), 59-68.
- Sargın, N. (2013). Üniversite Öğrencilerinin İnternete Yönelik Tutumları ve Problemler İnternet Kullanımları. *Turkish Journal of Education*, 2(2), 44-53.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınevi.

- Sevinç, M. (2007). Küreselleşme, ahlak ve değerler, Y. Mehmedoğlu, & A. U. Mehmedoğlu (Ed.), *Evrinsel ve yerel değerlerin eğitime yansımaları* (ss. 205-239) içinde. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Schwartz, S. H. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology: An International Review*, 48(1), 23-47.
- Schwartz, S. H. (2003). *A proposal for measuring value orientations across nations*. Accessed at: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/core_ess_questionnaire/ESS_core_questionnaire_human_values.pdf (Access date: 18.03.2021).
- Sinar, A. (2006). Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7, 175-226.
- Sinar, Çılgın, A. (2006). Çocuğa Büyülü Bir Dünyanın Kapılarını Açmak. *Milli Eğitim Dergisi*, S.172, 175-182.
- Sırakaya, C. (2018). *Muzaffer İzgü’nün 1970-80 Yılları Arasında Yayınladığı Yedi Öykü Kitabının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şahin, T. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, N. (2017). *Cengiz Aytmatov’un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin metin Önerileri*, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şam, E. (2015). Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Educational Science*, 3 (4), 47-63.
- Şimşek, H. (1997). 21. yüzyılın eşiğinde paradigmlar savaşı: Kaostaki Türkiye. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Şimşek, H. (2002), *Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şişman, M. (2007). *Örgütler ve kültürler: Örgüt kültürü*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Gümüşhane: Suna Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tahiroğlu, M., Kayabaşı, O. A., & Kayabaşı, R. G. (2013). Türk halk masallarının öğrencilerin insani değerlere yönelik tutumlarına etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 6(4), 477-495.

- Tajeran, Z. (1980). *A content analysis of Iranian children's story books for the presence of social and moral values*. Doctor of Education. University of the Pasific, Stockton, California.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1-17.
- Tepe, H. (2002). Bilgi ve değer. Ş. Yalçın (Ed.), *Değerler ve değer bilgisi* (ss. 342-353) içinde. Ankara: Vadi Yayınları.
- Tezcan, M. (1987). *Kültür ve kişilik: Psikolojik antropoloji*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Tezcan, M. (1984). *Sosyal ve kültürel değişme*. Ankara Üniversitesi. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (2018). *Değerler eğitimi: Sosyolojik yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tilmann, D. (2014). 8-14 yaş grubu öğrenciler için yaşayan değerler eğitimi etkinlikleri (Çev.: V. Aktepe). Konya: Eğitim Yayıncılık.
- Tokdemir, M. A., & Demircioğlu, İ. H. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Topal, Y. (2019). "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer". *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Turan, F. (2014). *Okul öncesi eğitim etkinliklerinde kullanılan resimli öykü kitaplarının karakter eğitimi: Öğretmen görüşü ve uygulamaları açısından incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan, C. ve Arslan, S. (2016). İlkokul Öğrencilerinde Evrensel ve İnsani Değerlerin Kazandırılma Sürecinin, Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 5(1), 26-41.
- Tural, A., & Şahan, G. (2017). Keloğlan masallarının 4. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerler açısından analizi. *Turkish Studies*, 12(28), 737-749.
- Tümen, T. (2018). *Naki Tezel'in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Türk Dil Kurumu. (TDK). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (t.y). Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim: 01 Mart 2021
- Twenge, J. M. (2018). *Ben Nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ülken, H. Z. (2016). *Bilgi ve değer*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

- Xu, F., Evans, A. D., Li, C., Li, Q., Heyman, G. and Lee, K. (2013). *The role of honesty and benevolence in children's judgments of trustworthiness. International Journal of Behavioral Development*, 37(3), 257-265.
- Veugelers, W. (2001). Chapter 8: Teachers, values, and critical thinking. *Counterpoints*, 94, 199-215.
- Wagner, S. D. L. (2014). *Character traits in Caldecott award-winning literature from 2002-2012: A content analysis*. Doctor of Education. Liberty University, Lynchburg.
- Whitney, I. B. (1986). *The Status of Values Education in the Middle and Junior High Schools of Tennessee*, Doctoral Candidate, Doctor of Education, Tennessee State University, Nashville.
- Yalçın, S.K. ve Şengül, M. (2004). Dede Korkut Hikayelerinin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tıp Üzerine Bir Değerlendirme. *Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14,223.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Yapıcı, A., & Zengin, S. Z. (2003). İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206.
- Yarar-Kaptan, S. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yardımcıel, F. (2015). *Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Aysel Gürmen'in Eserleri Üzerinde İlettiği Değerler Bakımından İncelemeler*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yaşar, Ş., Gültekin, M., & Gürdoğan-Bayır, Ö. (2013). Sınıf öğretmenlerinin bakış açısıyla küreselleşmenin değerlere ve değer eğitimine yansması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 339-369.
- Yaşaroğlu, C. (2017). Karakter dili olarak müsbet hareket. *Meyve Dergisi*.1(4),15-17.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2008). *Eğitim yönetiminde değerler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 31-37.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük program: Eğitimde saklı uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

EKLER

EK 1. Çalışma izni Enstitü Dilekçesi

İvraq Tarih ve Sayısı: 03.05.2021-15253

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı: 225215991
18.05.2021
Bilgi İşlem

Sayı : E-47526769-302.08.01-15253
Konu : Anket İzni

03.05.2021

ŞANLIURFA VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 198001022 nolu öğrencisi Yakup OGUR, "Çocuklara Arkadaş Dergisindeki Hikayelerin Değerler Eğitimi Boyutuyla Analizi ve Günümüz Çocuklarının Çıkarımları : Şanlıurfa İli Örneği" konulu tez çalışması kapsamında Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM'ın danışmanlığında 01.01.2021-30.06.2021 tarihleri arasında Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokullarda öğrenim gören öğrencilerle anket çalışması yapmayı planlamaktadır.

Söz konusu anket uygulamasının yapılabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi konusunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Süleyman ELMACI
Rektör

Ek:

- 1- Araştırma, Uygulama, Ölçek, Anket İzin Dilekçesi ve Ekleri (Yakup OGUR) (49 sayfa)
- 2- Anket Uygulama İzni (Yakup OGUR)_1 (1 sayfa)

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
04.05.2021
GÖKHAN GÜNEY
Şef

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN4K9MERZ Pin Kodu :80003

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/amasya-universitesi-cbys>

Adres:Akbilek Mah. Hakimiyet Cad. No:4/3 P.K. :05100 Merkez/Amasya

Telefon:0 (358) 211 50 20 Faks:0 (358) 260 00 50

e-Posta:oidb@amasya.edu.tr Web:http://www.amasya.edu.tr/idari

Kep Adresi:amasyauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Murat ÇİTİR
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

EK 2. Anket, Görüşme İzni

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-47377298-44-25349417
Konu : Anket, Uygulama İzni
(Yakup OGUR)

21.05.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: 23/09/2020 tarih ve 13294384 sayılı Valilik Makam Onayı.

Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yakup OGUR'un tutanakta belirtilen konu ile ilgili araştırma izni hakkındaki 03/05/2021 tarih ve 15253 sayılı yazısı, ilgi sayılı Valilik Makam Onayı ile oluşturulan komisyon tarafından incelenmiştir. İlginin çalışmasının Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı genelgede belirtilen hususlar çerçevesinde uygulanabileceği ekte gönderilen komisyon tutanağı ile onaylanmıştır. Denetimleri ilgili okul, ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere derslerin aksatılmaması kaydıyla, araştırmanın ayrıca öğrenci, veli ve/veya öğretmenlerden alınacak izin ve gönüllük esasları çerçevesinde 2020-2021 Eğitim Öğretim yılı sonuna kadar tutanakta belirtilen 13 İlçelerimizdeki Öğrencilere yönelik Covid-19 tedbirleri kapsamında Anket çalışması yapılması hususunda ;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İsmail YAPICIER
Vali a
Millî Eğitim Müdürü

EK:

1-Komisyon Tutanağı (1 sayfa)
2-Anket (2 Sayfa)

Gereği:

13 İlçe Kaymakamlığına (İlçe MEM)

Bilgi:
Amasya Üniversitesi Rektörlüğü
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Sayın: (Yakup OGUR)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres :

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 () _ _ _ _

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi:

Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 21ca-6df1-3c74-8543-6ed8 kodu ile teyit edilebilir.

EK 3. Aile İzin Belgesi

Ek-1

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Çocuklara Arkadaş, Dergisindeki Hikayelerin Değerler Eğitimi Boyutuyla Analizi ve Günümüz Çocuklarının Çıkarımları: Şanhurfa İli Örneği” adıyla, 2020/2021 güz ve bahar dönemi tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Osmanlı Devletinin son döneminde (1880-1881) yayınlanmış olan “Çocuklara Arkadaş” isimli dergide yer alan hikayelerin transkripsiyonunun yapılarak, değerler eğitimi yönünden analiz edilmesi bu verilerle o dönemdeki hikayelerle çocuklara kazandırılmak istenen değerler ortaya konulma amacını taşımaktadır.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım **tamamıyla gönüllülük** esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar **tamamıyla gizli** tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Yakup OGUR

İletişim bilgileri : Cep: 05426906879 Gmail: yakupogur19@gmail.com

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 4. Gönüllü Katılım Formu

	AMASYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ETİK KURULU ÖRNEK ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
---	--

Bu çalışma, "Çocuklara Arkadaş" Dergisindeki Hikayelerin Değerler Eğitimi Boyutuyla Analizi ve Günümüz Çocuklarının Çıkarımları: Şanlıurfa İli Örneği başlıklı bir araştırma çalışması olup Osmanlı Devletinin son döneminde (1880-1881) yayınlanmış olan "Çocuklara Arkadaş" isimli dergide yer alan hikayelerin transkripsiyonunun yapılarak, değerler eğitimi yönünden analiz edilmesi bu verilerle o dönemdeki hikayelerle çocuklara kazandırılmak istenen değerler ortaya konulma amacını taşımaktadır. Bu amaçla hikayeler okutulduktan sonra görüşme formu aracılığıyla çocukların görüşleri alınıp çalışma kapsamında değerlendirilecektir. Çalışma, bir yüksek lisans öğrencisi ve profesör tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile bilimsel veri olarak ortaya konacaktır / hikayelerin değerler eğitiminin gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, nitel (araştırmanın türü/türleri) yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler nitel araştırma yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.
- Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Amasya Üniversitesi sınıf eğitimi bölümünden Yakup Ogur'a yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Yakup OGUR

Adres: Veyşel Karani Mahallesi Mimarı Apt. 468. Sokak no:1 Haliliye/Şanlıurfa

İş Tel: 05426906879

Cep Tel: 05426906879

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.
 (Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı :

İmza :

Tarih : .../.../20....

KYT-FRM-205/00

EK 5. Öğrenci Görüşme Formu

DEĞERLER EĞİTİMİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Yapacağımız bu araştırma "Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yayınlanan (1880-1881) 'Çocuklara Arkadaş' Dergisindeki Hikayelerin Değerler Eğitimi Boyutuyla Analizi ve Günümüz Çocuklarının Çıkarımları: Şanlıurfa İli Örneği" konulu bir çalışma olup, Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM danışmanlığında Yakup OGUR tarafından yürütülmektedir. Bu formda, çocukların Değerler Eğitimi ile ilgili ön bilgilerini, düşüncelerini ve algılarını ortaya çıkarmak ve hikaye okumaları yapıldıktan sonrada elde edilen deneyimleri, tecrübeleri belirlemek amacıyla oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile oluşturulmuş açık uçlu sorular yer almaktadır. Araştırma ile elde edilecek bilgiler etik unsurlar dikkate alınarak, kesinlikle bu çalışmada kullanılacak olup gizli tutulacaktır. Bütün veriler güvenle saklanacak ve katılımcıların izni olmadan asla paylaşılmayacaktır.

.. Yakup OGUR

Amasya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Değer "....." benzer? Çünkü "....."
2. Yaşadığın sorunları düşün. Bu sorunların çözümünde hangi değerleri kullanman işe yaradı?
3. Bildiğin değerlerden üç tanesini paylaşır mısın?
4. Seni en çok etkileyen ve hayatında en çok uyguladığın değer nedir?
5. Değerlerin hiç olmadığı yeya kaybolduğu bir dünyada yaşamak ister miydin? Neden?
6. Okulda geçirdiğin süre boyunca en çok duyduğun değerler nelerdir?
7. Bütün dünyada yaşanmasını istediğin değer hangisidir? Açıklar mısın?
8. Kendini en iyi anlatan değer hangisidir? Açıklar mısın?
9. İsteklerimize, hedeflerimize ulaşmak için hangi değer bize en çok fayda sağlar?
10. Kendini sahip olduğun değerlerle anlatacak olsan, hangi değerleri söyledin?

Handwritten signatures of three individuals are visible below the stamp.

EK 6. Çocuklara Arkadaş Dergisi 1. Sayısındaki Hikâyeler Ve Derginin Osmanlıca 1. Sayısı

ÇOCUKLARA

ARKADAŞ

Muharriri

Sıhhiyye Ketebesinden

MEHMED ŞEMSEDDİN

CİLD 1

Her on beş günde kere bir musavver çıkar

NUMARA 1

Fi 1 Cemâziyelevvel

1298

İBTİDÂ

Bi'ismihi sübhâne ve bi'hamdihi

Etfâl-i vatanı okuyup yazmağa teşvîk ve tergîb etmek maksad-ı mücerrediyile birkaç sene akdem “Arkadaş” nâmıyla edebî bir gazetenin tahrîrine şurû edip on üç nüshasına kadar neşr eylemiş idim. Ah ne çâre ki bazı güne esbâb-ı mânianın zuhûrundan nâşî bi'z-zarûre tatîl-i işgâle mecbûr olmuş idim.

Maamâfih her husûsta nâil-i terakkiyât olmaklığımız matlûb-ı âlî-cenâb (Abdülhamîd) Hânı olan şu asırda itikâd-ı âcizânemce az ve çok herkes iktidârı derecesinde maârif ve umûr-ı devlet ü millete nâfi her nev hıdmetten geri durmamak lâzım gelir.

İşte buna binâen ve “Anahtar” nâm eser-i kemterânemin birinci kitabının ibtidâsında elimden geldiği kadar hıdmetten geri durmamağa azmim pek kavîdir - dediğime imtisâlen bu defa da Çocuklara Arkadaş ismiyle etfâl-i vatanın tahsîl-i ilme hâhişlerini arttırır bir yolda, edebiyâttan güzel güzel makâlelerle ve hikâyeler yazmak üzere, her on beş günde bir kere bu varakpâreyi yalnız başına tahrîr ve neşre mütecâsir oldum.

Ümidvârım ki şu hıdmet-i âcizânemden dolayı mazhar u teşvîk ve taltif buyrulurum. Tevfîk Allahü Teâlâ Hazretlerindendir.

Mehmed Şemseddîn

HİKÂYE-1

Temâşâ

Sâlhûrde

Hacl

Seyr

İhtiyâr adam

Utanmaktan kızarıp

kalmak

Bir gün rûzgâr gayet sert esmekte iken, iki çocuk mektebe gitmekte idiler.

Yolda güç belâ yürüyebilen ihtiyâr adama rast geldiler.

Çocuklar adamın yanından geçerler iken rûzgâr ihtiyârın başından fesini düşürdü ve aniden sokağın öbür başına götürdü; bîçâre ihtiyârın fesinin arkasından koşup tutmağa kudreti yok idi. Bu cihetle durdu, çocuklara “Oğullarım, size ricâ eylerim, benim fesimi tutunuz, zîrâ korkarım ki onu kaybederim” dedi.

Oğlanlar seslerini çıkarmayıp durdular fakat kahkaha ile güldüler ve fesin düşmesini temâşâ* etmeyi güzel bir eğlence saydılar. Bu sırada kezaik mektebe gitmekte olan küçük bir kız, düşen fesi görünce hemen koşup fesi tuttu ve götürüp ihtiyâra verdi. Fakat vermezden evvel güzelce tozunu sildi. İhtiyâr adam küçük kıza “Âferin kızım! Bir zavâllı sâlhûrde* adama iyilik ettin. Allah Teâlâ hazretleri de seni berhûdâr etsin ” diye duâ etti.

Oradan kız ve oğlanlar mektebe gittiler. Meğer Hâce Efendi pencerelerinden bunları görmüş; ders vakti mektebdeki çocukların hepsine ihtiyârın fesinin düştüğünü ve oğlanların güldüklerini ve kızın fesi yerden alıp ihtiyâra verdiğini tamamen söyledi ve gidip çekmecesinden bir güzel kitâb çıkardı, iyilikte bulunduğu için getirip küçük kıza verdi.

Kitâbın üzerinde kızın ismi yazılı idi, altında dahi şu yazılmış idi:

“Fenâlık eden harâb olur

İyilik yapan hayır bulur.”

İşte küçük kız iyilik etti, iyilik buldu; oğlanlar ise ihtiyâr adama yaptıkları yolsuz ve lâıyık hareketlerinden ötürü herkesin yanında hacl* kaldılar.

HİKÂYE-2

Harâret

Ziyâ

Hayât

Mubâşeret

Nebâtât

Sıcaklık

Sıcaklık

Dirlik

Sohbet

Bitkiler

Bahâr geldi, her bir şey kış uykusundan uyanıyor. Çayırılar, tarlalar taze ve yeşil elbiseler giyinmişler.

Ağaçların üzerlerinde goncalar var, çiçekler tekrar açılmaya başladılar. İlk önceki bahâr çiçekleri beyâz kar taneleri gibidirler. Bahâr nasıl sevimli bir zamândır!

Kuşlar ağaçların arasında öterler yuvalarını yaz için hazırlamağa başlarlar. İnsânlar şimdi tarlaları sürmeğe ve ekmeğe ve bağlardaki asmaları budamağa ve bahçeleri bellemeğe mubâşeret* ederler. İşte bahçevânlar “Asmalar budayım, bahçeler

belleyim” diye sokaklarda geziyorlar. Günler haylice sıcaktır, çünkü güneşin ziyâsı*

dâimâ yeryüzünden eksik değildir. Her bir şey hayât ve sevinç ile doludur.

Yeri sulamağa ve nebâtâtı* büyütmeğe sebep olan bahâr yağmurları, şimdilerde yağarlar. Allah Teâlâ hazretleri, yağmur vâsıtasıyla ve güneşin

harâretiyle* zahîreleri büyütür ve ağaçlara yaprak ve çiçek ve meyve verir. Hâsılı,

Hak Teâlâ hazretleri, yolsuz ve fâidesiz hiçbir şeyi halk buyurmamışlardır. Her şeyi yolunda ve yordamında yaratmıştır; bizim fâidesiz sandığımız şeylerin her birinde nice fâideler vardır.

HİKÂYE-3

Ferâmûş

Mesrûr

Unutma

Sevinmiş

Bir gün henüz mektebden gelmiş oğluna vâlidesi dedi ki, “ Oğlum saat on ikidir, siz mektebden saat onda âzâd olursunuz, şimdiye kadar nerede idin?”

Çocuk “Vâlideciğim biz top oynuyor idik, vakit geç olup eve gelmek zamanı olduğunu unuttuk; çünkü biz oyuna daldığımız zaman her şeyi ferâmûş ederiz.” diye cevap verdi.

Çocuğun şu lakırdılarına vâlidesi aldı. Zîrâ çocuğunu sahîhen arkadaşları ile oynamış da geç kalmış zanneyletti. Halbuki çocuk o gün arkadaşları ile oyun oynadığı için geç kalmamıştı; derslerini öğrenmediği için hocası onu birkaç saat

mektebde hapsetmiş idi de onun için geç kalmıştı.

İşte çocuk vâlidesine doğrusunu söylemeye kibreyledi. Fakat biraz sonra

“Vâlideni aldatmak senin için ne günâhtır ve ne hayâsızlıktır” diye çocuğun kalbinde bir şey peydâ oldu. Bu cihetle kendi kendisine “Saklamam, bir daha yalan söylemem” diyerek yalan söylemeğe, vâlidesini aldatmağa tövbe eyledi ve gidip doğrusunu vâlidesine söyledi; vâlidesi dahi evlâdının kötü huylardan vazgeçtiğine ziyâdesiyle mesrûr oldu.

HİKÂYE-4

Talîm

Tahsîl

Nidâ

Kelâm

Öğrenmek

Öğrenmek ve almak

Haykırmak

Söz

Bir fakîr kimsenin bir papağanı var idi. “Ona şüphe yok” sözlerini söylemeklik papağana talîm* edilmiş idi. İşte yalnız bu lakırdıları söylemekliği tahsîl* edebilmiş olduğundan bütün gün ya ısıklık çaldığı, yâhûd “ Ona şüphe yok!”- “Ona şüphe yok!” dediği işitilebilirdi.

Bu sebeple bu kuş her sorulan şeye kezalık – “Ona şüphe yok” diye cevâb verir idi.

Bir gün satmak için sâhibi bunu pazara götürüp “Papağanımı kim alır?

Papağanım yirmi liradır!” diye nida* eyledi.

Bir adam, bu kuşa bu kadar yüksek fiyat istenildiğini işittikte papağana dönüp, “Papağan, yirmi lira değer misin?” dedi.

Papağan “Ona şüphe yok” diye cevap verdi. Bu kelâm* adamın hoşuna gittiğinden kuşu alıp doğruca evine götürdü.

Biraz vakit sonra, kuşa bu kadar para verdiğiine keder etti. Ve papağanın kafesinin yanında durarak “Ben ne divâne imişim ki bu kadar çok parayı sokağa atmışım!” dedi.

Papağan “Ona şüphe yok!” diye haykırdı. İşte papağan bu defa doğrusunu söyledi.

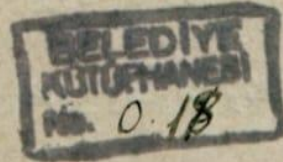
چو جقلره

آرقداش

مجرری

صحه کتبه سندن

محمد شمس الدین

جلد ۱

هراون بش کونده برکوه مصورچيقار
فی ۱ جمادی الاولی

نومرو ۱

۱۲۹۸

ابتدا

باسمه سبحانه و بحمدہ

اطفال وطنی اوقوبوب یازمغه تشویق و ترغیب ایتک مقصد مجردیله
برقاج سنه اقدم « آرقداش » نامیله ادبی برگزته نك تحریرینه شروع ایدوب،
اون اوچ نسخنه سنه قدر نشر ایلش ایدم . آه نه چاره، که بعض کونه اسباب
مانعه نك ظهور نندن ناشی، بالضروره تعطیل اشغاله مجبور اولمشیدم .

مع مافییه هر خصوصده نائل ترقیات اولمقلغمز مطلوب طائی جناب
{ عبد الحمید } خانی اولان شو عصرده، اعتقاد عاجزانه بجه آز وچوق،
هر کس اقتداری درجه سننده معارف، وامور دولت و ملتیه نافع هر نوع
خدمتدن کری طور مامق لازم کلیر .

ایشته بوکا بناء و « آناختار » نام اثر کتراته مک برنجی کتابنمک
ابتدا سنده - المدن کلدیکی قدر خدمتدن کری طور مامغه عزم یک قوی در-

چو جقلره آرقداش

۲

دیدیکمه امثالاً، بودفعمده «چو جقلره آرقداش» اسمیله اطفال و طنک تحصیل علمه خواهش لرینی آرتریر بریولده، ادبیاتدن کوزل کوزل مقالره و حکایه ل یازمق اوزره، هراون بش کونده بر کره بوور قیاره بی یالکن باشمه تحریر و نشره منجاسر اولدم.

امیدوارم، که شو خدمت عاجزانه مدن طولانی مظهر و تشویق و تلطیف بیوریلورم. توفیق الله تعالی حضر تندن در.

محمد شمس الدین

اطاعت

خلاف	حامی	تفکر	شفیق
شد	اسر که بی	دوشنک	آجیوب اسر که مک

محبت	وقایه	ملتزم
سومک	اسر که مک	الزم

اطاعت، یاشده و رتبه ده و علمده کنده یزدن بیوک اولانلرک امر لرنیک خلافتده بولنامق دیمکدر.

اولا، برلی و کولری و بونجه شیلری یوقدن وار ایدن تکرری تعالی حضر تارینه، صکره پیغمبریمز محمد مصطفی علیه الصلوٰه والسلام افندیمن حضر تارینه، بعده، حامی * شریعت و خادم دین احمد بولمان پادشاهیمز افندیمن حضر تارینه، و بعده، آنا و بابا، و علما و ادبایه، و استاده، و سائر یزدن بیوک اولانلره اطاعت و حرمت ایتک اوزریمزه فرض و واجب در.

جناب حق بزی یوقدن وار ایتش، و حقیمزده بونجه شیلر انعام و احسان ایلش اولدیغندن، کنده یسنی خالق و صاحبیمز پیله رک اطاعت ایتلی در. و پیغمبریمز دخی الله تعالی حضر تارینیک هر بر امر و اراده سنی بزه بیان پیوره رق، جاهل لکدن قور تاروب، و پیلره طایمه نک فائده سن و نتیجه سن برشی اولدیغنی پیله بره رک، حق و حقیقتی آکلادوب، دنیاده سلامت

و سعادته یشامه مزه، و آخرتده دخی بونجه نعمت و عنایتله نائل اوله جغمزه
سبب اولدیغی ایچون، کندیلرینی بنی امت، و منبع شفاعت طایه رقی،
هر بر امرلرینی یرینه کتیرمکه، و نهیلرندن قاچمنغه دقت و غیرت ایملی در .
سائر کلمش و یکمیش، و دین قورمش بونجه پیغمبرلره دخی حرمت ایتمک،
و هر بر لرینی حق پیغمبر طایقی، هر بر اسلام ایچون الزم در .

پادشاهه کلنجه: پادشاه عموم بر ملتک حاکی یعنی الک بیوکی اولدیغی
جهتله، عموم ملتی بر وجود فرض ایدهرک، پادشاهده ملتک بر پدر
شفیق* در. شفقتلی بر بابانک ايسه، اولادینک سعادت ایچون نه فداکارلقلر
ابتدیکی آشاغیده سویلندیکی کی، پادشاهلرده اولادی حکمنده اولان ملتک
- حقوق، و جان، و عرض، و ماللرینی محافظه و وقایه* ایله بقا و سلامتلرینی
تأمین ایتمک ایچون، هر بر ایشلرده عدالت و حقانیت اجرا ایتملری لازم در .
پادشاهمز سلطان { عبدالحمید } خان ثانی حضر تری ايسه، بو وظیفه لری
تمامیله ایفا ایلمکه سعی ایدن بر پادشاه عدالت کستر اولدقلرندن، حقیقه* ملتک
بر پدر شفیق و حامی* حقوقی در . ایشته هر حالده و هر زمانده پادشاهمز
اطاعت ایلمک بو یونمز بوج در . و شریعتز کده امری بویله در .

والده و پدر، انسانک وجوده کلسنه سبب اولدقلری، و طوغدیغندن
تا کندینی بیلنجهیه قدر، تحمل اولنمز بونجه اذیت و محنت و مشقتی چکوب،
و وارینی یولنه صرف ایدوب، و اگر فقرا ايسه ل چالیشوب چبالیوب
بسلیهرک میدان کتیردکلری جهتله اولنرک حتی پک بیو کدر . بونک ایچون
آناه بابایه هر نه قدر، و نه یولده محبت و اطاعت اولنسه، ینه حقارینک
بیکده بری اوده نه مز؛ بو جهتله اولنرک خدمتلرندن کری طور مامغه شرعاً
و عقلاً مجبوریت وارد در .

علما و ادبا و استاد مزه بورجلی اولدیغمن اطاعته سوزی کتیرنجه: بر
مملکتده علما اولمز سه، او مملکتک اهالیسی جاهل کلرندن بر برینی بیلایوب،

و حقوق دنیلان شی، اصلاطانییوب، آرتق کیم قونلی بولنورسه، راست کلدیکی ضعیفک جاننه قیدرق مالی آلیر؛ دیرکن اوندن قونلیسی ده اوکا بومعهامله بی ایدر. حاصلی بر برلینی بیر بتیربرلر. و نهایت مضحمل و پریشان اولورلر. فقط علماسی و ادباسی اولان مملکت بویله اولمیوب، چونکه بونلرای و فنای کوستروب، آنلردن کوریه جک فائده و ضررلریده آکلاتوب، هر کسی طوغری یوله کوتوره رک اویله فناقلره میدان ویرمز. ایشته علماسی و ادباسی اولان دولته لر و ملتله، هر زمان بر سلامت و سعادت ایچنده بولورلر. دیمک اولدی، که علمانک و ادبانک خدمتله ری دولتمک و ملتک سلامتی ایچون در. آرتق کندیلرینه نه درجه لرده حرمت و اطاعته یورجلی اولدیغیزی تفکر* ایتملی در.

استاده، اقرایه، و اقرانه، و دوستلره ده، اطاعت لازم در. فقط هر بر شیده ملتزم* اولدیغی کبی اطاعت ماده سنده دخی اعتدال شرط در. شویله، که هر کسه مستحق اولدیغی درجه ده، و جدی یعنی ریادن طاری بر صورتده معامله و رعایت ایتک اقتضا ایدر. اطاعتک نهایتسنز فائده لی واردر، مثلاً:

کیمسینی اینجتمامک، و کیمسینک دشمنلکینی قزانماق ایچون، هر کسه خوش کچمنک دخی بر درلو اطاعت اولدیغندن انسان ایچون سعادت و سلامتک برنجی سبیلرندن بولدیغی جهته، جمله مزک بورالره دقت و رعایت ایتمه مز لازم در.

حکایه

خجل
اوتانمقدن قزاروب قالمق

سالخورده
اختیار آدم

تماشا
سیر

بر کون روزکار غایت سرت اسمکده ایکن، ایکی چو جق مکتبه

چو جقلره آرقداش

۵

کیتکده ایدیلر . یوا-ده، کوچ بلا یورویه بیلان بر اختیار آده راست کلدیلر .

چو جقلر بو آدمک یانندن کچرلر ایکن، روزکار اختیارک باشندن فسنى دوشوردی، و آئیده سوقاغک او بر باشنه کوتوردی؛ بیچاره اختیارک، فسنى آرقه سندن قوشوب طوتمغه قدرتی یوق ایدی . بو جهتله طوردی، و چو جقلره « اوغلارم، سزه رجا ایلرم، بنم فسنى طوتوکن، زیر قورقارم، که آنی غائب ایلرم » دیدی .

اوغلانلر سسارینی چیقارمیوب طور دیلر، فقط قهقهه ایله کولدیلر؛ و فسک دوشمه سنى * تماشا ایتمکی کوزل بر اکلنجه صایدیلر . بو صره ده کذلک مکتبه کیتکده اولان کوچک بر قز، دوشن فسنى کورنجه، همان قوشوب فسنى طوتدی؛ و کوتوروب اختیاره ویردی . فقط ویرمزدن اول کوزلجه توزینی سلمدی .

اختیار آدم کوچک قزه « آفرین قزم ! بر زواللی سالخوردی * آده ابی لک ایتدک، الله تعالی حاضر تلیده سنى بر خوردار ایتسین » دیه دعا ایتدی .

اورادن قزو اوغلانلر مکتبه کیتدیلر . مکر خواجه افندی پنجره لک برندن بونلری کورمش؛ درس وقتی مکتبه کی چو جقلرک هپسینه اختیارک فسنگ دوشدیکنی، و اوغلانلرک کولکلرینی، وقزک فسنى بردن آلوب اختیاره ویردیکنی تماماً س-ویله دی؛ و کیدوب چکمه سندن بر کوزل کتاب چیقاردی، ابی لکده بولندیغی ایچون کتوروب کوچک قزه ویردی .

کتابک اوزرنده قزک اسمی یازلی ایدی، آلتنده دخی شو یازلمشیدی : —

« فنالق ایدن حراب اولور،

ابی لک یاپان خبر بولور . »

چو جقاره آرقداش

٦

ایشته کوچک قز، ای لک ایتدی ای لک بولدی؛ اوغلانلر ایسه، اختیار
آدمه یاپدقلری یولسز ولا یقسز حرکتلرندن اوتری، هرکسک یاننده خجل*
قالدیله .

بهار

حرارت	ضیا	حیاب	مباشرت	نباتات
صیفاقلق	آیدنلق	دیر یلک	باشلامق	سیرنه واتلز و اوتلر

بهار کلدی، هر برشی قیش اویقوسمندن اویانیور. چایرلر، ترلار،
تازه ویشیل انوابلر کیمشله .

آغاجلرک اوزرلنده غنجهلر وار، چیچکلر تکرار آچلمغه باشلادیله .
ایلک اوکجه کی بهار چیچکلری بیاض قاردانه لری کی درلر. بهار فصل
سوملی بر زمان در! قوشلر آغاجلرک آره سنده اوترلر و یووالینی یازایچون

حاضر لمغه باشلارلر . انسانلر شمدی ترلاری سورمکه واکمکه، و باخلرده کی
آسمه لری بودامغه، و باغچه لری بلله مکه مباشرت* ایدرلر . ایشته باغچوانلر
« آسمه لر بودایم، یاغچه لر بلله ایم » دیه سواقاقلرده کز ییورلر .

کوتلر خیلی جه صیجاق در، چونکه کونشک ضیاسی* دایما یریوزندن
اکسک دکلدلر . هر برشی حیات و سونج ایله طولی در .

یری صولامغه و نباتاتی* بیوتمکه سبب اولان بهار یاغورلری، شمدیلرده
یاغلرلر . الله تعالی حضرتلری، یاغور واسطه سیله و کونشک حرارتیله*
ذخیره لری بیوتور؛ و آغاجلره یاپراق و چیچک و میوه و برر . حاصلی، حق
تعالی حضرتلری، بولسز و فائده سز هیچ برشی خلق بیورماشدر؛
هر شیئی بولنده و یوردامنده براتمشدر؛ بزم فائده سز صاندیغمن شیلرک
هر برنده نیجه فائده لر واردلر .

معادن

مخلوط

اعمال

ورق

قاریشیق

یاپیق

یاپراق

آلتونک رنکی صاری در، پک کوزل و پارلاق در . بشقه شیلرک اکثر -
یسندن چوق زیاده آغردر . انسان آتی بردن چیقاریر .

بن کورکی آلوب براز آلتون چیقاریممی ؟ درینده بولندیدغندن
کورککز ایله چیقارهمز سکز . هم بورالده بولمز، اوزاق یردن کلیر .
یوزک و ساعت ظرفلری آلتوندن یاپیلیر .

یالدر نهدر ؟ یالدر پک اینجه دوکلش آلتون ورقی* در .

چو جقلره آرقداش

۸

كوش بياض و پارلاق در، آلتون قدر آغر دكلدر. قاشيق، وچتمال،
وتپسی، بعض كره كوشدن اعمال* ابدیلیر.

كوش نره دن كلیر؟ چوق مملكتده بولنور. بر درهم آلتون اون بش
درهم كوش دكر.

§

باقر قرمزی در. كوكم و تجربه باقردن یاییلیر. پرنج و توج، قالای ایله
مخلوط* باقردن اعمال اولنور. پرنج همان آلتون کبی صاری در. توج قویو
رنك در؛ طوپ توجدن یاییلیر.

§

دمیر پك سرت در، فقط كوزل دكلدر. لکن بیلم، كه دمیر اولماسه
بز نه یاپارز. چونكه همان هرشی دمیردن یاییلیر.

بیانی آتش ایچنده دمیراریمز. دمیرجی نك دكاننه باق، دمیرجی نه یاپار،
اوجاقده ایشلر، بریوك كوروك ایله آتشی كوروكلر. قیرغین دمیری
ماشه ایله طیشاری آلیر، صكره اورس اوستنده چكیج ایله دوكر.

چلیك دمیردن یاییلیر، بچاق، قلیج، و مقاص، چلیكدن اعمال قلنور.
قورشون بومشاق و پك آغردر. تفنك قورشونی، وصو بوروسی
قورشوندن یاییلیر. صو خزینه لری بعض كره قورشون ایله قاپلییر.
قورشون آتش اوزرنده چابوق اریر.

قالای دخی بومشاق و بياض و پارلاق در. نكه قالای قاپلو اینجه دمیر
نخته در.

چو جقاره آرقداش

۹

دوه

واسع سیاح الزم تسویه تسمیه تعیش مأكولات اعمال
 کنیش مملکتدن مملکتنه کزنجی زیاده لازم کوچ ایش یاق آدقوناق کچمنک ییه جک شیلر یاق

دنیا نك بعض طرفلرنده « چول » یا خود « بادیه » دیرلر واسع* یرلر واردلر . بو چوللرده اولر اولدیغی کبی، خوش ایرماقلر و کوزل آغاچلر دخی یوق در . کوزون کوره بیلدیکی قدر اوزاغه باقلسه، قوم و طاشدن بشقه اطرافده هیچ برشی کوریله بیله مز . بو بادیه لردن کچه جک یولجی و سیاح* بولده لازم اوله جق هر برشی* برابر آلمق مقتضی در . یولجی و یا سیاح اثنای طریقده کچیره جکی بر چوق کونلر ایچون، یتشه جک قدر ییه جکنی و صوینی برابر کوتورمسی الزم در .

بو کنیش چوللرده آغیر بوکلری طاشیه بیله جک، آت و قاطر یوق در؛ لکن الله تعالی حاضر تری، بو یرلرده آنک کوره بیله میه جکی ایشلری تسویه* ایتمک ایچون انسانه بشقه حیوان احسان یورمشدر .

ایشته بو حیوان دوه در .

کی طائفه لری کی ابله دکزده کزه جکلری زمان ، کی اونلرک هر محتاج اولدقلری اشلارینی طاشیدییگی کبی؛ چولده ده صاحب نك هر بر شیئی کوتوره بیلدیکی ایچون دوه یه ده « چول کی سی » تسمیه* اولغلی در . دوه یو کسک اولدیغی جهة له یو کلنه جکی وقت دیزچو کر، و اولزمان بولک صرته قولایجه یو کلته بیلیر .

دوه بر چوق کون آج کیده بیلیر، و بوله چیقارلمزدن اول یتشه جک قدر صو ایچیریلیر ایسه، بر قاچ کون کیدر .

چو جقاره آرقداش

۱۰

عربك، كندى دوه سنى سوديكنه و دوسنى مدح ايچون تىرى سويلديكنه،

تعجب ايتاملى در . آت صاحبنى طاشير، اينك صاحبنه سود ويرير، قيون
صاحبنه اتو ابلق يون ويرير . فقط دوه عربيه، بونلرك هپسنى ويرير .
باديه اهالي سنىك تعيشلىرى * دوه سودى ايله در . يينير، تره ياغى، ايران
كې هپ ما كولات * همان سود ايله اعمال اولنور . دوه نك اتى يينير، وتويندن
البسه ياپيلير .

حكايه

مسرور
سومش

فراموش
اونوتمق

بركون هنوز مكتبدن كلش اوغلنسه والدهسى ديدى، كه « اوغلم

ساعت اون ایکی در، سز مکتبدن ساعت اونده آزاد اولور سکز، شمیدی به قدر زده ایدک .»

چو جق «والده جکم بز طوپ اوینا بور ایدک، وقت کج اولوب اوه کلک زمانی اولدیغنی اونوتدق؛ چونکه بز او بونه طالدیغنز زمان، هر بر شیئی فراموش * ایدرز » دیه جواب وپردی .

چو جغک شولاقردیلرینه والدهسی آلداندی . زبرا چو جغنی صحیحاً آرقداشلری ایله اوینامشده کج قلمش ظن ایلدی . حالبو، که چو جق او کون آرقداشلری ایله او بون اوینادیغنی ایچون کج قلمشیدی؛ درس لرینی او کرمدیکی ایچون خواجدهسی اونی بر قاج ساعت مکتبده حبس ایتش ایلدی ده آنک ایچون کج قلمشیدی .

ایشته چو جق والده سنه طوغریسنی سویلمکه کبر ایلدی . فقط براز صکره «والدهنی آلداتق سنک ایچون نه کناهدر، ونه حیاسزاق در» دیه چو جغک قابنده برشی پیدا اولدی . بو جهته کندی کندی سنه «صقلام، ردها یلان سویله م» دهرک یلان سویلمکه ووالدهسنی آلداتغه توبه ایلدی، و کیدوب طوغریسنی والده سنه سویلمدی؛ والدهسی دخی اولادینک کوتو خویلدن واز کج دیکنه زیاده سیله مسرور * اولدی .

کاغد

کاغده شی دن اعمال اولنور ؟ پاموق و کتان پچاورالندن، وسائر هردلو چوب و صماندن یایلیر .

نصل اعمال ایدیلیر ؟ اول، پچاورالز غایت اوفق پارچه پارچه ایدیلیر، صکره صو ایله قینادیلهرق صولججه لاپه حالنه کتیریلیر . بو لاپه حالنه کلان شی نه اولور ؟ بو لاپه کبی شی بر مخصوص

ماکنه دن کچیریلوب، باصقیه قونیلور، بعده سریلوب قورودیلیر؛
ایشته بولججه کاغد اولور .

مطبعه لده قوللانیلان، یعنی کتاب وغزته باصیلان کاغدلر نه ایله یاپیلیر؟
اسپانیاده حاصل اولان برجنس یشیل اوتدن اعمال اولنور .
برنج کاغدی نه در؟ برنج فدانه ک اوزندن یاخود قبوغندن یاپیلان
کاغد، برنج کاغدی در . بو کاغدی چینلیلر یاپارلر و قوللانیرلر .
پرداخلی کاغد نصل اولور؟ کاغد باصقیدن چیقاریلججه، اوزرینه
بر اینجه چام ساقزی سورولور .

اسمر کاغده دن یاپیلیر؟ چوال، و یلکن بزی اسکیلرندن، و کندرک
قبازلندن اعمال قنور .

مقوا، نصل یاپیلیر؟ بر قاج کاغذ طباقه لری بر آره یه کتیریلوب منکمه دن
کچیریلور، اولور مقوا . صمان و کوبره دن دخی بر درلو قبا مقوا یاپیلیر .

سونکر

سونکر ندر؟ بر دکز حیواننک بومشاق قوروسی در نه دن عبارت
حیوان در؟ تکمیل و جودی، بر چوق زیوانه لردن عبارت بر حیوان در .
بو حیواننک جانلی ایکن، الماسیه بکزر بومشاق ات ایله اوزری اورتلیدر .
نرده بولنور؟ اکثر یا آق دکزده بولنور؛ اک اعلاسی جزایر بحر
سفیدک یونان آطه لردن کلیر .

نصل چیقاریلیر؟ بو آطه لک یرلی لری طالوب چیقاریرلر . بولنر
طالوب سونکر چیقارمغی، دهاچو جق ایکن تعلیم ایدرلر .

چو جقلره آرقداش

۱۳

حکایه

تعلیم	تحصیل	ندا	کلام
اوکرمک	اوکرمک و آلمق	باغرمق	لاقردیله

بر فقیر کیمسه نك بر پیغانی وار ایدی. (آکا شبهه یوق) «سوزلونی سویلکلك، پیغانه تعلیم* ایللمشیدی. ایشته یالکز بولاقردیلهری سویلککله کی تحصیل ایده ییلمش اولدیغندن؛ بتون کون یا ایسلق چالیدیغی، یاخود «آکا شبهه یوق!» - «آکا شبهه یوق!» دیدیکی ایشیدیله ییلیدی. بوسبیله بوقوش هر صوریلان شیئه کذلک - «آکا شبهه یوق» دیه جواب ویریر ایدی.

بر کون صائمق ایچون صاحبی بونی بازاره کوتوروب «پیغانی کیم آلیر؟ پیغانم یکر می لیرادر!» دیه ندا* ایلیدی. بر آدم، بوقوشه بوقدر یوکسک فیأت ایستلمدیکنی ایشتمکده، پیغانه دونوب، «پیغان، یکر می لیرا دکر میسین؟» دیدی. پیغان «آکا شبهه یوق» دیه جواب ویردی. بو کلام* آدمک خوشنده کیتدیکندن، قوشی آلوب طوغریجه اوینه کوتوردی. براز وقت صکره، قوشه بوقدر پاره ویردیکنه کدرایتدی. وپیغانک قفسنک یاننده دورارق، «بنه دیوانه ایشتم، که بوقدر چوق پاره بی سوقاغه آتشم!» دیدی. پیغان «آکا شبهه یوق!» دیه حایقردی. ایشته پیغان بودفعه طوغریسنی سویله دی.

توتون

ارسال	استعمال	منع	دخان	شرب
کوئدرمک	قوللاقمق	یساق	توتون	ایچمک

۸۶۲ سنه سننده، آوروپالیلر امریقا قطعه سنی بولدقلری صرهده اورا آدملری یعنی اصل امریقالی بولسان یبانی انسانلر، بردرلو قامش

ایچنده توتون ایچمک، آغزلندن بورونلرندن دوماننی چیقاردقلری کورلمشدر. لکن هرملته توتون ایچمکی عادت حکمنه قویان، ایلك اول اسپانیالیلر اولمشدر. شویله، که :

۸۸۹ تاریخنده امر بقاده « مکسیقا » نی ضبط ایتش اولان « قورتس » آدی اسپانیالی برقیودان، اوزمانده هم المانیا ایمپراطوری هم اسپانیا قرالی بولنان « شارل کن » یعنی بشنجی شارله مکسیقا کورفرزنده « طاباقو » آطه سندن برچوق توتون تخمی ارسال * ایلشدر. حتی بوسبب ایچوندر، که آوروپالیلر توتونک آدینه طاباقو دیرلر.

۹۳۲ ده پورتیکیزده فرانسز الچیسی بولنان « نیقوله » اسپانیا و پورتیکیز ترلازلندن حاصل اولان توتونلردن پک چوق توتون فرانسده یوللامشدر. بوندن صکره آرتق کیده کیده دنیانک هرطرفنده توتون ایچمک عادت حکمنه کیرمشدر.

۹۷۷ سنه سنده انکلتره قرالی برنجی « ژاق » کندی اولیکاسنده توتون استعمالی * یساق ایتشدر. اوتاریخنده دردنجی سلطان « مراد » دخی استانبول، وسائر ولایات شاهانده توتون ایچمکسی منع * ایلشدر. اوعصرده « روما » ده پاپا بولنان سکرنجی « اورین » دخان * ایچن کیمسه لری آفوروس ایدرمش.

خلاصه هر دولت کندی مملکتلرنده توتون اکلامسی وصاتلامسی ایچون پک چوق چبالامش، ودخان شرب * ایدناره دخی درلو درلو جزال ایتش ایسه ده، کوندن کونه توتون ایچنلر چوقلاشه رق، بوکونکی کونده چوجقلر وقادینلر بیله توتون ایچمکه آلمشدر.

اتک کبی صوکبی، توتون ایچمکه دخی انسان مطلق محتاج دکلدرد. دخان پک چوق ایچلیدیکی حالده، انسانک بیننه اویوشوقلق ویریر، قوه

حافظه سنده طوقونور؛ یعنی برشی عقلنده طوته میوب، پک چابوق
اونو تمقلغنه سبب اولور.

حاصلی توتونک انسانه ضررندن بشقه هیچ بر فائده سی یوقدر. فقط
واپور، وفابریقه لرده، وسائر آغر ایشلرده ایشلیان آدمیره توتون ایچمک
پک ضرر ایتمز.

اویقو

خواب

نوم

اویقو

اویقو

اویقو، اتمک وصو کی انسانک مطلق محتاج اولدیغی شیلردن بری،
و باشلیجه سی در. اگر اویقو لایق قدر اویونلر ایسه، بدنده کوشکک
طویلور. هیچ اویونلر سه، وجوده فنالق کلیر. چونکه اویقو انسانک
اعضالینک راحتتی، و وجودینک قوتنی زیاده ایدر.

والحاصل نوم* بدنک سبب حیاتی در. و ذهنک یورغونلغنی آبر؛ فقط
اویقونک وجوده فائده لی اولمسی، عادت ایتدکک زمان ایچنده مکمل اولمق
شرط در. یعنی نه قدر وقت اویوناجق ایسه، او قدر مدت اویانماق-له
اولور. بعضاً اولور، که انسان بر قایح ساعت ایچنده اون کره اویانیر؛
بویله اویقودن انسانه فائده کلز.

خواب* ک مدتی، یکرمی دن الی یاشنه قدر تام اویقو سکز ساعت در.
الی یاشندن یوقاری یواش یواش آز اویقو اویونمغه باشلار.

ملاحظات

عدالت اولان مملکتده، پادشاهک امر بته اطاعت، کندیسنه رعایت؛

ودین و دولتک سلامتته دعا، و مملکتک ای لکنه و محافظه سنه چالیشمق
واجب در؛ یعنی هر کسک بوبونه بوزج در.

علم تحصیل ایتک اولندن آجی کورینور ایسه ده، براز صکره لری
لذتنه طویله مز.

کامل اولان چ-وجنی هر کس سور، حیه کار ویالانجی اولان چوجغه
کیسه اعتبار ایتز.

آحق و نادانلر ایله قونوشان طاقت جاهل قالیر.

بیودیکک زمان کوچکک سکا اطاعت ایملرینی آرزو ایدر ایسن،
سن شمدیدن بیوکلرینه اطاعت ایتلیسین.

تنبیل ال آدمی فقیر ایدر، چالشقان ال انسانی زنکین ایلر.

فاسد آدمی حق آکلارمز، الهی آرایانلر حق طانیرلر.

حایلار اولاد باباسنه آناسنه بیوک قساوتدر.

جناب حق عادل اولانلره هر زمان عنایت قیلر. لکن ظالمک وارینی
پریشان ایدر.

انسان خطاسز، خطا توبه سز اولمز.

EK(7) Özgeçmiş ve İletişim Bilgileri**ÖZGEÇMİŞ****KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı: Yakup OGUR

Doğum Yeri:

Doğum Tarihi:

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi Sınıf Eğitimi

Yabancı Dil: İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

a) Yayınlar (-SCI -Diğer)

Ogur, Y., ve ALTUNAY ŞAM, E. (2021). Çocuk hikâyelerinin değerler eğitimi açısından işlevi ve önemi. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(67), 672-682.

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2333>

İLETİŞİM

E-posta Adresi: